

Univerza
v Ljubljani
Fakulteta
*za gradbeništvo
in geodezijo*

*Jamova 2, p. p. 3422
1115 Ljubljana, Slovenija
telefon (01) 47 68 500
faks (01) 42 50 681
fgg@fgg.uni-lj.si*

*Univerzitetni študij
gradbeništva,
Komunalna smer*

Kandidat:

VESNA LAPUH

**URBANA PRENOVA IN PREDLOG ZA
REVITALIZACIJO STAREGA MESTNEGA JEDRA
KRŠKEGA**

Diplomska naloga št.: **3219/KMS**

**URBAN RENEWAL AND THE PROPOSAL FOR THE
REVITALIZATION OF OLD CITY CENTRE IN KRŠKO**

Graduation thesis No.: **3219/KMS**

Mentorica:
doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek

Predsednik komisije:
izr. prof. dr. Janko Logar

Ljubljana, 26. 4. 2012

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Vesna Lapuh izjavljam, da sem avtorica diplomske naloge z naslovom: »Urbana prenova in predlog za revitalizacijo starega mestnega jedra Krškega«.

Izjavljam, da je elektronska različica v vsem enaka tiskani različici.

Izjavljam, da dovoljujem objavo elektronske različice v repozitoriju UL FGG.

Ljubljana, 11. 4. 2012

Vesna Lapuh

POPRAVKI

Stran z napako

Vrstica z napako

Namesto

Naj bo

BIBLIOGRAFSKO-DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK

UDK:	349.414(497.4Krško)(043.2)
Avtorica:	Vesna Lapuh
Mentorica:	doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek, univ. dipl. inž. arh
Naslov:	Urbana prenova in predlog za revitalizacijo starega mestnega jedra Krškega
Tip dokumenta:	Diplomska naloga – univerzitetni študij
Obseg in oprema:	124 str., 5 pregl., 88 sl.
Ključne besede:	urbana prenova, revitalizacija urbanih območij, mešana raba prostora, trajnostni razvoj mesta, historična mestna jedra

Izvleček

V diplomski nalogi smo se ukvarjali z urbano prenovo in revitalizacijo starih mestnih jeter. V teoretičnem delu naloge smo razložili osnovne pojme ter prikazali nekaj pristopov načrtovanja trajnostne in celovite urbane prenove. Izpostavili smo nekatere države Evropske Unije, ki so se s takšnim načinom prostorskega načrtovanja začele ukvarjati najprej ter preverili, kako se s problemom urbane prenove soočamo v Republiki Sloveniji. V praktičnem delu naloge smo najprej predstavili mesto Krško. Na kratko smo orisali zgodovinska dejstva ter predstavili osnovne podatke o okolju in prostoru. Podrobneje smo predstavili ožje obravnavano območje starega mestnega jedra in naredili grafične analize o današnjem stanju obravnavanega prostora. Pred oblikovanjem koncepta revitalizacije starega mestnega jedra smo na podlagi analiz ovrednotili današnje stanje prostora obravnavanega območja. Podali smo precej predlogov usmeritve razvoja, ki bi lahko oživili staro mestno jedro in posledično omogočali trajni razvoj celotnega mesta Krško. Oblikovali smo predlog oživitve celotnega obravnavanega območja, natančneje pa smo se posvetili historični mestni ulici, ki je zgodovinsko najpomembnejši del starega mestnega jedra. V zaključnem poglavju smo strnili bistvene misli in ugotovitve glede urbane prenove ter predlagali metodologijo za celovito načrtovanje urbane prenove starih mestnih jeter.

BIBLIOGRAPHIC-DOCUMENTALISTIC INFORMATION AND ABSTRACT

UDC:	349.414(497.4Krško)(043.2)
Author:	Vesna Lapuh
Supervisor:	doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek, univ. dipl. inž. arh
Title:	Urban renewal and the proposal for the revitalization of old city centre in Krško
Document type:	Graduation Thesis - University studies
Scope and tools:	124 p., 5 tab., 88 fig.
Keywords:	urban renewal, revitalization of urban spaces, mixed land use, sustainable urban development, cities' historic centres

Abstract

The thesis focuses on the urban renewal and revitalisation of the cities' historic centres. In the theoretical part of the thesis we explained the primary concepts and demonstrated some approaches to the sustainable and comprehensive urban renovation planning. We have highlighted some of the countries of the European Union that have confronted this type of spatial planning for the first time and we have compared it to the approach to urban planning in Republic of Slovenia. In the first part of the practical part of the thesis where we presented the city of Krško, we outlined the historic facts and presented the basic information about the city's space and environment. We presented in detail the focusing area of the historic centre of the city and we made graphic analysis regarding the current state of the considered area. We have used these analyses to evaluate the current state of the area before we actually started developing our concept. We laid out some suggestions and guidelines on how to revive the historic centre of the city and enable the efficient sustainable development of the entire city of Krško. Although we formed a suggestion for revitalization of the entire considered area our focus was mainly on the most important part of the historic centre, the old city street. In the final chapter we summarized the main thoughts and findings regarding urban renewal and made a methodological suggestion for the comprehensive planning of the urban renewal and for the revitalisation of cities' historic centres.

ZAHVALA

Zahvaljujem se doc. dr. Almi Zavodnik Lamovšek za mentorstvo pri diplomski nalogi in poučno sodelovanje že v času študija.

Zahvaljujem se Občini Krško, še posebej gospe višji svetovalki za urejanje prostora Občine Krško Stanislavi Vodeb za skrbno pripravljene podatke.

Zahvaljujem se svoji družini, še posebej svojim staršema, ki sta mi vedno stala ob strani ter tudi v najtežjih trenutkih verjela vame.

Zahvaljujem se Tomažu za oporo, spodbudo in neskončno potrpežljivost.

Zahvaljujem se Mateji in Urši za nenehno spodbudo.

Zahvaljujem se vsem, ki sem jih srečala v svojem življenju, saj se brez njih ne bi razvila v osebo, kakršna sem danes.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
1.1 Problemsko izhodišče naloge	1
1.2 Namen in cilji naloge	1
1.3 Metodološki pristop k izdelavi naloge	2
1.4 Pridobivanje podatkov za potrebe diplomske naloge	3
2 URBANA PRENOVA	5
2.1 Pomen urbane prenove	5
2.2 Definicija osnovnih pojmov urbane prenove	6
2.3 Načela trajnostnega prostorskega načrtovanja in trajnostne urbane prenove	7
2.4 »Pametna rast« ali »Smart growth« v konceptu urbane prenove	12
2.5 Mešana raba prostora	13
2.6 Kazalniki za ugotavljanje stanja v prostoru in nujnosti prenove	14
2.7 Primeri dobre prakse	18
2.7.1 Revitalizacije mestnih središč in ulic	18
2.7.2 Povezovanje mesta z reko	20
2.7.3 Manjši posegi za oživljanje javnih urbanih prostorov	25
2.8 Urbana prenova v Evropi	27
2.8.1 Osnovna načela urbane prenove v Franciji	29
2.8.2 Osnovna načela urbane prenove v Nizozemski	30
2.8.3 Osnovna načela urbane prenove v Veliki Britaniji	32
2.9 Urbana prenova v Sloveniji	34
2.9.1 Strategija prostorskega razvoja Slovenije	35
2.9.2 Uredba o prostorskem redu Slovenije	37
2.9.3 Zakon o prostorskem načrtovanju	38
3 PREDSTAVITEV MESTA KRŠKO	41
3.1 Zgodovina in kulturne preobrazbe prostora skozi čas	41
3.2 Demografska slika	44
3.3 Naravne danosti	45
3.4 Podnebje	46
3.5 Hidrografija	46
3.6 Varstvo narave	48
3.7 Dejanska raba kmetijskih zemljišč	48
3.8 Gozdovi s posebnim režimom	49
3.9 Komunalna opremljenost prostora	50
3.10 Prometne povezave	51

3.11 Energetsko omrežje in elektronske komunikacije	54
3.12 Gospodarski razvoj in razporeditev dejavnosti v prostoru	56
3.13 Kulturna dediščina	58
4 ANALIZE OŽJEGA OBRAVNAVANEGA OBMOČJA STAREGA MESTNEGA JEDRA KRŠKEGA	61
4.1 Predstavitev ožjega obravnavanega območja	61
4.2 Prebivalstvo	69
4.3 Naravne danosti ter lega in povezanost z ostalimi mestnimi območji	70
4.4 Morfološka analiza ter analiza obstoječe rabe	71
4.4.1 Tlorisni urbani ustroj mestnega jedra nekoč in danes	71
4.4.2 Stavbno tkivo	71
4.4.3 Analiza vsebine stavb in izkoriščenost etaž	73
4.4.4 Odprte javne in zelene površine	73
4.5 Zaznavna analiza prostora	73
4.6 Kulturna in arhitekturna dediščina	74
4.7 Namenska raba prostora	74
4.8 Izhodišča ter cilji urbane prenove in revitalizacije starega mestnega jedra	75
5 PREDLOG ZA REVITALIZACIJO STAREGA MESTNEGA JEDRA KRŠKEGA	95
5.1 Povzetek analiz, vrednotenje obstoječega stanja in izhodišča za oblikovanje koncepta revitalizacije	95
5.2 Koncept za učinkovito revitalizacijo starega mestnega jedra	101
5.3 Predlog za oživitev glavne ulice v historičnem mestnem jedru	109
6 ZAKLJUČEK IN RAZPRAVA	113
VIRI	117

SEZNAM SLIK

Slika 1: Komponente trajnostnih skupnosti	11
Slika 2: Kolaž fotografij »vrtnega trga« Warrior Square Gardens (Gillespies, 2012)	18
Slika 3: Kolaž fotografij in skic: regeneracija centra mesta Glasgow (Gillespies, 2012)	18
Slika 4: Kolaž fotografij: prikaz pestrega dogajanja v centru mesta Burlington (Village Square, 2012)	19
Slika 5: Kolaž fotografij: ureditev rečnega nabrežja Fox Riverfront (Green bay, 2011)	20
Slika 6: Kolaž fotografij: preoblikovanje rečnega nabrežja Berges du Rhone (Holzer s sod., 2008)	21
Slika 7: Kolaž fotografij: promenada in kopališče ob reki Limmat (Holzer s sod, 2008)	21
Slika 8: Kolaž fotografij: turistični projekt Gudbrandsuvjet – Razgledne ploščadi in Mostovi (JSA, 2012)	22
Slika 9: Shematski prikazi poteka kolesarske poti ob reki Donavi (Donauradweg, 2012)	23
Slika 10: Območje kolesarske poti ob reki Donavi: Dillinger Land (Dillinger Land2012)	23
Slika 11: Prikaz spremljajočih turističnih dejavnosti ob kolesarskem turizmu (Dillinger Land, 2012)	24
Slika 12: Kolaž fotografij: pestra turistična ponudba (Dillinger Land, 2012)	24
Slika 13: Kolaž fotografij: Oživitev ozke prometne ulice (Janser in Koller, 2012)	24
Slika 14: Oživitev mestnih prostorov: parki (prostoRož, 2012)	25
Slika 15: Oživitev ulice (prostoRož, 2012)	26
Slika 16: Kolaž fotografij: otroška igrišča v Ljubljani (prostoRož, 2012)	26
Slika 17: Zasnova policentričnega urbanega sistema in razvoj širših urbanih Območij (SPRS, 2004)	36
Slika 18: Policentrični urbani sistem s hierarhijo središč in somestij (Prosen s sod., 2008)	36
Slika 19: Mestni razvoj – poskus prikaza mestnega tlorisa (Pirkovič Kocbek, 1982)	43
Slika 20: Digitalni model terena (GURS, 2012)	45
Slika 21: (a) Pogled proti severnemu delu mestnega območja (lastni arhiv, 2007)	46
Slika 21: (b) Pogled proti južnemu delu mestnega območja (lastni arhiv, 2007)	46
Slika 22: Hidrografija na območju Krškega (ARSO, 2011)	47

Slika 23: Varstvo narave (ARSO, 2011)	48
Slika 24: Raba kmetijskih zemljišč (MKGP, 2011)	49
Slika 25: Gozdovi s posebnim režimom (ZGS, 2011)	50
Slika 26: Komunalna opremljenost prostora (GURS, 2011)	51
Slika 27: Prometno omrežje na območju Krškega (GURS, 2011)	52
Slika 28: Energetika (GURS, 2011)	54
Slika 29: Elektronske komunikacije (GURS, 2011)	55
Slika 30: Širokopasovno omrežje (GURS, 2011)	55
Slika 31: Razmestitev dejavnosti v prostoru (Špiler s sod, 2004)	57
Slika 32: Razmestitev poslovnih subjektov na območju mesta Krško (AJ PES, 2011)	57
Slika 33: Meja obravnavanega območja	67
Slika 34 (a1): Odsek poti proti vrhu grajske vzpetine	61
Slika 34 (a2): Pogled proti mestu Krško z grajske vzpetine	61
Slika 35 (b1): Stare stavbe in novejši stanovanjski bloki	62
Slika 35 (b2): Stavbno tkivo in zelene površine na območju	62
Slika 36 (c1): Fakulteta za logistiko in Fakulteta za energetiko	62
Slika 36 (c2): Cerkev sv. Janeza Evangelista	62
Slika 36 (c3): Valvasorjeva hiša in del Valvasorjevega nabrežja	62
Slika 36 (c4): Cerkev sv. Duha (danes galerija)	62
Slika 37 (d1): Športno igrišče	63
Slika 37 (d2): Parkirišče	63
Slika 37 (d3): Otroški vrtec in otroško igrišče	63
Slika 37 (d4): Gasilski dom	63
Slika 37 (d5): Niz stanovanjskih blokov	63
Slika 37 (d6) Območje »Avtoline«	63
Slika 38 (e1): Vstop na območje historične mestne ulice	64
Slika 38 (e2): Gostinski obrat na historični ulici	64
Slika 38 (e3): Parkirišča na historični ulici	64
Slika 38 (e4): Park in Kapucinski samostan	64
Slika 38 (e5): Stavbi Občina Krško in Okrajno sodišče v Krškem	65
Slika 38 (e6): Iztek ulice proti Hočevarjevem trgu	65
Slika 39 (f1): Peš cona na krajšem odseku Ceste krških žrtev	65
Slika 39 (f2): Opuščene stavbe ob peš coni	65
Slika 40 (g1): Stavba Policijske uprave Krško	65
Slika 40 (g2): Park ob bivšem zdravstvenem domu	65

Slika 40 (g3): Območje proizvodnih dejavnosti	66
Slika 40 (g4): Območje trgovskih in obrtnih dejavnosti	66
Slika 41 (h1): Območna obrtno-podjetniška zbornica Krško	66
Slika 41 (h2): Gostinski obrat (kavarna) na območju Zatona	66
Slika 41 (h3): Regionalna cesta za tranzitni promet	66
Slika 41 (h4): Degradirano območje in objekti ob regionalni cesti	66
Slika 42: Shematski prikaz naravnih danosti in lege ožjega območja v širšem mestnem prostoru	70
Slika 43: Cestno omrežje in parkirne površine (povzeto po podatkih Občine Krško, 2009 in lastne analize)	77
Slika 44 (a): Franciscejski kataster (Arhiv Republike Slovenije, 2011)	72
Slika 44 (b): Današnja parcelacija in stavbno tkivo (GURS, 2011)	72
Slika 45: Stavbno tkivo (povzeto po GURS, 2011)	79
Slika 46: Višine objektov (povzeto po Tepavčević s sod., 2008 in lastne analize)	81
Slika 47: Vsebina stavb (povzeto po Tepavčević s sod., 2008 in lastne analize)	83
Slika 48: Neizkoriščene etaže stavb (povzeto po Tepavčević s sod., 2008 in lastne analize)	85
Slika 49: Odprte javne in zelene površine (povzeto po podatkih Občine Krško, 2009 in lastne analize)	87
Slika 50: Zaznavna analiza prostora	89
Slika 51: Kulturna in arhitekturna dediščina (povzeto po RNKD, 2011)	91
Slika 52: Namenska raba prostora (povzeto po GURS, 2011)	93
Slika 53: Shematski prikaz povezav mestnega jedra s širšim območjem mesta	95
Slika 54 (a): Shematski prikaz prometnih tokov in povezanosti mestnih območij	98
Slika 54 (b): Shematski prikaz vzpostavljanja novih urbanih tokov in njihovega mreženja	98
Slika 55 (a): Shematski prikaz vnašanja pestre mešane rabe	100
Slika 55 (b): Shematski prikaz prepletanja dejavnosti in mreženje tokov	100
Slika 56: Revitalizacija in okrepitev mestnega utripa	105
Slika 57: Predlog za revitalizacijo starega mestnega jedra Krškega	107
Slika 58: Območje urejanja: historična mestna ulica	109
Slika 59: Urbani utrip ulice	110
Slika 60: Poskus obujanja utripa ulice	111
Slika 61: »Odpiranje« pestrega javnega programa na ulico	111
Slika 62: Povezave mestnega tkiva z zelenim zaledjem in reko Savo	112

SEZNAM PREGLEDNIC

Preglednica 1: Število prebivalcev v občini Krško ob popisih leta 1981, 1991, 2002 in v zadnjih letih (Statistični popis prebivalstva 1981, 1991, 2002 ter Statistični letopisi 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010; SURS, 2011; lastni preračuni).	45
Preglednica 2: Število motornih vozil, ki peljejo mimo števnege mesta na povprečni dan v letu na določenih odsekih v letih 2000, 2005, 2010 (Direkcija Republike Slovenije za ceste, 2011).	53
Preglednica 3: Starostne skupine in njihovi deleži v Občini Krško ter v študijskem območju in v Sloveniji na dan 31.12.2002 (Mihelič s sod., 2004)	69
Preglednica 4: Deleži števila članov na gospodinjstvo, leto 1991 in 2002 (Mihelič s sod., 2004)	69
Preglednica 5: Pregled osnovnih podatkov o jedru v primerjavi z mestom Krško (Tepavčević, 2008)	72

1 UVOD

1.1 Problemsko izhodišče naloge

Urbana prenova je pojem, o katerem se danes veliko govori. Pomembna je predvsem zato, ker se ukvarja z razvrednotenimi oziroma zanemarjenimi območji znotraj mest, ki jih je treba regenerirati, sanirati in celostno prenoviti. To so: industrijska in pristaniška območja, območja železnice, rudarska in vojaška območja ter tako imenovane sive cone, stanovanjska območja, predmestja in stara mestna jedra (Koželj, 1998). V nekaterih državah Evrope je proces urbane prenove že dobro vpeljan in se dosledno izvaja. Pionirke takšne usmeritve prostorskega načrtovanja so Nizozemska, Francija in Velika Britanija.

V diplomski nalogi se bomo ukvarjali z urbano prenovo starih mestnih jeder in se natančneje posvetili primeru starega mestnega jedra Krškega. Tema je bila izbrana zato, ker se v slovenski praksi s tovrstnimi primeri premalo ukvarjamo, problem urbane prenove pa nasploh ni prepoznan kot družbeno pomemben. Razvoj ne sme biti prepuščen samemu sebi oziroma voden s strani interesov posameznikov. K načrtovanju prenove je treba pristopiti strokovno in celovito. Narediti je treba prostorski načrt, ki bo omogočal učinkovit in neprekinjen razvoj obravnavanih degradiranih območij. S tem, ko se prebivalci in dejavnosti selijo na obrobja mest, na eni strani za sabo puščajo prazne, neizkoriščene prostore, drugje pa za svoje potrebe gradijo nove. Z gradnjo novih objektov in pripadajoče gospodarske javne infrastrukture pa obremenjujemo in uničujemo okolje. Z učinkovitim načrtovanjem bi bilo mogoče prenoviti in oživiti obstoječe odprte in zaprte mestne prostore tako, da bi bili primernejši za današnji način življenja.

1.2 Namen in cilji naloge

V diplomski nalogi smo želeli opozoriti na problem propadanja starih mestnih jeder in iskali vzroke za takšno dogajanje. Z vidika trajnostnega razvoja prostora in okolja bi morala biti urbana prenova ena najpomembnejših nalog prostorskega načrtovanja. Proučili in predstavili smo pojem celovite urbane prenove ter poudarili njen pomen za učinkovit prostorski razvoj mest. V literaturi so večinoma podane splošne prostorske razvojne usmeritve in cilji glede urbane prenove ter tako veljajo za različna degradirana območja znotraj mest. V diplomski nalogi smo se ukvarjali z urbano prenovo in oživitvijo starih mestnih jeder, zato smo te splošne usmeritve in cilje prilagodili na tak tip mestnega območja. Predlagali smo koncept urbane prenove, ki bi lahko bil osnova za oblikovanje modela urbane prenove mestnih središč v Sloveniji. Na podlagi proučenih teoretičnih dejstev, zbranih podatkih o ožjem obravnavanem območju in vrednotenja obstoječega stanja smo podali predlog za revitalizacijo starega mestnega jedra Krškega. Pri oblikovanju predloga revitalizacije smo se podrobneje posvetili historični mestni ulici.

1.3 Metodološki pristop k izdelavi naloge

Diplomska naloga je v grobem sestavljena iz dveh delov. V prvem delu je teoretično podrobno predstavljen splošni pojem urbane prenove. Najprej smo izpostavili pomen celovite urbane prenove za trajnostni razvoj mest. Poleg osnovnih ciljev celovite urbane prenove smo v tem delu diplomske naloge definirali tudi osnovne pojme, ki so povezani z urbano prenovo. V nadaljevanju smo predstavili dve načeli: načelo »pametne rasti« mest in vnašanje mešane rabe na obravnavana območja, ki pomembno vplivata na načrtovanje učinkovite urbane prenove. Predstavili smo predlog nabora kazalnikov za ugotavljanje stanja v prostoru in nujnosti urbane prenove na nekam območju, ki so bili podani v raziskovalnem projektu *Prenova mesta: metodološka orodja za določanje in vrednotenje prednostnih območij in tipov prenove v okviru Ciljnega raziskovalnega programa (CRP) »Konkurenčnost Slovenije 2006–2013«* (Mihelič s sod., 2007). Pregledali smo osnovne usmeritve in cilje urbane politike Evropske Unije in izpostavili tri države (Francijo, Veliko Britanijo in Nizozemsko), ki so se s problemom urbane prenove začele ukvarjati najprej. Proučili smo usmeritve in zakone, ki določajo urbano politiko Slovenije in podrobneje predstavili poglavja, ki govorijo o urbani prenovi. Prikazali smo tudi nekaj primerov dobre prakse.

V literaturi je pojem urbane prenove večinoma splošno definiran. Načela in usmeritve glede načrtovanja učinkovite urbane prenove veljajo za različna območja v mestih. Za degradirana mestna območja (industrijska območja, zanemarjene stanovanjske soseske, stara mestna jedra in ostala degradirana območja), ki jih želimo prenoviti in oživiti, so cilji učinkovite urbane prenove podobni, pristopi k načrtovanju pa različni.

V praktičnem delu diplomske naloge smo najprej predstavili mesto Krško. Na kratko smo orisali zgodovinska dejstva ter predstavili osnovne podatke o okolju in prostoru. Podrobno smo predstavili ožje obravnavano območje starega mestnega jedra in naredili grafične analize o današnjem stanju obravnavanega prostora. Analize so bile narejene na podlagi podatkov, ki so bili pridobljeni na Občini Krško in lastnih opazovanj. Pri iskanju razvojnih potencialov in predlogov prostorskih rešitev za ožjitev mestnega jedra smo se opirali tudi na smernice in cilje, ki jih je Občina Krško opredelila v Urbanističnem konceptu razvoja starega mestnega jedra, oblikovanega v okviru Urbanistično-arhitekturne delavnice za staro mestno jedro Krško (Občina Krško, 2009). V zaključku poglavja o ožjem obravnavanem območju smo ovrednotili stanje v prostoru. Podali smo precej predlogov usmeritve razvoja, ki bi lahko prispevali k oživitvi starega mestnega jedra in posledično omogočali trajen razvoj celotnega mesta Krško. V zaključnem delu diplome smo podali konkretne predloge za ožjitev starega mestnega jedra Krško. Posebno pozornost pri načrtovanju revitalizacije smo namenili historični mestni ulici, ki je zgodovinsko najpomembnejši del starega mestnega jedra.

Načrtovanje celostne urbane prenove je obsežen in kompleksen proces, ki zahteva sodelovanje številnih strokovnjakov z različnih področij. V okviru diplomske naloge smo oblikovali predlog za ponovno ožjitev starega mestnega jedra Krško, ki predstavlja del celotnega procesa načrtovanja urbane prenove.

1.4 Pridobivanje podatkov za potrebe diplomske naloge

Za uspešno načrtovanje prenove so nujne dobro pripravljene in vzdrževane baze podatkov, ki omogočajo sprotno spremljanje stanja v prostoru in hitro odzivanje na negativne razvojne težnje. Načrtovalci in raziskovalci so zaenkrat odvisni predvsem od statističnih podatkov, ki pa so problematični iz več razlogov: statistični okoliši se običajno ne ujemajo s prostorskimi enotami; statistika zbira podatke, ki so potrebni za načrtovanje prenove, v predolghih časovnih presledkih; spremembe na terenu se dogajajo mnogo hitreje kot pa se izvajajo popisi prebivalstva; večina podatkov, potrebnih za načrtovanje prenove ni predmet statističnih raziskav ali pa te niso geografsko locirane. Najboljša rešitev bi bila, če bi občine razvile informacijske sisteme, v katerih bi zbirale podatke za potrebe načrtovanja urbane prenove. Poleg tega bi morale imeti dostop do različnih baz podatkov, ki na lokalni ravni sicer že obstajajo, vendar so raziskovalcem ali načrtovalcem nedostopne ali pa le posredno dostopne. Intervali spremljanja podatkov bi se morali skrajšati na dveletne ali celo letne intervale (Mihelič s sod., 2007).

S težavo pridobivanja podatkov, potrebnih za učinkovito urbano prenovo smo se srečali v praktičnem delu diplomske naloge. Zbrati smo morali čim bolj aktualne podatke o prostoru, okolju in demografski strukturi ožjega obravnavanega območja. Statistični podatki, ki so objavljeni na spletnih straneh Statističnega urada Republike Slovenije, se zbirajo na ravni statističnih regij in občin. Večina podatkov, ki bi jih potrebovali za ugotavljanje stanja v prostoru na ravni poselitvenega območja naselja, ni zajetih v obstoječih statističnih raziskavah.

Mnogo podatkov o starem mestnem jedru smo pridobili na Občini Krško. Ti so bili zbrani v okviru urbanističnih študij in projektov, ki so bile izvedeni na območju Krškega (Strategija stanovanjskega razvoja občine Krško (Tepavčević s sod., 2008); Urbanistična zasnova Krško z Leskvcem (Špiler s sod., 2004), ki obsega spremembe in dopolnitve prostorskih sestavin dolgoročnega plana občine Krško za obdobje 1986–2000 in družbenega plana občine Krško za obdobje 1986–1990; podloge in smernice v okviru Urbanistično-arhitekturne delavnice za staro mestno jedro Krško 2009 (Občina Krško, 2009)). Pridobljene prostorske podatke smo dopolnili z lastnimi raziskavami na obravnavanem območju. Ostale podatke smo pridobili oziroma dopolnili še iz nekaterih drugih virov. Navedimo samo nekaj primerov: podatki o prometu (spletne strani Direkcije Republike Slovenije za ceste), podatki o zemljiškem katastru in drugi podatkovni sloji, ki jih vodi in vzdržuje Geodetska uprava Republike Slovenije in so objavljeni na straneh Prostorskega informacijskega sistema občin), podatki o gospodarskem razvoju in razporeditvi dejavnosti v prostoru (na spletnih straneh Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve) in drugi podatki iz različnih virov.

V teoretičnem delu diplomske naloge so navedeni kazalniki za ugotavljanje stanja v prostoru in nujnosti urbane prenove na nekem območju, ki so bili predlagani v okviru raziskovalnega projekta *Prenova mesta: metodološka orodja za določanje in vrednotenje prednostnih območij in tipov prenove v okviru Ciljnega raziskovalnega programa (CRP) »Konkurenčnost Slovenije 2006 – 2013«* (Mihelič s sod., 2007). Podatki, ki bi bili zbrani na tak način, bi bili zelo dobra podlaga za načrtovanje učinkovite urbane prenove. Za potrebe diplomske naloge smo porabili ogromno časa za samo zbiranje podatkov. Težava je, da so nekateri podatki

---

preveč splošni ali pa veljajo za širše območje mesta. Večinoma se podatki ne zbirajo po tematskih ključih, ki bi bili primerni za ustvarjanje celovite slike o stanju v prostoru na območjih, predvidenih za prenavo. Ker na občinski ravni v Krškem takšna ažurirana baza podatkov še ne obstaja, smo za analizo stanja uporabili razpoložljive podatke, ki pa so bili nemalokrat tudi zastareli. S pomočjo baze podatkov bi bilo mogoče neprestano spremljati dogajanje v prostoru na obravnavanih območjih in se na spremembe dovolj hitro in učinkovito odzivati.

2 URBANA PRENOVA

2.1 Pomen urbane prenove

Osnovni cilji urbane prenove so povečanje kakovosti fizičnega, gospodarskega in socialnega prostora ob upoštevanju okoljskih in prostorskih parametrov (ohranjanje kakovosti zraka, vode, tal, zmanjševanje hrupa, vzdrževanje vitalnosti in konkurenčnosti mesta, demografsko in ekonomsko oživljanje obravnavanih območij, krepitev kulturne identitete in kakovosti arhitekture ter izboljšanje življenjskega standarda). Mesto mora slediti načelom trajnostnega razvoja. To pomeni, da imajo pri prenovi prednost že pozidane mestne površine, zavira pa se nekontrolirano širjenje mesta navzven (Šašek Divjak, 2009).

Po drugi svetovni vojni so zaradi propadanja industrije, upadanja natalitete in staranja prebivalstva množično začela propadati evropska industrijska in trgovska mesta. Najbolj so bila prizadeta stara mestna središča. Ta problematika je spodbudila vrsto politik in strategij za revitalizacijo in ponovno rast mest. Tako je prenova zgodovinskih mest postala ena najpomembnejših nalog prostorskega načrtovanja. Sedanji in bodoči razvoj mesta se vedno bolj usmerja v že pozidan mestni prostor. Po teoriji trajnostnega razvoja mesta se kvaliteta mest meri tudi s tem, kako upravljajo z dediščino grajenega prostora, kulturno in naravno dediščino, oziroma kakšen življenjski standard nudijo mestnim prebivalcem in kako tržijo mestni prostor. Zgodovinska mesta, historična središča in mestne četrti so med najobčutljivejšimi območji, ker izgubljajo svojo privlačnost, ne ustrezajo več današnjim zahtevam življenja, ne izkoriščajo svojih ekonomskih potencialov in zanje niso izdelani načrti celovite prenove. Mestna središča v večini evropskih mest v razvoju nazadujejo. Število prebivalcev v njih upada, povprečna starost prebivalcev pa narašča. Različne dejavnosti (trgovina, gostinstvo, kulturne dejavnosti, razvedrilo, ostale storitve in druge dejavnosti) se selijo na mestno periferijo, mestna središča pa vedno bolj zasedajo poslovne dejavnosti (Mihelič s sod., 2007).

V času globalizacije si sodobna mesta postajajo vse bolj podobna. Prav zaradi tega postajajo zgodovinske strukture mest vedno bolj privlačne in zato predstavljajo gospodarski potencial (Stanič, 2001). V obdobju povojne obnove so bile prioritete mestnega razvoja usmerjene v industrializacijo in modernizacijo. Mesta so se ekstenzivno širila, mestna središča pa so ostajala na robu razvojnih prizadevanj. Agresivni posegi v mestna središča in propadanje grajenega tkiva ter slabo vzdrževanje stavbnega fonda so popolnoma spremenili značaj in mestno podobo nekaterih zgodovinskih mest. Reakcija držav na takšno agresivno prenovu je bila sprejemanje zaščitne zakonodaje. Evropska mesta so v zadnjih desetletjih razvila različne instrumente za izboljšanje splošnega stanja v mestih, povečanje kakovosti življenjskih pogojev, spodbujanje vračanja ljudi v mesta in zaviranje suburbanizacije. Prenova je postala eden najpomembnejših strateških ciljev prostorske politike. Skušajo spodbujati vračanje ljudi v mesta, oživljati mestne dejavnosti, zagotavljati deficitarne stanovanjske površine in potrebne površine za različne druge dejavnosti. Vedno bolj pa se posveča pozornost tudi reševanju socialne problematike (stanovanjska problematika socialno nepriviligiranih slojev, starejših in invalidov) (Mihelič s sod., 2007).

2.2 Definicija osnovnih pojmov urbane prenove

Za potrebe raziskovalnega projekta *Prenova mesta: metodološka orodja za določanje in vrednotenje prednostnih območij in tipov prenove v okviru Ciljnega raziskovalnega programa (CRP) »Konkurenčnost Slovenije 2006 – 2013«* je bilo izbranih in definiranih nekaj osnovnih pojmov glede urbane prenove (Mihelič s sod., 2007).

- **Prenova** (od prenoviti): 1. narediti, da kaj dotrajanega, poškodovanega postane tako kot novo: prenoviti hišo; precej slik so že prenovili; vse hoče izboljšati in prenoviti 2. narediti, da se kaj po lastnostih, značilnostih razlikuje od prejšnjega, slabšega: prenoviti družbo; prenoviti šolstvo / prenoviti človeka; duhovno se prenoviti; mestna prenova, prenova naselij, prenova stanovanjskih predelov, prenova mestnih jeder, prenova kmečkih domov (SSKJ, 2011). Urbana prenova je sklop načrtovalskih, gradbenih, ekonomskih, socialnih in finančnih ukrepov, s katerimi se celovito izboljša fizično, okoljsko, gospodarsko in socialno stanje v izbranem delu mesta. Poudarek je na fizični prenovi obstoječih stavb in javnih prostorov (IPOP, 2011).
- **Revitalizacija** pomeni vračanje življenja oziroma funkcij v naselja, stara mestna jedra, predele in spomeniške objekte (Mihelič s sod, 2007).
- **Regeneracija** pomeni vse aktivnosti v zvezi z zaščito urbanističnih ambientov, njihovih materialnih in duhovnih vrednot ter harmonično dopolnjevanje obstoječih in vključevanje novih funkcij v naseljih, mestnih centrih in objektih: arhitektonska, urbanistična regeneracija, regeneracija kulturnih spomenikov, regeneracija mest, historične krajine in kulturnih spomenikov, regeneracija mest, historične krajine, historičnih urbanističnih spomenikov (Mihelič s sod., 2007). Glavni cilj urbane regeneracije je povrniti uporabnost degradiranim urbanim območjem, izboljšati možnost zaposlitve, omiliti ali rešiti socialne probleme, izboljšati urbano okolje in s tem dvigniti kakovost bivanja. V Zakonu o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt, UL RS 33/2007) je uporabljen pojem celovite prenove, ki je pomensko soroden pojmu urbane regeneracije, vendar pa se nanaša predvsem na ukrepe prostorskega načrtovanja (IPOP, 2011).
- **Asanacija ali sanacija** pomeni izboljšanje ne higienskih razmer in stanovanjskih pogojev v zastarelih in dotrajanih mestnih predelih ali stanovanjskih zgradbah z gradbeno tehničnim posegom (komunalno tehnična in higienska preureditev in rehabilitacija) (Mihelič s sod., 2007).
- **Rehabilitacija** pomeni asanacijski poseg, ki vključuje obnovo in revitalizacijo (Mihelič s sod., 2007).
- **Obnova** označuje ponovno postavitve po vojni (ali kaki drugi elementarni nezgodi) uničenih stavb, vasi in mest ali ustvaritev stanovanjskega ali kakega drugega stalno uporabnega prostora z izgraditvijo porušenega objekta ali z zazidavo porušenih površin (Mihelič s sod, 2007).

- **Rekonstrukcija** pomeni prenovitev ali popolno zamenjavo gradbene substance oziroma najbolj radikalno prenovo (Mihelič s sod., 2007).
- **Degradacija** je sinonim za razvrednotenje in se nanaša predvsem na degradirano krajino, medtem ko slovar degradiranih urbanih območij ne omenja (Mihelič s sod., 2007). Degradirano območje je območje, katerega uporabna vrednost je tako zmanjšana, da je za oživitev potreben večji poseg v njegovo strukturo in rabo. Degradirana območja v mestih imenujemo degradirana urbana območja (IPOP, 2012).
- **Prenova** (predlog definicije, Mihelič s sod, 2007): je sklop gospodarskih, pravnih, socialnih, urbanistično arhitekturnih in ekoloških ukrepov za izboljšanje stanja grajenih struktur in življenjskih razmer v mestih za vse kategorije mestnega prebivalstva ob hkratnem ohranjanju identitete mesta in njegove kulturne dediščine ter povečanju njegove privlačnosti. Prenova je izrazito interdisciplinarna naloga. Zajema območja kulturne in naravne dediščine, degradirana območja, v katerih se iz kakršnega koli razloga stanje slabša ter tudi tista območja, ki iz kakršnega koli razloga oziroma vidika ne izpolnjujejo zahtev sodobnega življenja. To so na primer predmestja, starejša stanovanjska območja in soseske in podobno. Jasna definicija pojma prenove je pogoj za opredelitev ciljev prenove in tudi izbiro najustreznejšega načina izvedbe.

2.3 Načela trajnostnega prostorskega načrtovanja in trajnostne urbane prenove

V članku Sonaravno in razvojno uravnoteženo (Premzl,1999) je obravnavano temeljno trajnostno razvojno načelo Svetovne komisije za okolje in razvoj (WCED, 1987), ki govori o tem, da moramo skrbeti in ustvarjati primerno bivalno in delovno okolje za ljudi. Le tako lahko zagotovimo enake možnosti in pravice tudi za prihodnje generacije. Trajnostno uravnotežen razvoj bo mogoče zagotoviti le, če bomo spremenili potrošniške navade, preprečili negospodarno ravnanje z zemljišči, vodo in naravnimi viri ter razvijali sonaravne tehnologije na podlagi obnovljivih naravnih virov.

V pojmih sonaravnosti, uravnoteženosti in trajnosti se prepleta več zahtev (Premzl, 1999):

- **Človeške in civilizacijske zahteve** temeljijo na pravici do zdravju primernega okolja in pričakovanju, da bo vsaka skupnost, bodisi soseska, četrt, primestje ali mesto v celoti zadovoljevala temeljne potrebe prebivalcev in okolja. Med potrebe štejemo predvsem omogočanje dela, ustvarjanje in pridobivanje prihodkov, potrebnih za življenje in vzdrževanje standarda, skrb za otroke in izobraževanje, primerno bivanje ter varnost in skrb za starejšo populacijo.

- **Prostorskih in okoljskih zahtev** je več. Težave nastajajo pri razmeščanju dejavnosti v prostoru. Ljudje ne marajo hrupa, sevanja, prometa in neurejenosti okolja. Najtežje je zadovoljiti standardom, ki veljajo za celotno mestno okolje in so prepleteni z vplivi številnih dejavnikov. Kakovost zraka, vode in tal ter sonaravno ravnanje z odpadki so bistveni kazalniki kakovosti okolja.
- **Urbana ali urbanistična skupina zahtev** se kaže v kakovosti okolja in urbane infrastrukture. To pa ne zajema samo podobe mesta, temveč tudi njegov življenjski utrip. Osnovne značilnosti mesta so: skladnost objektov in odprtih prostorov, zanesljivost osnovne oskrbe z neoporečno vodo, energijo in drugim.
- **Pomembna skupina zahtev so socialni, ekonomski in kulturni vidiki življenja.**

Največjo vlogo pri trajnostnem prostorskem načrtovanju ima urbana politika, to so mestne oblasti. Mesta sama morajo pripraviti dolgoročne razvojne programe, ki so prilagojeni lokalnim razmeram.

Ministri držav članic, pristojni za razvoj mest, so na podlagi različnih zgodovinskih, gospodarskih, socialnih in okoljskih značilnosti evropskih mest podpisali listino (**Leipziška listina, 2007**) o skupnih načelih in strategijah glede politike urbanega razvoja. Zavezali so se, da bodo:

- v svojih državah začeli politično razpravo o tem, kako vključiti načela in strategije Leipziške listine o trajnostnih evropskih mestih v nacionalne, regionalne in lokalne razvojne politike;
- uporabili instrument celovitega urbanega razvoja in s tem povezane strukture upravljanja za njegovo izvajanje ter v ta namen vzpostavili potreben okvir na nacionalni ravni;
- spodbujali vzpostavitev uravnoteženega prostorskega razvoja, ki bo temeljil na evropski policentrični urbani strukturi.

Evropska mesta različnih velikosti, ki so se razvijala skozi zgodovino, so dragocena in nenadomestljiva gospodarska, socialna in kulturna dobrina. Imajo edinstvene arhitekturne in kulturne značilnosti, veliko moč socialnega vključevanja in ogromne možnosti za gospodarski razvoj. Hkrati se mesta srečujejo z demografskimi problemi, socialno neenakostjo, socialno izključenostjo nekaterih skupin prebivalstva, pomanjkanjem cenovno dostopnih in primernih stanovanj ter okoljskimi problemi. Dolgoročno gledano mesta ne bodo mogla opravljati svoje vloge nosilca družbenega napredka in gospodarske rasti, če ne bodo uspela ohraniti socialnega ravnotežja tako znotraj mest kot med različnimi mesti, kulturne raznolikosti in ustvariti visoke kakovosti na področjih urbanizma, arhitekture in okolja. Vedno bolj potrebujemo celovite strategije ter usklajeno delovanje vseh oseb in institucij, udeleženih v procesu razvoja mest. Vse ravni upravljanja: lokalna, regionalna, nacionalna in evropska so odgovorne za prihodnost mest. Da bo upravljanje na več ravneh zares učinkovito, moramo izboljšati usklajevanje sektorskih politik in razviti nov občutek odgovornosti za celovito

politiko urbanega razvoja. Zagotoviti moramo tudi, da vsi, ki so dejavni pri uresničevanju teh politik, na vseh ravneh pridobijo splošne in interdisciplinarne spretnosti ter znanja, potrebna za razvoj mest kot trajnostnih skupnosti.

Strategije, pomembne za krepitev konkurenčnosti evropskih mest (Leipziška listina, 2007):

- ustvarjanje in zagotavljanje javnih prostorov visoke kakovosti,
- posodabljanje infrastrukturnih omrežij in izboljšanje energetske učinkovitosti,
- aktivna politika inovacij in izobraževanja.

Glavna vodila pri celovitem načrtovanju urbanega prostora (Leipziška listina, 2007)

- **grajeno okolje**
  - strnjena poselitvena struktura je pogoj za učinkovito in trajnostno rabo virov,
  - ustvarjanje in zagotavljanje visoke kakovosti javnih prostorov,
  - ustvarjanje visokih kakovosti na področju urbanizma, arhitekture in okolja,
  - izboljšanje stanovanj in obstoječega stanovanjskega fonda,
  - ohranjanje kulturne raznolikosti,
  - izboljšanje energetske učinkovitosti stavb,
  - prilagajanje podnebnim spremembam;
- **krajina**
  - varstvo kulturne krajine,
  - zmanjševanje negativnih učinkov na okolje,
  - ustvarjanje visokih kakovosti okolja in krajine,
  - učinkovita in trajnostna raba naravnih virov,
  - preprečevanje širjenja mestnega območja,
  - enakopravno partnerstvo med mesti in podeželskimi območji;
- **infrastruktura**
  - učinkovit, trajnosten, dostopen in cenovno sprejemljiv mestni prevoz z usklajenimi povezavami do prometnih omrežij v mestnih regijah,
  - medsebojne povezave različnih oblik predmeta, vključno z infrastrukturo za kolesarje in pešce,
  - ustrezno prometno omrežje za kolesarje in pešce,
  - posodabljanje, izboljšanje energetske učinkovitosti ter pravočasne izboljšave infrastrukturnih omrežij in tehnične infrastrukture in prilagoditve spreminjajočim se potrebam,
  - zmanjševanje negativnih učinkov prometa na okolje in organiziranje prevoza na način, ki bo ta urbana območja bolje povezal z mestom in regijo kot celoto.

Glavno vodilo Leipziške listine je: »Evropa potrebuje močna mesta in regije, v katerih je vredno živeti.«

Trajnostne skupnosti

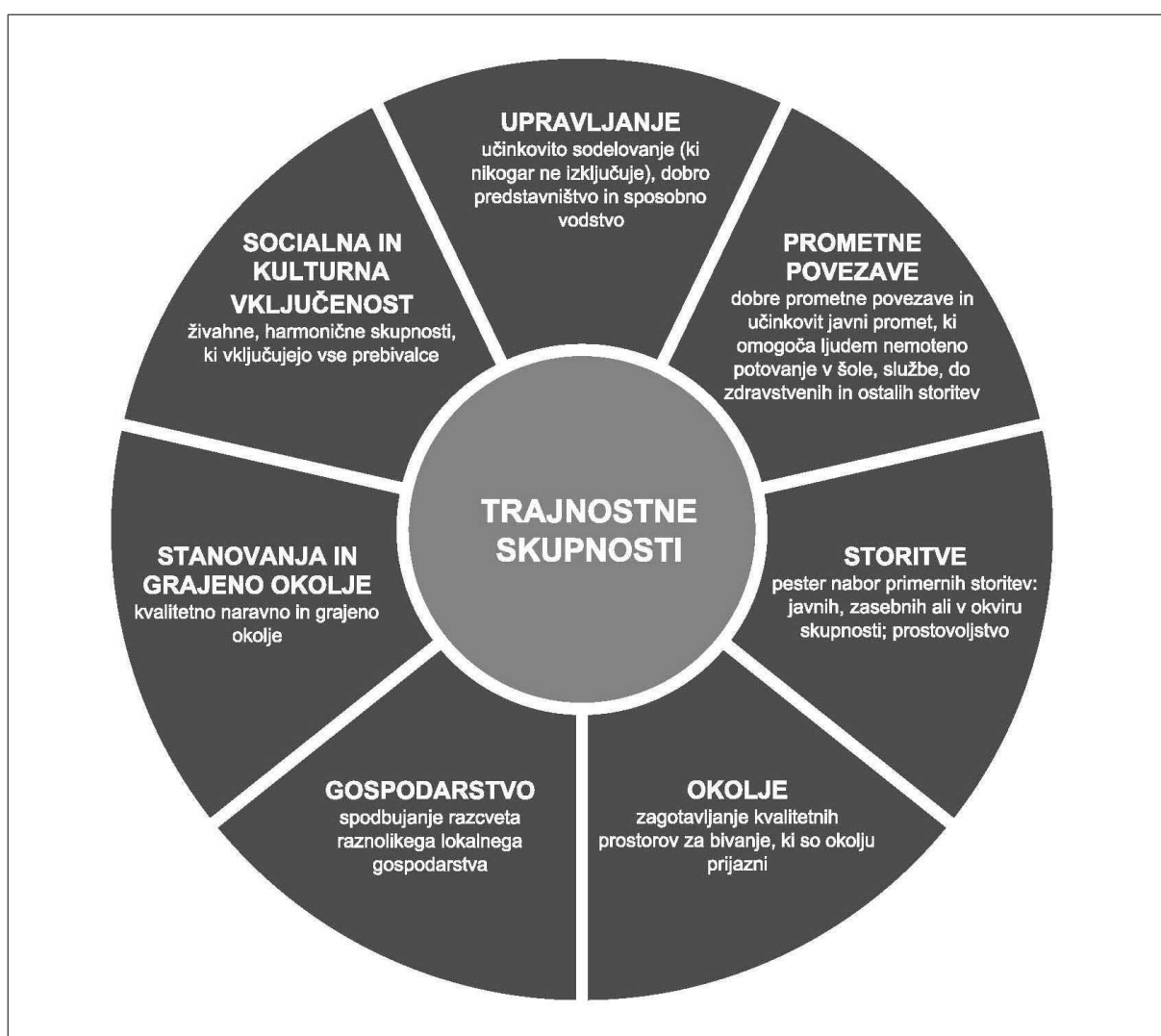
S pojmom trajnostna skupnost so se najprej začeli ukvarjati v Veliki Britaniji (ODPM – Office of Deputy Prime Minister, 2004.) Trajnostne skupnosti ne nastanejo same od sebe. Za vzpostavljanje takih skupnosti je potrebno veliko premišljenega dela. Pri načrtovanju trajnostnih skupnosti se srečujemo z raznolikimi potrebami obstoječih in tudi prihodnjih prebivalcev, njihovih otrok in ostalih uporabnikov. Prebivalcem je treba zagotoviti visok nivo kvalitete bivanja in možnost soodločanja. Osnovni cilji trajnostnih skupnosti so: doseganje učinkovite rabe prostora, naravnih virov, izboljšanje kvalitete okolja, spodbujanje socialne kohezije in vključenosti ter krepitev gospodarske konkurenčnosti.

Komponente trajnostnih skupnosti:

- **skupna komponenta** pravi, da naj bodo vse določbe in aktivnosti v zvezi trajnostno skupnostjo visoko kvalitetno načrtovane, vzdrževane, varne, dostopne, prilagodljive, okolju prijazne in stroškovno učinkovite;
- **komponenta socialne in kulturne vključenosti** predvideva načrtovanje živahnih in harmoničnih skupnosti, ki bodo k sodelovanju privabile vse prebivalce. Glavna načela te komponente so: občutek identitete in pripadnosti skupnosti, strpnost in sodelovanje, prijateljsko sodelovanje, ustvarjanje pogojev za čim več kulturnih, razvedrilnih, športnih in drugih dejavnosti, nizka stopnja kriminala, vsi prebivalci so vključeni v družbeno dogajanje in imajo podobne pogoje za življenje;
- **upravljanje** zahteva učinkovito sodelovanje, ki ne izključuje nikogar, dobro predstavništvo in sposobno vodstvo; v upravljanje so vključeni tako posamezniki kot tudi različne organizacije; znotraj skupnosti delujeta močna sektorja skupnostni in prostovoljstva; cilj je, v ljudeh vzbuditi občutek pripadnosti skupnosti; potrebne so nenehne izboljšave, ki nastajajo na podlagi spremljanja življenja v skupnosti in povratnih informacij subjektov na vseh nivojih;
- **komponenta okolja** želi zagotoviti kvalitetne okolju prijazne prostore za bivanje; predvideva učinkovito rabo obstoječega grajenega okolja in stremljenje k nenehnim izboljšavam, načinu življenja, ki zmanjšuje negativne vplive na okolje in povečuje pozitivne učinke (recikliranje, pešačenje, kolesarjenje), varovanje naravnih virov in ohranjanje biotske raznovrstnosti, upoštevanje potreb prihodnjih generacij;
- **komponenta, ki zadeva stanovanja in grajeno okolje** zahteva načrtovanje in ohranjanje kvalitete naravnega in grajenega okolja; predvideva oblikovanje prijetnih javnih prostorov za vse tipe uporabnikov, vestno vzdrževanje zelenih površin, umeščanje programov, ki omogočajo mešano rabo prostora, gradnjo fleksibilnih stavb, ki se lahko prilagajajo različnim potrebam;
- **komponenta gospodarstva** spodbuja razcvet lokalnega gospodarstva; na voljo naj bi bilo dovolj služb in možnosti za dodatna usposabljanja; oblikovati je treba močno poslovno skupnost, ki se bo znala povezovati s širšim gospodarstvom;

- **komponenta prometa in prometnih povezav** definira, kaj pomeni dobra prometna ureditev; javni promet mora biti urejen tako, da ljudje nemoteno potujejo znotraj svoje skupnosti, pa tudi širše; izboljšati je potrebno površine, ki so namenjene pešcem in kolesarjem, da bodo bolj varne; zagotoviti je potrebno dovolj parkirnih mest, kvalitetne telekomunikacije in širokopasovno internetno povezavo;
- **nabor javnih in zasebnih storitev** mora biti pester in kvaliteten.

Na Sliki 1 so prikazane glavne komponente trajnostnih skupnosti, ki so: upravljanje, prometne povezave, storitve, okolje, gospodarstvo, stanovanja in grajeno okolje, socialna in kulturna vključenost.

Slika 1: Komponente trajnostnih skupnosti (povzeto po ODPM, 2004).

V zgornjih primerih so navedena splošna načela trajnostnega prostorskega razvoja in urbane prenove. Ker se v diplomski nalogi ukvarjamo z urbano prenovalo starih mestnih jeder, bomo pri načrtovanju predloga za oživitev mestnega središča upoštevali načela trajnosti, ki zadevajo grajeno okolje takšnega urbanega tipa. Predlagali bomo, kako bi povečali kakovost življenja v mestnem jedru, prebivalcem zagotavljali delo, skrb za otroke ter starejše, oživili kulturno in turistično dogajanje in naredili območje privlačno za priseljevanje novih prebivalcev. Pri vseh posegih v prostor in okolje zaradi prenove pa moramo dosledno upoštevati načela trajnosti. V Leipziški listini (2007) je poudarjeno, da je strnjena poselitvena struktura pogoj za učinkovito trajnostno rabo virov. Staro mesno jedro Krškega ima kar nekaj neizkoriščenega stavbnega fonda, ki bi se ga dalo obnoviti. Obnoviti bo potrebno stare in ustvariti tudi nove odprte in zaprte kakovostne mestne prostore. Prenova starih mestnih jeder je, kar zadeva trajnostni razvoj, zelo pomembna. Ukvarjamo se z že zgrajenim mestnim tkivom in za izboljšave ni potrebno preveč dodatno obremenjevati okolja. Gospodarska javna infrastruktura je na takšnih območjih glavnem že zgrajena, potrebno jo je morda le obnoviti ali dopolniti ter jo prilagoditi spreminjajočim se potrebam. Trajnostna načela določajo tudi vzpostavitev učinkovitega javnega mestnega prometa, načrtovanje rekreacijskih površin, infrastrukture za pešce in kolesarje.

2.4 »Pametna rast« ali »Smart growth« v konceptu urbane prenove

Termin »pametna rast« ali »Smart growth« prihaja iz Združenih držav Amerike. Pomeni princip urbanističnega načrtovanja, ki se osredotoča na razvoj kompaktnih urbanih območij, s čimer naj bi se preprečilo nekontrolirano širjenje mest na suburbana območja. V Evropi, še posebej v Veliki Britaniji, se za tak način urbanističnega načrtovanja uporablja izraz »compact city«, kar pomeni »kompaktno mesto«. Načrtovanje mest ni osredotočeno na kratkoročne cilje, ampak spodbuja kontinuiran regionalni trajnostni razvoj (Wikipedia, 2011).

Glavni namen »pametne rasti« je vzpostaviti razvoj, ki revitalizira obstoječe urbane skupnosti, spodbuja učinkovit javni prevoz, ohranja ter ščiti javne prostore in kmetijska zemljišča. »Pametna rast« praktično ne pomeni rasti mest v fizičnem smislu, ampak revitaliziranje že obstoječih mestnih predelov in ustvarjanje skupnosti, ki so prijetne za bivanje. Regionalna politika bi morala ustvariti takšno davčno, zakonodajno in politično okolje, ki bi omogočalo razvoj kompaktnih trajnostnih vzorcev poselitve in omejevalo širjenje poselitve v predmestja. V načrtovanje skupnosti in pogojev življenja v njej je poleg stroke vedno smiselno vključiti tudi lokalne prebivalce, podjetja in politične predstavnike skupnosti. Ustvariti je potrebno nova delovna mesta in zagotoviti stanovanja, ki bodo ljudem cenovno dostopna. Če načrtujemo stanovanja na že obstoječih urbanih območjih, to terja manj novih javnih naložb v ceste in ostalo javno infrastrukturo. Ljudje, ki živijo v skupnostih, kjer imajo šole, trgovine, parke in javni prevoz, se manj vozijo z avtomobilom in posledično manj onesnažujejo okolje. Prijetni javni prostori, kot so parki, trgi, pločniki na ulicah omogočajo večjo socialno interakcijo. Za proces učinkovite prenove je nujno razviti celostno strategijo od tega, kako razmejiti urbana območja, do načina revitalizacije (Association of Bay Area Governments, 2011).

Ko se je urbani razvoj preselil na obrobje mest, so nekatere soseske in mestne četrti ostale zapuščene in zanemarjene. Regeneracija teh območij predstavlja velik potencial za ožvitev gospodarstva. Na degradirana območja ne smemo gledati samo kot na probleme, ampak tudi kot na priložnosti. Ponoven razvoj močnih skupnosti bi lahko pritegnil nove prebivalce in podjetja, s tem pa bi se okrepilo tudi lokalno gospodarstvo. Osnovni principi strategije »pametne rasti« so: izboljšanje rabe že pozidanih območij, popravilo obstoječe gospodarske javne infrastrukture, sodelovanje celotne skupnosti pri predlogih za revitalizacijo (Smart Growth America, 2010).

2.5 Mešana raba prostora

Vključevanje mešane rabe v skupnosti oziroma soseske pomeni izboljšanje življenjskih pogojev prebivalcev. S tem, ko postavimo različne rabe drugo ob drugo, se spet povečajo možnosti, da bodo ljudje do njih dostopali peš oziroma s kolesom in ne samo z avtomobilom. Mešana raba omogoča tudi raznoliko sestavo prebivalstva. Prostor oživi, poveča se varnost, saj je na ulici več ljudi. Vzpostavljajo se tudi neki novi medčloveški odnosi, ki so bili morda do danes že kar malo zatrti oziroma pozabljeni. Javni prostori in ulice postanejo mesto srečevanja. Ljudje se povežejo med seboj in tako znova začutijo pripadnost skupnosti. Prav tako lahko mešanje rab in dejavnosti prinese davčne in gospodarske koristi. Podjetja prepoznajo prednosti vlaganja v območja, kjer je velik pretok ljudi (Smart Growth Online, 2010).

Prednosti dobre in uspešne mešane rabe (c.e.u., 2010):

- mešana raba podpira socialno vključenost ne glede na starost, bogastvo, zdravje, spol in etnično pripadnost;
- oživlja javno življenje tako, da privablja ljudi na isto mesto iz različnih razlogov;
- podpira razumevanje sveta s tem, da naredi različne možne aktivnosti ljudem vidne;
- omogoča oblikovanje lokalnih skupnosti in tako zagotavlja osnovo za reševanje sporov;
- zvišuje nivo zdravja in dobrega počutja (zaradi hoje in kolesarjenja);
- naredi javna in zasebna območja varnejša zaradi večje prisotnosti ljudi;
- spodbuja različne stopnje gospodarske dejavnosti, vključno z delom od doma;
- dosega tržno stopnjo donosa, ko sprejema normalno tveganje naložb;
- izboljšuje ravnotežje med proizvodnjo in porabo;
- spodbuja učinkovito rabo zemljišč, gradnjo infrastrukture in stavb;
- zmanjšuje odvisnost od osebnih motornih vozil, podpira uporabo javnih prevoznih sredstev ter spodbuja hojo in kolesarjenje;
- spodbuja peščevo dejavnost s tem, da zagotavlja udoben dostop do opravljanja vsakodnevnih potreb;
- ustreza merilu in karakterju svojega urbanega konteksta.

2.6 Kazalniki za ugotavljanje stanja v prostoru in nujnosti prenove

V nadaljevanju je predstavljen nabor kazalnikov za ugotavljanje stanja v prostoru in nujnosti prenove, ki so bili predstavljeni v raziskovalnem projektu Prenova mesta: metodološka orodja za določanje in vrednotenje prednostnih območij in tipov prenove, v okviru Ciljnega raziskovalnega programa (CRP) »Konkurenčnost Slovenije 2006–2013«. Kazalniki Izhajajo iz interdisciplinarnega pristopa k razumevanju problematike prenove in so dobra osnova za oblikovanje in vzpostavljanje podatkovnih baz na ravni lokalnih skupnosti. Podatki bi se zbirali za soseske in različne mestne četrti (Mihelič s sod., 2007).

Prostorski vidik: kakovost urbane arhitekture

Kazalnik 1: Opremljenost prostora

Definicija: Dostopnost in obseg primarne oskrbe ter javnih servisov: trgovina, šola, otroški vrtec, zdravstveni dom, pošta in ostali javni servisi.

Pomen: Opremljenost mestnih območij z osnovno oskrbo, servisi, šolami, vrtci, zdravstvenimi in drugimi ustanovami je glavni pokazatelj kakovosti prostora. Dobra osnovna preskrba in potrebni javni servisi v bližini doma dvigujejo vrednost prostora in privlačijo prebivalstvo vseh starostnih skupin, zaradi neustrezne oskrbe in pomanjkljive opreme s servisi pa se prebivalci odseljujejo in potreba po prenovi se poveča.

Raven zbiranja podatkov: Soseske, mestne četrti.

Kazalnik 2: Dostopnost do javnega transporta

Definicija: Peš oddaljenost do postaje javnega potniškega prometa.

Pomen: Dostopnost do postaj javnega transporta in posredno do različnih mestnih predelov predstavlja odločujoč dejavnik pri izbiranju lokacije stanovanj. Izboljšanje dostopnosti z mrežo mestnega potniškega prometa povečuje privlačnost določenih delov mesta in sosesk, slaba dostopnost pa pospešuje izseljevanje.

Raven zbiranja podatkov: Soseske, mestne četrti.

Kazalnik 3: Urejenost odprtega prostora

Definicija: Urejenost in vzdrževanje ulic, trgov, parkov, zelenih površin.

Pomen: Urejenost in vzdrževanje zunanjih mestnih prostorov povečuje kakovost urbanega okolja in privlačnost mestnih četrti ali sosesk, zanemarjenost in degradacija pa povečuje potrebo po prenovi.

Raven zbiranja podatkov: Soseske, mestne četrti.

Kazalnik 4: Število avtomobilov

Definicija: Število osebnih motornih vozil v odnosu do števila parkirnih mest.

Pomen: Večanje števila osebnih motornih vozil v odnosu do količine parkirnih mest je eden izmed najpomembnejših kazalnikov degradacije urbanega prostora in povečuje potrebo po prenovi. Urejen mestni promet obsega tudi urejene parkirne površine in je eden izmed pokazateljev kakovosti urbanega okolja.

Raven zbiranja podatkov: Soseske, mestne četrti.

Prostorski vidik: kakovost arhitekture

Kazalnik 5: Gradbeno-tehnično stanje stavbnega fonda

Definicija: Gradbeno-tehnična ustreznost in vzdrževanje stavbnega fonda.

Pomen: Gradbeno-tehnično stanje objektov je eden najbolj očitnih kazalnikov stanja v prostoru. Slabo vzdrževani ali gradbeno-tehnično neustrezni objekti znižujejo kakovost urbanega okolja in povečujejo potrebo po prenovi.

Raven zbiranja podatkov: Objekt, soseska, mestna četrt.

Prostorski vidik: kakovost stanovanj

Kazalnik 6: Stanovanjski standard

Definicija: Opremljenost stanovanj (voda, elektrika, kanalizacija, telefon, televizijski signal, kabel, internet in drugo).

Pomen: Stanovanjski standard je eden najpomembnejših kazalnikov stanja v prostoru. Če je stanovanje brez osnovne infrastrukture, mora biti prenova prioriteta naloga. Izboljšanje kakovosti stanovanj in njihova prilagoditev sodobnim življenjskim razmeram sta najpomembnejša faktorja za izboljšanje starostne strukture prebivalstva in ekonomske strukture posamezne mestne četrti ali soseske, predvidene za prenavo. Slabšanje stanovanjskega standarda zmanjšuje ekonomsko vrednost stanovanj in povečuje potrebo po prenovi.

Raven zbiranja podatkov: Posamezni objekti, četrti, soseske, karakteristična območja.

Kazalnik 7: Zasedenost stanovanj

Definicija: Število oseb, ki prebivajo v stanovanju, velikost stanovanj, število sob.

Pomen: Zasedenost stanovanj je pokazatelj stanovanjskega standarda. V novejših naseljih je nizka stopnja zasedenosti stanovanj lahko pokazatelj visokega stanovanjskega standarda, prenaseljenost pa pokazatelj slabega. V mestnih središčih in degradiranih mestnih četrtih, kjer se prebivalstvo stara hitreje od povprečja na mestni ravni, je zasedenost stanovanj predvsem pokazatelj demografske in socialne degradacije okolja. Zmanjševanje zasedenosti stanovanj ali praznjenje stanovanj pa kaže tudi na to, da neko območje izgublja ekonomski potencial in ga je potrebno socialno-demografsko prenoviti.

Raven zbiranja podatkov: Posamezni objekti, četrti, soseske, karakteristična območja.

Socialno-demografski vidik**Kazalnik 8: Starostna struktura**

Definicija: Število otrok, število odraslih oseb, število oseb, starejših od 65 let, indeks staranja.

Pomen: Starostna struktura je pokazatelj ekonomske sposobnosti nekega območja. Staranje prebivalstva zmanjšuje ekonomski potencial območja, vpliva na slabšanje opremljenosti in urejenosti urbanega okolja ter stanovanjskega standarda.

Raven zbiranja podatkov: Mestna četrt, soseska

Kazalnik 9: Gospodinjstva

Definicija: Povprečna velikost gospodinjstev, število gospodinjstev brez otrok, število enostarševskih družin.

Pomen: Velikosti gospodinjstev in spremembe v strukturi gospodinjstev kažejo na spremenjene bivanjske potrebe mestnega prebivalstva. Drugačna struktura gospodinjstev in zmanjšanje velikosti gospodinjstev povečujeta potrebo po prenovi stanovanjskega fonda in opremljenosti stanovanjskega okolja.

Raven zbiranja podatkov: Mestna četrt, soseska.

Ekonomski vidik

Kazalnik 10: Zaposlitvena struktura

Definicija: Število aktivnega prebivalstva ter razmerja med aktivnim prebivalstvom in brezposelnimi, socialno podpiranimi prebivalci in upokojenci.

Pomen: Zaposlitvena struktura prebivalstva je pokazatelj ekonomskih potencialov določenega območja. Upadanje ekonomske moči nekega območja (na primer večanje števila brezposelnih oseb ali neaktivnega prebivalstva) se odraža v nižanju kakovosti stanovanjskega standarda, slabši opremljenosti prostora in urejenosti zunanjih prostorov, in ugledu soseske ter kaže na potrebo po prenovi ekonomske strukture.

Raven zbiranja podatkov: Mestna četrt, soseska.

Kazalnik 11: Dohodek na gospodinjstvo

Definicija: Dohodek na gospodinjstvo.

Pomen: Nižanje dohodka na gospodinjstvo vpliva na slabšanje ekonomskega potenciala območja in kaže na potrebo po ekonomski prenovi območja.

Raven zbiranja podatkov: Mestna četrt, soseska.

Za učinkovito načrtovanje urbane prenove in stalno spremljanje dogajanja v prostoru je nujno potrebno vzpostaviti bazo podatkov na ravni občin oziroma lokalnih skupnosti, ki bi se obnavljala v kratkih časovnih intervalih. Kazalniki, predlagani v predstavljenem raziskovalnem projektu *Prenova mesta: metodološka orodja za določanje in vrednotenje prednostnih območij in tipov prenove* (Mihelič s sod., 2007) so dobra osnova za oblikovanje modela zbiranja podatkov na manjših, v naprej določenih območjih mesta. Ker takšne baze podatkov danes žal še ne obstajajo, smo za potrebe diplomske naloge uporabili podatke, ki smo jih pridobili na Občini Krško, spletnih straneh Prostorskega informacijskega sistema občin (kjer so zbrani podatki iz različnih virov, kot so: GURS, RNKD in drugih virov), spletnih straneh Statističnega urada Republike Slovenije ter še nekaterih drugih virov. Večina podatkov, ki bi jih potrebovali, niso predmet statističnih obdelav. Statistične podatke za ožje obravnavano mestno jedro smo pridobili iz študij in raziskav, ki so se izvajale na Občini Krško, vendar so večinoma zastareli. Podatke o prostoru smo deloma pridobili tudi na podlagi lastnih opazovanj »na terenu«.

2.7 Primeri dobre prakse

2.7.1 Revitalizacije mestnih središč in ulic

Revitalizacija mestnega središča Southend v Angliji (Warrior Square Gardens)

Gillespies je podjetje, ki se ukvarja predvsem z urbanističnim in krajinskim oblikovanjem. Z načrtovanjem »vrtnega trga« Warrior Square Gardens jim je uspelo ustvariti prijeten javni prostor in s tem revitalizirati mestno središče Southend v Angliji. Na Sliki 2 je narejen kolaž fotografij s tega območja. Fotografije so bile pridobljene na spletni strani podjetja Gillespies (avtor Colin Philipe).

Slika 2: Kolaž fotografij »vrtnega trga« Warrior Square Gardens (Gillespies, 2012).

Regeneracija centra mesta Glasgow (Škotska)

Regeneracija centra mesta Glasgow je prav tako rezultat dela skupine Gillespies. Za centralno ulico mesta so naredili razvojni načrt, ki bi koristil celotni skupnosti. Ukvarjali so se s stavbami, različnimi tlaki, signalizacijo, razsvetljavo, ulično opremo in naravnimi elementi. Na Sliki 3 je narejen kolaž prikazov s tega območja. Skice in fotografije so bile pridobljene na spletni strani podjetja Gillespies (2012).

Slika 3: Kolaž fotografij in skic: regeneracija centra mesta Glasgow (Gillespies, 2012).

Oživitev centra mesta Burlington (Kanada)

Projekt za oživitev historičnega jedra mesta Burlington – »Village Square« zdrružuje staro arhitekturo s sodobnimi interesi življenjskega sloga. Tam lahko najdete dobre restavracije, si ogledate kulturne dogodke, galerije, se udeležite umetniških delavnic, in kupite spominke. Na Sliki 4 je narejen kolaž fotografij, ki so bile posnete na tem območju. Fotografije so pridobljene z internetne strani organizacije »Village Square«.

Slika 4: Kolaž fotografij: Prikaz pestrega dogajanja v centru mesta Burlington (»Village Square«, 2012)

2.7.2 Povezovanje mesta z reko

Ureditev rečnega nabrežja Fox Riverfront (Green Bay, Wisconsin)

Ureditev ozkega rečnega nabrežja v centru mesta Green Bay v ameriški zvezni državi Wisconsin je dober primer, kako povezati mesto z reko. Na brežini reke so načrtovalci iz podjetja Stoss Landscape Urbanism oblikovali javni prostor, ki nudi zanimive možnosti za rekreacijo, igro in počitek. Na Sliki 5 je izdelan kolaž fotografij s tega območja, ki so bile pridobljene iz spletnega članka The City Deck, Green Bay USA, Stoss Landscape Urbanism (»Paluba mesta«, Green Bay USA, Stoss Landscape Urbanism), avtorja Damiana Holmesa (2011). Avtor je navedel, da je fotografije pridobil na spletni strani podjetja Stoss Landscape Urbanism.

Slika 5: Kolaž fotografij: ureditev rečnega nabrežja Fox Riverfront (Green Bay, 2011).

Preoblikovanje rečnega nabrežja Berges du Rhone v Lyonu (Francija, 2007)

Pri projektu so sodelovali krajinski arhitekti iz podjetja In Situ iz Lyona in arhitekti iz skupine Jourda Architectes iz Pariza. Nabrežje jim je uspelo urediti tako, da se je center mesta bolj povezal z reko Rhone. To območje je primerno za rekreacijo in počitek. Na Sliki 6 je narejen kolaž fotografij z ureditvenega območja. Zanimiv je motiv »plavajočih restavracij«. Fotografije so pridobljene iz knjige Riverscapes (Designing Urban Embankments) (Holzer s sod., 2008).

Slika 6: Kolaž fotografij: Preoblikovanje rečnega nabrežja Berges du Rhone (Jourda Architects, 2007)

Promenada in kopališče ob kanalu na reki Limmat (Švica, 2005)

Nekoč je bil ta predel znan kot glavna lokacija za preprodajo prepovedanih drog. Z novo ureditvijo je to območje postalo naravni rezervat in pomemben urbani prostor za druženje in srečevanje. Promenada poteka po trasi stare železnice, zato je tudi oblikovno urejena v smislu tega zgodovinskega dejstva. Projekt so načrtovali krajinski arhitekti iz skupine Rotzler Krebs Partner GmbH (RKP) in arhitekt Damir Masek. Na Sliki 7 je narejen kolaž fotografij, ki so bile posnete na tem območju. Fotografije so iz knjige Riverscapes (Designing Urban Embankments) (Holzer s sod., 2008).

Slika 7: Kolaž fotografij: Promenada in kopališče ob reki Limmat (2005)

Rekreacijske in sprehajalne poti

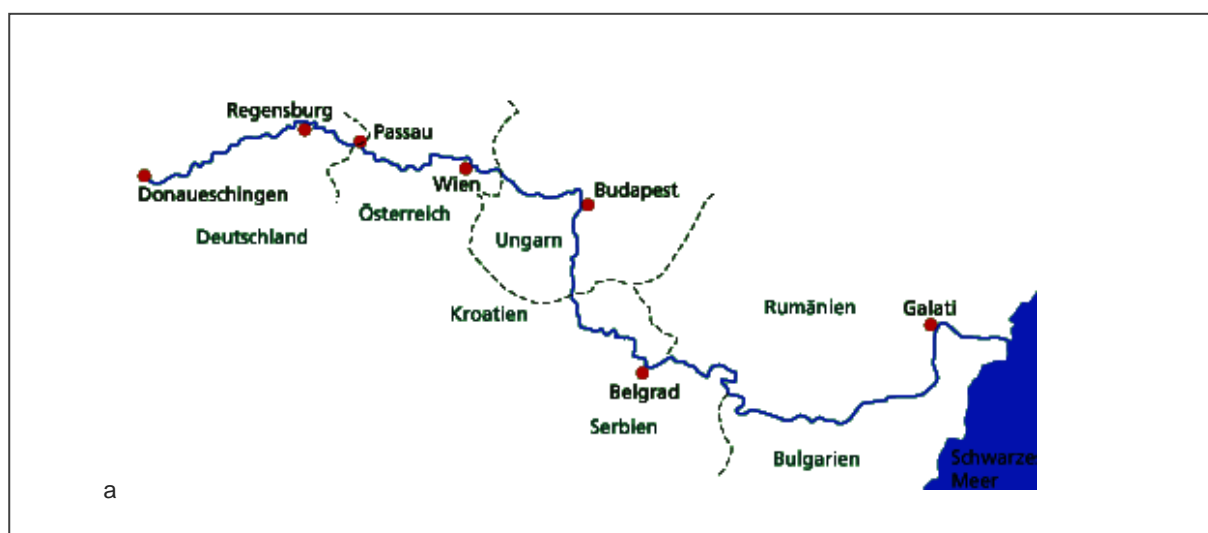
Projekt **Tourist project Gudbrandsjuvet – Viewing platforms & Bridges** (Gudbrandsjuvet, Norveška, 2008) («Turistični projekt Gudbrandsjuvet – Razgledne ploščadi in Mostovi») prikazuje možnosti, kako urediti naravni park. Veliko je elementov, ki bi se jih dalo na podoben način uporabiti pri načrtovanju sprehajalne poti z razglednimi ploščadmi (na vzpetinah ob urbanem tkivu mestnega jedra Krško). Na Sliki 8 je narejen kolaž fotografij, ki prikazujejo, kako so načrtovalci iz skupine Jensen & Skodvin Arkitektkontor as (JSA) iz Norveške umestili razgledne ploščadi in mostove v naravno okolje. Fotografije so pridobljene iz strani podjetja JSA.

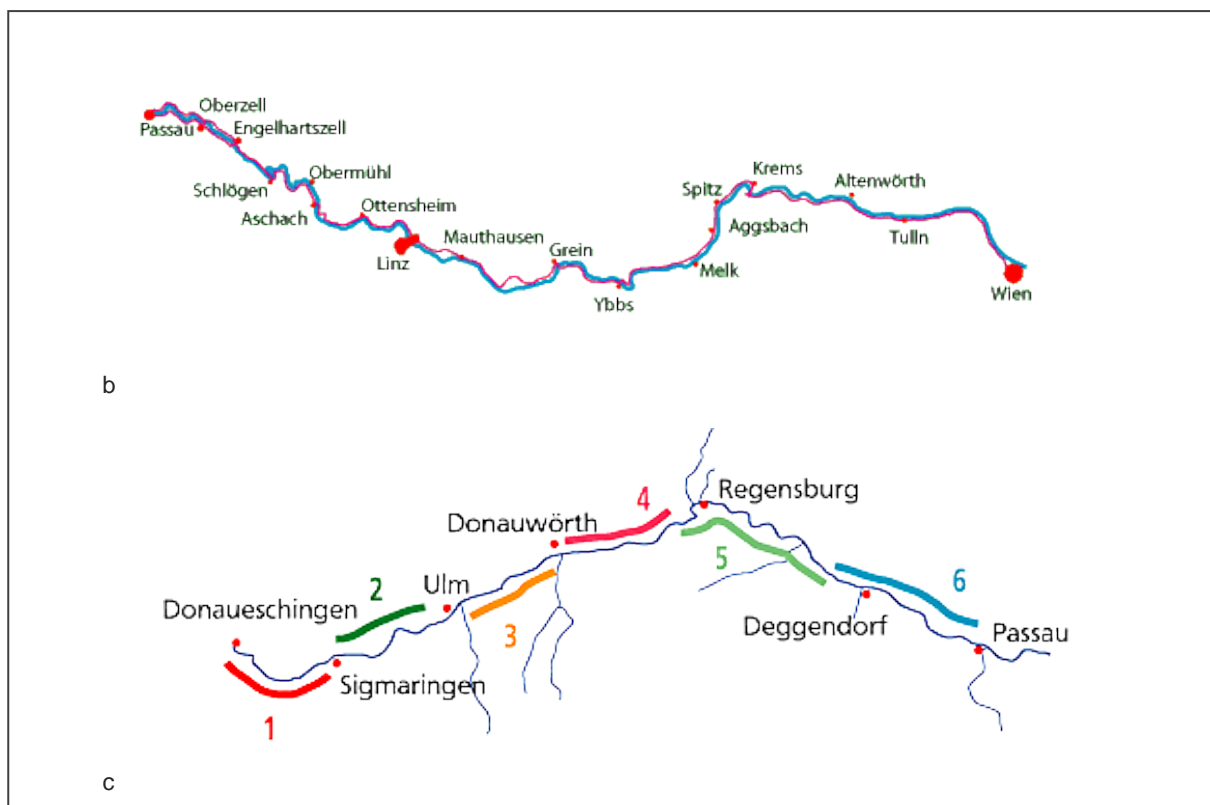
Slika 8: Kolaž fotografij: Turistični projekt Gudbrandsjuvet – Razgledne ploščadi in Mostovi (JSA, 2012)

Kolesarska pot ob Donavi

Kolesarska pot, speljana ob rečni strugi Donave je dober primer, kako organizirati poti takega tipa. Donava sodi med najdaljše reke Evrope (njena dolžina je preko 2800 km). Teče iz zahoda proti vzhodu. Celotno pot od njenega izvira v Donaueschingen pa do izliva v Črno morje se da prevoziti s kolesom. Najbolj je kolesarski turizem ob Donavi razvit in organiziran v Nemčiji in Avstriji. Na Sliki 9: a je prikazan shematski potek trase poti od izvira do izliva reke Donave, na Sliki 9: b in Sliki 9: c dva shematska prikaza odsekov v Nemčiji (Donaueschingen–Passau) in Avstriji (Passau–Dunaj).

Slika 9: Shematski prikazi poteka kolesarske poti ob reki Donavi (Donauradweg, 2012).

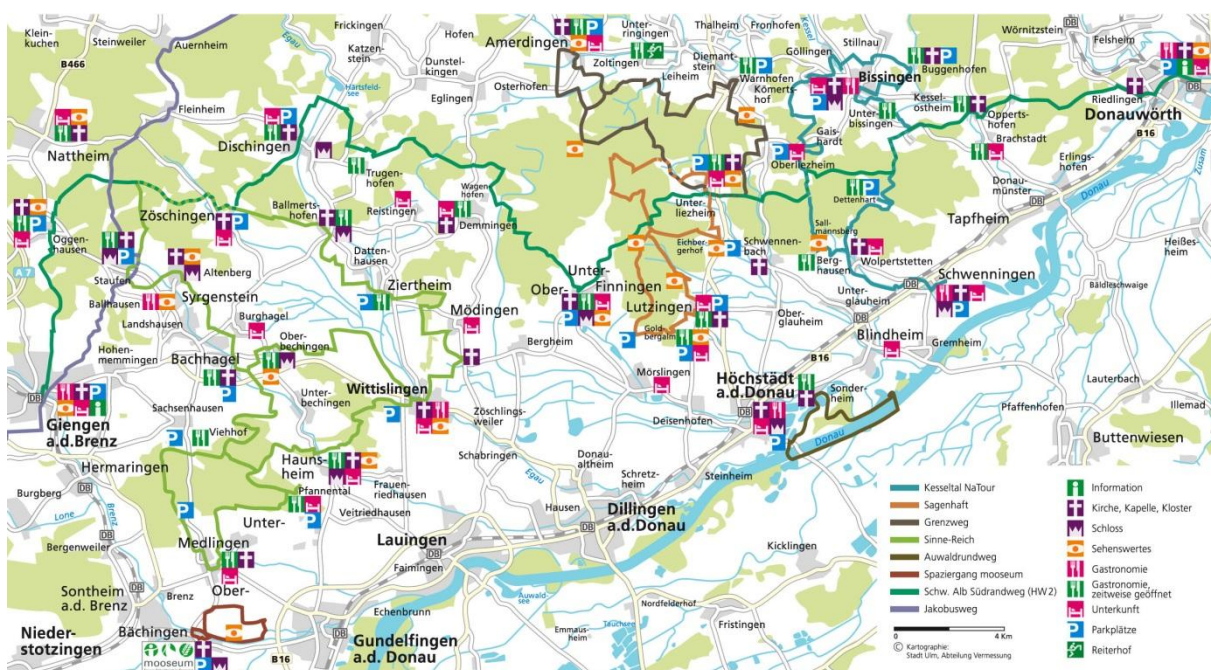
Primer organizacije turistične dejavnosti ob trasi kolesarske poti v Nemčiji: Dillinger Land (Kultur–Natur–Donau)

Vzporedno s kolesarskim turizmom se razvija tudi ostala turistična ponudba. Kot dober primer lahko navedemo območje Dillinger Land (Slika 10), na odseku Ulm-Donauwörth.

Slika 10: Območje kolesarske poti ob reki Donavi: Dillinger Land (Dillinger Land, 2012).

Na tem območju se je turistična dejavnost močno razvila. To lahko razberemo iz njihove spletne strani, kjer je predstavljena pestra turistična ponudba. Poleg kolesarjenja se lahko tam obiskovalci še drugače športno udeležujejo. Organizirani so športi na vodi, urejene sprehajalne in rekreacijske poti, jahanje, tenis, golf in podobno. Bogata je tudi gostinska ponudba (hoteli, penzioni, kmečki turizem, apartmaji, kampi) in kulturna ponudba (stara mestna jedra s svojo arhitekturo, muzeji, gradovi, cerkve). S takšno privlačno turistično ponudbo uspejo obiskovalce »zadržati« na tem območju in jim pokazati čim več naravnih in kulturnih znamenitosti. Gosti lahko okušajo sveže pripravljeno hrano, značilno za to območje. Na Sliki 11 je karta širšega območja, z označenimi peš potmi in turistično ponudbo (gostinski obrati, parkirišča, kampi, muzeji, informacijskimi točkami in podobno).

Slika 11: Prikaz spremljajočih turističnih dejavnosti ob kolesarskem turizmu (Dillinger Land, 2012)

Slika 12 prikazuje kolaž fotografij s tega območja. Fotografije so bile pridobljene z internetne strani Dillinger Land (Kultur-Natur-Donau).

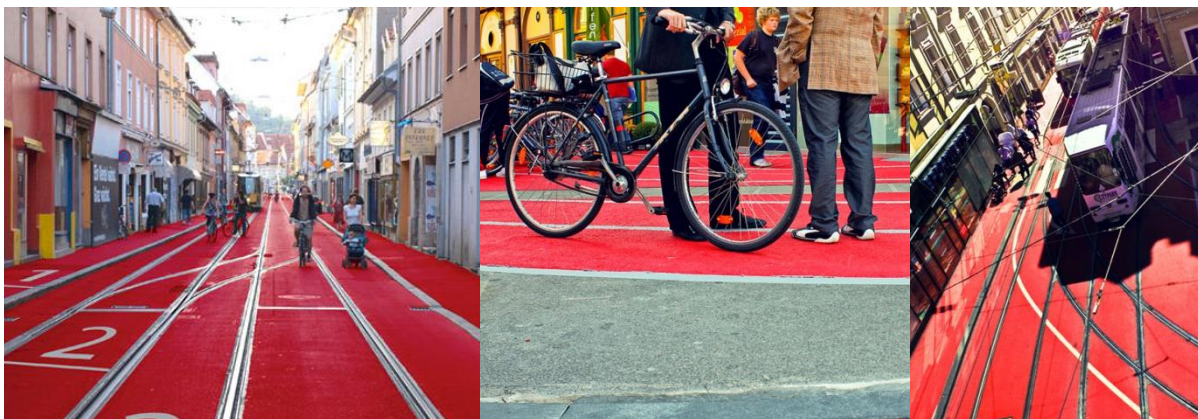
Slika 12: Kolaž fotografij: pestra turistična ponudba (Dillinger Land, 2012)

2.7.3 Manjši posegi za oživljanje javnih urbanih prostorov

Oživitev ulice z inštalacijo: »ready. stady. go!« (»pripravljeni. pozor. gremo!«) (Gradec, Avstrija)

Novo podobo za oživitev ozke zelo prometne ulice sta si zamislili arhitektki Sandra Janser in Elisabeth Koller. Na Sliki 13 je narejen kolaž fotografij s tega območja.

Slika 13: Kolaž fotografij: Oživitev ozke prometne ulice (Janser in Koller, 2012)

Oživitev različnih urbanih prostorov (organizacija prostoRož)

Skupina treh arhitektk prostoRož je zelo aktivna predvsem na območju Ljubljane. Z njihovimi zamislimi je bilo revitaliziranih že mnogo »zapuščenih« in nepriljubljenih urbanih prostorov. Na Sliki 14 je narejen kolaž fotografij, ki prikazujejo majhne, a vendar učinkovite posege v parkih. Fotografije so bile pridobljene na spletni strani organizacije prostoRož. Avtor posnetkov je Jernej Valenčič. Kolaž fotografij na Sliki 15 pa prikazuje poskus oživljanja ulice z duhovitimi začasnimi postavitvami. Fotografije so bile prav tako pridobljene na internetni strani organizacije. Avtorica posnetkov je Urška Boljkovac. Na Sliki 16 je narejen kolaž fotografij nekaterih primerov prenovljenih in revitaliziranih igrišč. Avtor fotografij je Kontrastika.

Slika 14: Oživitev mestnih prostorov: parki (prostoRož, 2012)

Slika 15: Oživitev ulice (prostoRož, 2012)

Slika 16: Kolaž fotografij: Otroška igrišča v Ljubljani (prostoRož, 2012)

2.8 Urbana prenova v Evropi

Evropa je ena od najbolj urbaniziranih celin na svetu. Danes v mestih živi več kot dve tretjini evropskega prebivalstva. Mesta so gonilne sile gospodarstva, imajo povezovalno funkcijo, so centri inovacij in s storitvami oskrbujejo svojo okolico. Zgoščene urbane strukture nudijo velik potencial za varčevanje z energijo. V mestih pa se koncentrirajo tudi največje težave današnje družbe: brezposelnost, segregacija in revščina. Ustvariti je treba prostor naprednega socialnega razvoja z visoko stopnjo socialne kohezije, omogočiti dovolj stanovanj, zdravstvene oskrbe in izobraževalnih priložnosti, prizadevati si je treba za demokracijo, strpen dialog in medsebojno sprejemanje kulturne raznolikosti prebivalcev, regeneracijo grajenega in naravnega okolja ter gospodarsko rast. Mesta imajo najpomembnejšo vlogo za teritorialni razvoj Evrope. Obstaja sporazum o ključnih načelih »Evropska mesta prihodnosti in teritorialni razvoj Evrope«, ki temelji na uravnoteženi gospodarski rasti in teritorialni organiziranosti aktivnosti, s policentrično urbano strukturo. Poudarja pomembnost razvoja regij in ostalih urbanih območij, ki lahko ponujajo dober dostop do storitev splošnega gospodarskega pomena. Omejiti je treba nekontrolirano širjenje mest izven svojih meja ter varovati okolje in zviševati kakovost življenja v mestih in njihovih okolica (European Union Regional policy, 2011).

Prve države, ki so se v Evropski Uniji začele ukvarjati s problemom urbane prenove so Velika Britanija, Francija in Nizozemska. Imajo najbolj napredno oblikovano in usmerjeno urbano politiko. V Angliji se taka politika izvaja že od poznih šestdesetih let prejšnjega stoletja, vendar so se pristopi, prednostne naloge in načini financiranja skozi čas spreminjali. Prav tako kot v Angliji so bili tudi v Franciji postavljeni temelji za eksplicitno nacionalno mestno politiko v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Tudi na Nizozemskem se je začel kazati interes za usmerjeno politiko urbanega razvoja precej zgodaj. Razmerje med državno in lokalno oblastjo določajo načela in smernice posamezne urbane politike. Lokalnim oblastem je dodeljen večji vpliv pri oblikovanju smernic in dolgoročnih razvojnih planov za svoje območje, saj se zavedajo specifičnih problemov na svojih urbanih območjih in tako tudi lažje predlagajo rešitve. To pa pomeni učinkovitejše načrtovanje (EUKN, 2004).

Organizacija **Svet za evropski urbanizem** (»Council for European Urbanism«) poudarja, da so evropska mesta, njihova okolica in podeželje ogrožena zaradi razvojnih trendov, ki povzročajo potratno porabo naravnih in kulturnih virov, socialno izključevanje in izolacijo nekaterih prebivalcev, razširjanje območij s samo eno rabo, izguba lokalne, regionalne in nacionalne identitete oziroma edinstvenosti ter kohezije. Od padca železne zavese se je vedno bolj začelo uveljavljati spoznanje, da je potrebno premagovati politične, ekonomske in socialne razlike. V tem procesu igrajo veliko povezovalno vlogo mesta in regije. Njihova obnova vpliva na razvoj različnih evropskih kultur. Šele na prelomu iz 20. v 21. stoletje se je začelo bolj spoštljivo gledati na prenovo mest. Modernizacija mest je povzročila veliko škode, saj je bilo veliko posegov narejenih nepremišljeno in včasih celo brezobzirno. Zgodovinsko evropsko mesto je bilo javno razglašeno kot skupen kulturni vir, ki ga je treba varovati in skrbno razvijati. Čezmejnemu sodelovanju navkljub pa je še vedno opaziti, da mnogo načrtovalskih disciplin na individualni, lokalni in nacionalni ravni na žalost še vedno delujejo v izolaciji (c.e.u., 2011).

8. junija 2009 je bila v Oslu na Norveškem objavljena deklaracija o klimatskih spremembah in urbanističnem načrtovanju. Podnebne spremembe so močno povezane načinom življenja v 20. stoletju. Mesta so se nekontrolirano razvijala. V mestnih sistemih se je ustvarjal vzorec aktivnosti, ki so bile povezane s proizvodnjo, ta pa je največkrat temeljila na škodljivih surovinah. V okolje je bilo spuščenih premnogo strupenih emisij. Ne bo dovolj, da se bomo spopadali samo s tehnološkimi spremembami, ampak bo potrebno bo spremeniti celoten način življenja. Pogledati je treba nazaj v zgodovino in se učiti tako iz uspehov kot neuspehov (c.e.u., 2011).

Znanstvena spoznanja v okviru deklaracije, podpisane v Oslu:

- **Oblika naselij je kritični dejavnik.** Vpliva na učinkovitost proizvodnje, dobave in uporabe energije ter tako posledično tudi na količino izpusta toplogrednih plinov;
- **Širjenje mestnega območja** je še vedno velik problem. V soseskah, ki so kompaktne in sledijo načelom mešane rabe se dramatično zmanjša izpust škodljivih emisij v okolje, še posebej avtomobilskih;
- **Urbano zgoščevanje** je ključni del rešitve, vendar je treba vsak primer urejati individualno;
- **Tudi dediščina ponuja vitalne vire.** Obnoviti jo je mogoče z minimalnimi stroški;
- **Naša dediščina** ponuja tudi veliko vzorcev, po katerih bi se lahko zgledovali tudi pri sodobni gradnji;
- **Pri najboljših modelih preoblikovanja sosesk** se je v veliki meri upoštevalo tudi človeško nagnosko nagnjenje do narave in njenih mnogovrstnih oblik in pojavov;
- **Potrebovali bomo še veliko prilagoditvenih strategij.** Spopadati se bo treba z velikim številom s sedaj že neizogibnih klimatskih sprememb.

Sodobno urbanistično oblikovanje je postavljeno pred resen problem, ki zahteva hitro ukrepanje. Oblasti na vseh ravneh si bodo morale priznati, da je prostorski vzorec naselja, kjer ljudje živijo, delajo, nakupujejo najbolj učinkovit (soseska ali mestna četrt, oblikovana po principu mešane rabe). Kljub različnim političnim sistemom v državah je treba doseči globalno usklajen dogovor glede prostorskega oblikovanja. Vzpostaviti je treba boljšo povezavo med lokalnim in državnim načrtovalskim sistemom ter usklajen odziv na globalni ravni. Določiti je potrebno nove modele in smernice razvoja ter tudi znanstveno oceniti njihovo verodostojnost in učinkovitost. Ustvariti je treba vizijo, ki bo navdihnila in spodbudila ukrepanje. Uskladiti je treba politiko, financiranje, regulacijo in oblikovalske standarde. Razviti je treba nov okvir za pravičen odziv. Bolj razvite države, ki so na poti svojega vzpona tudi uporabljale tehnologije z visoko stopnjo škodljivih izpustov, bodo morale prispevati večji finančni delež kot tiste, ki se šele razvijajo. Prednostna naloga naj bo raziskati urbane

dejavnike, ki prispevajo k emisijam. Razviti bo treba paleto možnih novih orodij za prostorsko načrtovanje in jih takoj začeti uporabljati (Oslo Declaration, 2009).

V nadaljevanju so predstavljene prostorske politike glede načrtovanja urbane prenove na različnih mestnih območjih v državah, ki so se s problemom urbane prenove začele ukvarjati najprej. Te države so Francija, Velika Britanija in Nizozemska. Ker so pri uresničevanju svojih razvojnih programov uspešne, se lahko v Sloveniji pri oblikovanju lastnih programov za učinkovito urbano prenovo vsekakor zgledujemo po njih. Zavedati pa se moramo, da je Slovenija država, ki nima tako velikih mest kot so v Franciji, Veliki Britaniji ali Nizozemski, zato bo treba načrtovati takšne razvojne programe, ki bodo prilagojeni na značilnosti območja naše države.

2.8.1 Osnovna načela urbane prenove v Franciji

Francija se je že zelo zgodaj zavedla problematike propadanja zgodovinskih mest in je začela urbano prenovo sistematično izvajati. Povojna prenova je problematiko degradiranih mestnih četrti reševala z rušenji in radikalno rekonstrukcijo stavbnega tkiva. Država se je šele v šestdesetih letih prejšnjega stoletja zavedla škode, ki jo je takšna politika povzročila v zgodovinskih mestih. Smernice in cilje urbane politike je nato naravnala bolj na ohranjanje in prenovo. Osredotočila se je predvsem na zgodovinska mesta in zgodovinske mestne četrti, z bogato kulturno dediščino ter stari stanovanjski fond. Kot alternativo destruktivnim posegom v stara mestna tkiva je Francija leta 1962 sprejela zakon o zavarovanih območjih («Loi des secteurs sauvegardés» ali tudi »Malreauxov zakon«), ki je uzakonil zaščito zgodovinskih četrti in njihovo prenovo v smislu prilagajanja zahtevam sodobnega načina življenja. Določil je merila in postopke za določanje zavarovanih območij, predpisal izdelavo načrtov za njihovo varstvo, zaščito, prenovo, vplival pa je tudi na splošni dvig zavesti o kulturni vrednosti zgodovinskih mest. Zakon je definiral zavarovano območje kot urbani kompleks. Njegov razvoj in varovanje sta določena z odlokom, sprejetim na ravni med različnimi ministrstvi. Pod pokroviteljstvom Ministrstva za urbanizem in Ministrstva za kulturo se za zavarovano območje izdelata načrt varstva in prenove, katerega osnovni cilji so: zavarovati kakovostno urbanistično-arhitekturno celoto mestnega predela, določiti splošne pogoje upravljanja, modernizacijo, prenovo stavb ter njihovo prilagoditev sodobnim življenjskim potrebam in pogojem. Dokument je obenem urbanistični načrt in načrt za ohranjanje dediščine ter je izvzet iz globalnega urbanističnega načrta. Za njegovo pravilno izvajanje je odgovorna država. Zelo natančno določa pravila obnašanja in ravnanja na zavarovanem območju ter podaja usmeritve glede posegov v prostor in arhitekturo. Za vsak poseg, bodisi javen ali privaten, v notranjosti ali zunanosti arhitekture je potrebno dobiti soglasje arhitekta konservatorja, četudi poseg ne zahteva gradbenega dovoljenja. V zavarovanih območjih sta predvidena dva instrumenta prenove: razlastitev in ponovna prodaja prenovljenih objektov ali pa skupinske akcije lastnikov nepremičnin. V obeh primerih so lastniki nepremičnin upravičeni do subvencij iz javnih sredstev (Mihelič s sod, 2007).

Leta 1983 je bil v Franciji sprejet še en zakon, ki se je nanašal na varstvo dediščine zgodovinskih mest in mestnih četrti ter je bil povezan z decentralizacijo urbanistične politike v korist občin. To je bil zakon o varstvenih območjih urbanistične, arhitekturne in krajinske

dediščine. Njegov cilj je bil poenostaviti sistem varstva naravne in kulturne dediščine. Določitev varstvenih območij je partnerski dogovor med državo, ki jo zastopa pristojni konservator in eno ali več občinami, ki imajo enake arhitekturne in kulturne značilnosti ter enako skrbijo za varstvo in vzdrževanje svoje dediščine. Gre za povezovanje med občinami okrog globalnih projektov trajnostnega razvoja prostora. Za vsako varstveno območje se izdela študija, ki jo delno financira država, delno pa teritorialne skupnosti ali Evropska Unija. Na osnovi študije se nato pripravi dokument, z natančnim vrisom območja in podrobnim pravilnikom glede ravnanja v zaščitenem območju. Ta dokument morata odobriti država in občina. Ko je dokument sprejet, postane obvezni sestavni del urbanističnega načrta. Vse spremembe v prostoru morajo biti usklajene s tem dokumentom. V izvajanje pravilnika so vključeni: mestna občina, pristojni konservator s sodelavci (arhitekti, ekonomisti, etnologi, zgodovinarji in drugi), prizadeti partnerji (regionalni oddelek za kulturo, okolje in urbanizem) ter prebivalci. Še en problem, ki mu Francija posveča izjemno pozornost, pa je prenova stanovanjskega stavbnega fonda. Po drugi svetovni vojni se je Francija soočala z veliko stanovanjsko krizo, ki je bila posledica medvojnega uničevanja in pa tudi migracij ljudi s podeželja. Leta 1945 je država ustanovila nacionalni sklad za izboljšanje stanovanj (Mihelič s sod, 2007).

2.8.2 Osnovna načela urbane preнове v Nizozemski

Po podatkih EUKN (2005) je Nizozemska je ena prvih evropskih držav, ki je sprejela uradno mestno politiko. Velik del odgovornosti v skladu s to politiko je v rokah mest samih, udeleženi pa so tudi državljani. V Nizozemski je bila vedno razmeroma visoka stopnja urbanizacije.

Urbana politika se izvaja na dveh nivojih oblasti:

- **Centralna oblast:**

V oblikovanje mestne politike je vključenih več državnih ministrstev. Za vsesplošno usklajevanje je odgovorno Ministrstvo za stanovanja, prostorsko načrtovanje in okolje;

- **Mesta:**

Mesta sama nosijo največjo odgovornost za izvajanje urbane politike za svoje meščane, podjetja in institucije. Vsi ti subjekti so tudi neposredno vključeni v oblikovanje prostorske politike.

Sodelovanje centralno oblastjo in mesti je seveda obvezno. Mesta so dolžna formulirati svoje lastne ambicije v dolgoročnih razvojnih programih. Centralna vlada nudi mestom petletno finančno varnost. Ta lahko denar porabijo za določene aktivnosti oziroma dejavnosti, ki so jih po svoji presoji glede na lokalne pogoje in značilnosti sama določila. Centralna oblast sklepa sporazume z mesti glede na merljive dosežke. Ob zaključku obdobja, za katerega je bil podpisan sporazum, mesta vladi predložijo spisek realiziranih ciljev, ta pa nato odloči, koliko finančnih sredstev bo prispevala.

To je politika, ki se v Nizozemski izvaja na velikih mestih. Oblikovala se je na pobudo največjih mest v državi: Haaga, Utrechta, Rotterdama in Amsterdama. Od leta 1994 je v ta sistem vključenih enaintrideset velikih in srednje velikih mest. Leta 2005 se je za obdobje štirih let začela nova faza politike velikih mest. Njene glavne teme so bile: izboljšanje in povečanje varnosti, revitalizacija stanovanjskih sosesk, krepitev gospodarstva, vlaganje v mlade in podobno.

Mesta, ki so zaobjeta v takšno upravljanje so razdeljena v dve skupini. Prva skupina se imenuje G4 vključuje mesta: Amsterdam, Rotterdam, Haag in Utrecht. Druga skupina G27 pa je G27, v njej pa so mesta: Almelo, Deventer, Enschede, Hengelo, Zwolle, Breda, 's - Hertogenbosch, Eindhoven, Helmond, Tilburg, Arnhem, Heerlen, Maastricht, Nijmegen, Venlo, Sittard-Geleen, Dordrecht, Groningen, Haarlem, Leeuwarden, Leiden, Schiedam, Alkmaar, Amersfoort, Emmen, Lelystad in Zaanstad.

Mestih, ki jih vlada mestne politike so razdeljeni v dve skupini. Prva skupina je G4, ki jo sestavljajo. Druga skupina, G27, je sestavljena iz Cities of Almelo, Deventer, Enschede, Hengelo, Zwolle, Breda, 's - Hertogenbosch, Eindhoven, Helmond, Tilburg, Arnhem, Heerlen, Maastricht, Nijmegen, Venlo, Sittard - Geleen, Dordrecht, Groningen, Haarlem, Leeuwarden, Leiden, Schiedam, Alkmaar, Amersfoort, Emmen, Lelystad in Zaanstad.

Ključni prostorski razvojni programi v nizozemski urbani politiki so:

- **Program za štirideset močnih skupnosti**

Načrt, ki temelji na okrožjih, opredeljuje štirideset skupnosti. Teme, na katere se osredotoča so: stanovanja, izobraževanje, zaposlovanje, razvoj, integracija in varnost.

- **Urbani projekti**

Urbani projekti so nastali na pobudo Evropske komisije. Njihov namen je podpreti inovativne ideje, usmerjene k spodbujanju gospodarske dejavnosti na ogroženih območjih. Želijo se ustvariti čim več zaposlitvenih možnosti ter izboljšati življenjske pogoje in varnost.

- **Program za šestinpetdeset okrožij**

Program se zavzema za pospešitev prenove mest v šestinpetdesetih okrožjih. Mestni svet in lokalni partnerji oblikujejo cilje, ki jih želijo doseči. Mesta so dolžna za ta okrožja predložiti dolgoročne razvojne programe. Prednostna območja so bila izbrana glede na resnost pristopa k sodelovanju. Merilo pa so bile tudi nakopičene socialne težave ter težave, ki se tičejo samega grajenega okolja. Izkazalo se je, da tak pristop resnično prispeva k uspešnosti prestrukturiranja.

2.8.3 Osnovna načela urbane prenove v Veliki Britaniji

Naomi Carmon (1999) v članku »Three generations of urban renewal policies: analysis and policy implications« govori o treh obdobjih oziroma treh generacijah urbane politike, ki so se izvajale v Angliji v prejšnjem stoletju pa vse do danes. Vsako od teh obdobj je imelo svoje socialne, ekonomske in politične značilnosti, pa tudi pristop k izvajanju urbane politike. Poudarila je, da se moramo pri načrtovanju novih urbanih politik vedno ozreti v preteklost, proučiti dobre izkušnje in tudi napake ter se iz njih učiti.

V današnjem času se ljudje še vedno selijo v večja mesta, ker je tam na razpolago več delovnih mest in storitev. Angleška mesta se še vedno soočajo s težkimi izzivi. Gospodarska učinkovitost je neenakomerno porazdeljena, prav tako je prisotna visoka brezposelnost. Angleško ministrstvo za skupnosti in lokalno samoupravo namenja veliko sredstev za regeneracijske programe preoblikovanja skupnosti po vsej Angliji. Želi vzpostaviti učinkovit nepremičninski trg po celotni državi. S tem namenom je bila ustanovljena tudi Akademija za trajnostne skupnosti. Vlada si prizadeva okrepiti gospodarsko rast v vseh regijah in zmanjšati razlike med najbolj in najmanj uspešnimi. Konstruktivne rešitve glede gospodarstva, sociale ali okolja morajo biti prilagojene potrebam posameznega območja. Leta 2000 je vlada Velike Britanije objavila »Urbano belo knjigo, Naša mesta: Prihodnost« (»Urban white paper, Our Towns and Cities: The Future«), ki je opredelila vrsto ukrepov glede politike, programov in davčnih olajšav za spodbujanje in podporo ponovnemu razvoju mest. Poudarek je bil na načrtovanju urbanih območij, v katerih si bodo ljudje želeli živeti in jim bodo nudila visoko kakovost bivanja ter enake možnosti za zaposlovanje in naložbe (EUKN, 2010).

Strategija za prenovo sosesk

Junija 2003 je vlada v Veliki Britaniji začela uvajati strategijo »Ljudje in prostor – Prenova sosesk« (»People and place – Neighbourhood renewal«). Ta dolgoročna strategija (7–10 let) je usmerjena predvsem na prenovo skupnosti v severni Irski, ki so najbolj prikrajšane. Vključuje vse vladne resorje, ki skupaj z lokalnimi oblastmi in prebivalstvom rešujejo probleme urbanih skupnosti. Vsi izsledki v zadnjih tridesetih letih potrjujejo, da obstajajo vprašanja, ki jih je treba rešiti, preden se začnemo ukvarjati z reševanjem problemov v urbanih območjih. Zmanjšati je treba neenakosti znotraj urbanih skupnosti in tudi med različnimi urbanih skupnostmi ter spodbujati socialno vključenost. Sprejeti je treba dolgoročen partnerski sporazum z obravnavanimi urbanih območji, saj se bo le tako lahko doseglo resnične trajne izboljšave. Strateški cilji so usmerjeni v reševanje problemov urbanih skupnosti na integriran način. Strategija prenove sosesk ima štiri medsebojno povezane cilje: prepričljiv razvoj sosesk, ki bodo sposobne nuditi izboljšano kvaliteto bivanja, vzpostaviti gospodarsko aktivnost znotraj skupnosti in jo povezati s širšim urbanim okoljem, izboljšati socialne pogoje ljudi z bolj organiziranimi javnimi storitvami, načrtovati in ustvariti privlačne, varne, trajnostne prostore. Akcijski plan prenove sosesk vsebuje integrirane triletno družbene, socialne, gospodarske programe ter program fizične prenove urbanih območij. Pri regeneraciji sosesk morajo biti vključeni njeni prebivalci. Samo z njihovo pomočjo bodo predvideni ukrepi regeneracije uspešni (DSD, 2003).

2.9 Urbana prenova v Sloveniji

V Sloveniji smo se s problemom urbane prenove začeli ukvarjati kasneje kot drugod v Evropi. V sklopu raziskovalnega projekta *Prenova mesta: metodološka orodja za določanje in vrednotenje prednostnih območij in tipov prenove v okviru Ciljnega raziskovalnega programa (CRP) »Konkurenčnost Slovenije 2006 – 2013)* so bile začrtane osnovne smernice in načela za načrtovanje in izvajanje urbane prenove v Sloveniji (Mihelič s sod., 2007).

Prednostna območja prenove

- zgodovinska mesta in mestne četrti,
- degradirana območja,
- območja, ki ne dosegajo ustreznega urbanističnega standarda in zahtevajo prilagoditev sodobnim življenjskim potrebam.

Degradirana območja – DUO

V monografiji *DUO – Degradirana urbana območja* (Koželj, 1998) je pojem **razvrednotenje urbanega območja** definiran kot proces zmanjševanja vrednosti zemljišča, ureditev, stavb in naprav na njem. Skrajna stopnja procesa razvrednotenja je stanje, ko je urbano območje iztrošeno in poškodovano, da na njem ni mogoče več vzpostaviti nobene ponovne rabe ali dejavnosti brez zahtevne regeneracije, obširne sanacije oziroma celostne prenove območja.

O degradaciji govorimo načeloma le kot o začasnem časovno omejenem prehodnem pojavu, ki spremlja tako imenovano razvojno preobrazbo vsakršnega urbanega sistema. Obstoječe stanje urbanega območja torej ni obstojno, če ne vsebuje možnosti stalnega spreminjanja in izpopolnjevanja. Prav zato v takem primeru obstaja potencialna možnost za uvajanje sprememb in preurejanje obstoječega. Po svoji sestavi, obsegu in strukturi legi so DUO neprecenljivega pomena kot razvojna območja mest in regij. So praviloma zaokrožena, monofunkcionalna, enovita, malo zazidana in strnjena zemljišča, ki jih je mogoče gospodarno popraviti in preurediti za poljubno novo rabo.

Osnovni tipi DUO:

- industrijska območja, pristaniška območja in območja železnice;
- rudarska območja;
- vojaška območja;
- sive cone;
- stanovanjska območja;
- predmestja;
- staromestna jedra.

Zgodovinska mesta in mestne četrti

V to skupino uvrščamo območja zgodovinskih mest in mestnih četrti, ki imajo bogato kulturno dediščino in so vpisana v Zbirni register dediščine pri Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije ter tudi tista urbanistično-arhitekturno kakovostna območja, ki jih varujemo z instrumenti urbanističnega planiranja. Ta območja se varujejo in prenavljajo zaradi bogastva kulturne dediščine, značilnih mestnih fasad ali silhuet, uličnih mrež in parcelacije, značilnih zazidalnih sistemov (vertikalnih in horizontalnih gabaritov, odnosa med stavbami in ulico, do parcelnih mej in sosednjih stavb, med javnim in privatnim) ali izjemnih arhitekturnih kvalit. V to skupino sodijo tudi najrazličnejše mestne poteze, sistemi ulic, trgov in parkov, ki oblikujejo identiteto mestnega središča in sooblikujejo morfološko strukturo mesta ter območja kulturne krajine.

Območja, ki nimajo ustreznega urbanističnega standarda in zahtevajo prilagoditev sodobnim življenjskim potrebam

To so območja, ki so bila zgrajena v starejših obdobjih. Ne ustrezajo več standardom sodobnega življenja. Običajno so slabo opremljena (neustrezni oziroma pomanjkljivi servisi, osnovna preskrba, infrastruktura), stanovanja pa ne zagotavljajo ustreznih stanovanjskih pogojev. Med takšna območja sodijo nekatera predmestja, starejša stanovanjska naselja in kolonije, urbanizirane vasi, pa tudi manjše stanovanjske soseske, ki so bile zgrajene po za današnje razmere zastarelih urbanističnih standardih. (Mihelič s sod., 2007).

Možnosti in ovire za notranji razvoj mest in njihovo prenavo

Prenova je v različnih prostorskih dokumentih na državni in lokalni ravni opredeljena kot prednostna razvojna usmeritev. Razvojni projekti naj bi se v prihodnosti načrtovali predvsem za že pozidana urbana območja. Težava je v tem, ker država ni opredelila osnovnih ciljev takega razvoja, ni definirala natančnih usmeritev in tudi ne ukrepov za njegovo izvajanje. Potrebno je jasno opredeliti, katere probleme se bo reševalo s prenavo: stanovanjsko problematiko, problematiko deficitarnih površin za druge dejavnosti, problematiko socialnih stanovanj; določiti prednostne naloge prenavo: zgodovinska mesta, vasi, stanovanja, industrijska območja, naravna dediščina. Bistvene ovire za uspešno načrtovanje so nepopolna podatkovna baza ter slabo definirani urbanistični in stanovanjski standardi za prenavo (Mihelič s sod., 2007).

2.9.1 Strategija prostorskega razvoja Slovenije

V Strategiji prostorskega razvoja Slovenije (2004) so zapisane prioritete in usmeritve za doseganje ciljev prostorskega razvoja Slovenije. Poudarja se pomembnost trajnostnega prostorskega razvoja, ki pomeni smotrno rabo prostora, varnost in kakovost življenja ter dobrin. Spodbuja se prizadevanja za ohranitev prepoznavnosti prostora Slovenije ter njenih lokalnih in regionalnih identitet.

Značilnosti razvoja slovenskih mest ob spoštovanju in izvajanju prostorskih usmeritev:

- mesta in druga urbana naselja so v okviru regionalnih območij med sabo smiselno povezana; urbana središča tvorijo enakomerno policentrično strukturno omrežje;
- zaradi prepletanja urbanega in naravnega okolja predstavljajo srednje velika mesta in urbana naselja prednost Slovenije glede na Evropo; nujen je načrtni razvoj obmejnih območij in boljše povezovanje robnih predelov z osrednjeslovenskim prostorom.

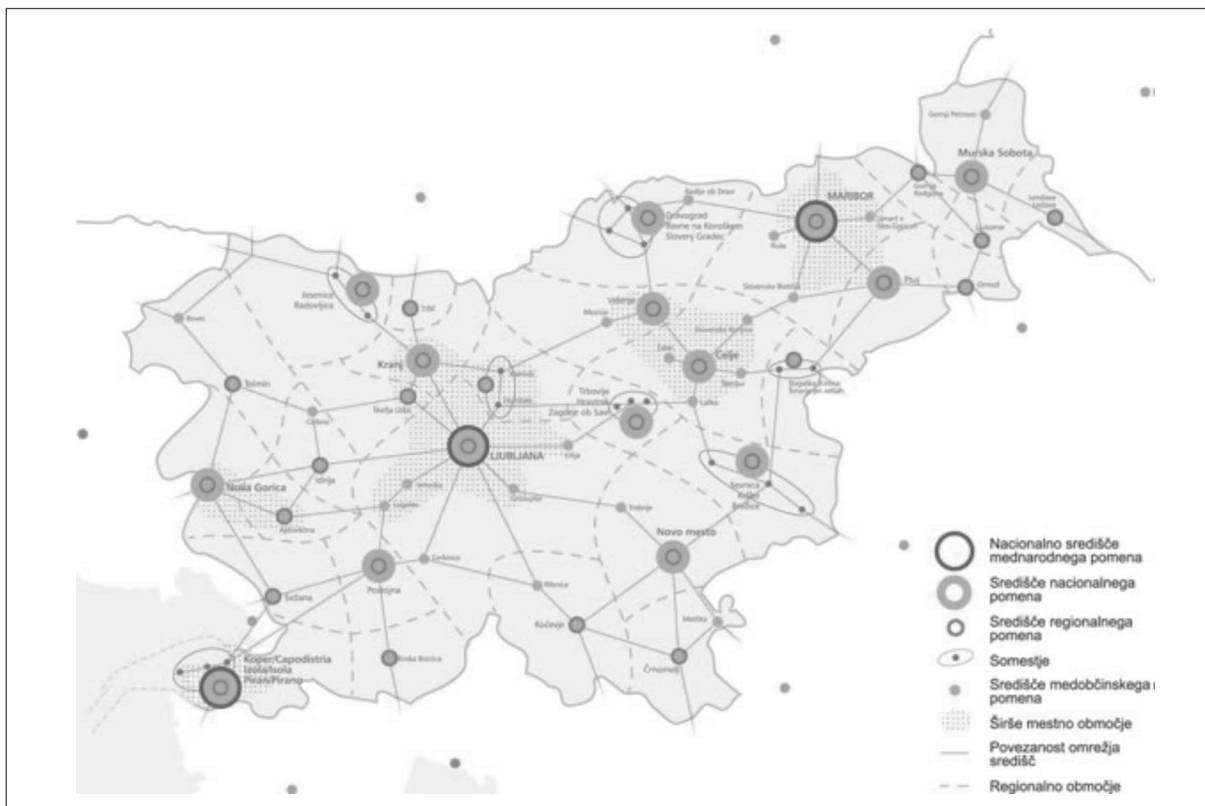
Policentrični razvoj Slovenije

Za enakomeren in skladen prostorski razvoj Slovenije je pomemben razvoj policentričnega urbanega sistema. Tvori ga dvostopenjsko strukturirano omrežje središč nacionalnega in regionalnega pomena. Nanj se s primerno delitvijo funkcij in dobro prometno povezavo nato navezuje omrežje drugih središč. Razvoj se prednostno usmerja v urbana naselja, ki že sedaj predstavljajo središča ali pa se bodo še razvila zaradi značilnosti svojega položaja. V skladu z vzpostavljenim omrežjem središč se razvija tudi javna infrastruktura: šolstvo, zdravstvo, socialno varstvo, kulturne in druge javne službe. Spodbuja se usklajeno načrtovanje in udeleževanje projektov s področja organizacije in delovanje gospodarstva, javnih služb in drugih dejavnosti v omrežju urbanih naselij. Razvija se omrežje primerno opremljenih središč, ki omogočajo vsem prebivalcem enakovreden dostop do javnih funkcij, delovnih mest, storitev in znanja (Slika 17). Na lokalni ravni se tako razvijajo tudi središča medobčinskega pomena, pomembnejša lokalna središča in druga lokalna središča (Slika 18).

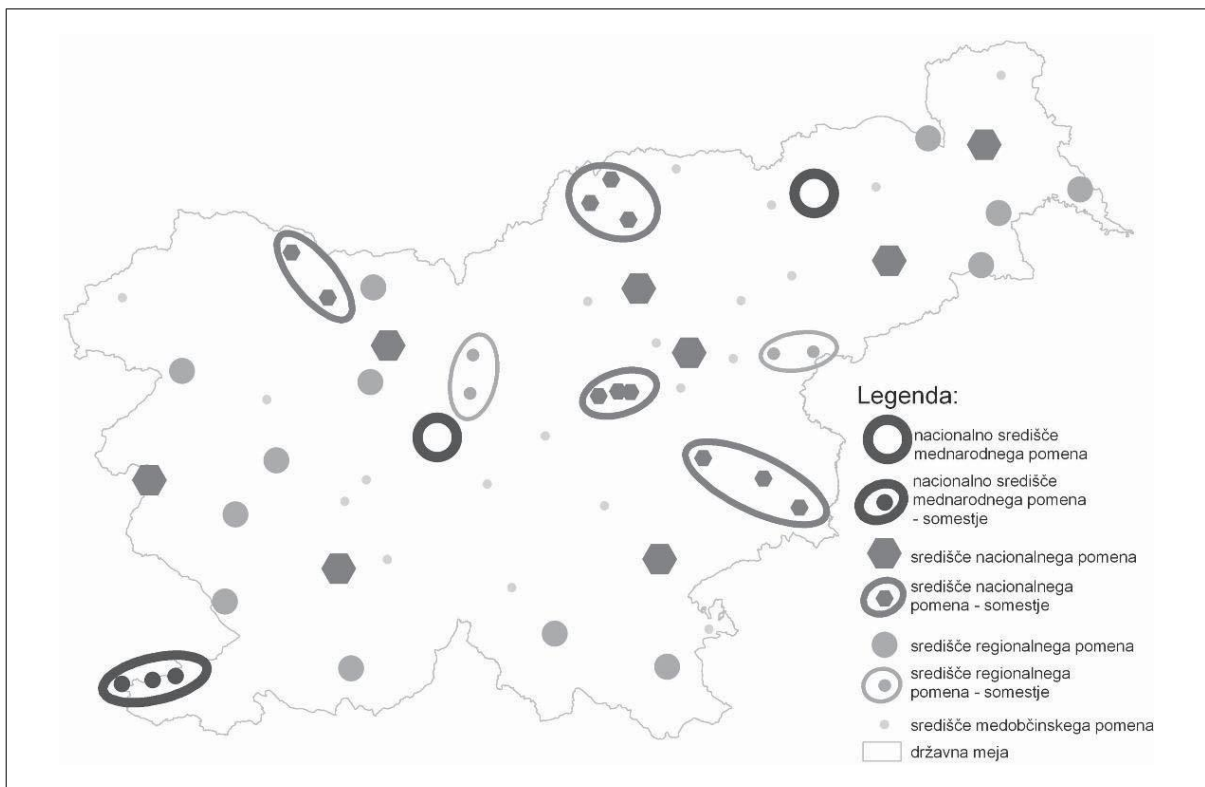
Prenova in revitalizacija mest sta ključni strateški usmeritvi notranjega razvoja mest. Pri načrtovanju prenove je treba upoštevati urbane oblike in arhitekturo obravnavanih območij, zagotoviti mešanje urbanih rab in njihovo primerno gostoto, omogočiti možnost večkratne rabe prostora, upoštevati socialno in kulturno raznolikost, izboljšati varnost in kakovost bivanja. Ena izmed prioritete je tudi varstvo kulturne dediščine. Zmanjšati je treba rabo osebnih avtomobilov in energije nasploh. Pri prenovi mestnih središč se krepi stanovanjsko oziroma bivalno funkcijo, stare centre se ohranja kot kulturna središča ter razvija njihov turistični potencial. Razviti je treba sistem učinkovitega javnega prometa.

Notranji razvoj mest in naselij ima prednost pred širjenjem na nova, nepozidana območja. Zagotoviti je potrebno boljšo izkoriščenost zemljišč v naselju, sploh opuščenih lokacij, industrijskih kompleksov in podobno. Za učinkovit razvoj območij, predvidenih za prenovu se po potrebi spreminja raba obstoječih objektov in zemljišč, sanira obstoječe poškodovane objekte in degradirana območja. Poleg prostorskih ciljev se upošteva tudi možnost za gospodarski razvoj, reševanje socialnih problemov in dvig kvalitete bivanja. Zagotavlja se

uravnoteženo razmerje med grajenimi in zelenimi površinami v naselju in povezave z odprto krajino. Prenova naselij se izvaja v morfološko in funkcionalno zaokroženih območjih.

Slika 17: Zasnova policentričnega urbanega sistema in razvoj širših urbanih območij (SPRS, 2004).

Slika 18: Policentrični urbani sistem s hierarhijo središč in somestij (Prosen s sod., 2008).

Kulturna dediščina in druge stavbne dediščine v naseljih oblikujejo značilno podobo posameznih naselij ali širših območjih, zato se k njihovi prenovi pristopa zelo skrbno. Pri načrtovanju prenove in urejanju naselij s kvalitetno kulturno dediščino je treba uporabiti varstvene in razvojne principe načrtovanja. Ohranja se zlasti kakovostno stavbno in urbano strukturo ter njune razpoznavne značilnosti, posodablja degradirane stavbne ali urbane strukture ter uvaja ponovno rabo. V naseljih, ki so širše prostorske identitete in predstavljajo kvalitetno stavbno dediščino, ima prenova prednost pred novogradnjo.

Posebno pozornost je treba nameniti degradiranim urbanim območjem, kjer je potencial za rabo ali dejavnost zmanjšan ali omejen zaradi opuščanja dejavnosti, onesnaženja ali neustrezne rabe. Sanacija degradiranih urbanih območij se izvaja v prostorsko zaokroženih območjih na podlagi usklajenih programskih izhodišč in prostorskih načrtov. Zagotovljeni morajo biti tudi finančni viri. Posebej pomembno je usklajevanje interesov vseh udeleženih subjektov, zlasti lastnikov nepremičnin, investitorjev, načrtovalcev in mestne uprave. S prenovo degradiranih stanovanjskih sosesk se prebivalcem zagotavlja boljše kvaliteto bivanja. Zaželeno je njihovo aktivno sodelovanje pri načrtovanju in pripravi ukrepov za izboljšanje vrednosti stanovanj in stanovanjskega okolja. Fizična prenova se izvaja najprej na obstoječih gradbenih strukturah šele nato se načrtujejo primerne novogradnje.

2.9.2 Uredba o prostorskem redu Slovenije

V Prostorskem redu Slovenije (PRS, 2004), ki je strateški prostorski akt države, so določena pravila za urejanje in načrtovanje prostora. Pri načrtovanja poselitvenih območij mest in drugih urbanih naselij je treba zagotavljati razvoj urbanih funkcij naselij, prepletanje združljivih rab in raznolikost dejavnosti po zvrsti, obsegu in razmestitvi. K prenovi in revitalizaciji obravnavanih območij je treba pristopiti celovito. Načrtovati je treba zmožljiv in ustrezen javni potniški promet, večati faktor izrabe zemljišč, ohranjati visok delež zelenih površin in javnih odprtih prostorov. Ohranjati in prenoviti je potrebno obstoječe kakovostne prostorske strukture ter varovati stavbno in nasebinsko dediščino. Mesta, zlasti mestna središča morajo krepiti turistične funkcije prepoznavnih mestnih območij.

V Prostorskem redu Slovenije so zapisana **pravila glede prenove naselij oziroma delov naselij**. Koncept in območje prenove se določita z urbanistično zasnovo. V območjih, predvidenih za prenovu, je treba pred izdelavo načrta za vse vrste gradenj določiti merila in pogoje v prostorskem redu občine. Do izdelave načrta prenove so v območju prenove dovoljena le nujna vzdrževalna dela in dela, povezana z varovanjem kulturne dediščine. Območje prenove je zaokrožena in celovita enota. Upoštevati je treba njegovo razmerje do naselja in širšega prostora. Ugotoviti je treba stanje okolja ter s sanacijo in ustreznim načrtovanjem ustvariti primerno stanje. V konceptu prenove je treba opredeliti namen, cilje in način prenove. Posebej je treba biti pozoren pri gospodarskih, okoljskih, socialnih, kulturnih, urbanističnih, arhitekturnih in krajinskih vidikih.

V **urbanistični zasnovi** se določijo prostorske možnosti za ohranjanje ali vzpostavljanje uravnoteženega prepleta raznovrstnih funkcij in dejavnosti. Določi se način sanacije za degradirana območja. Načrtovanih mora biti dovolj nujnih funkcij bivalnega okolja, kot so

otroška igrišča, vrtci, zelenice, površine za mirujoči promet, intervencijske ter dostavne poti in podobno. Znotraj območja prenove in tudi navzven morata biti vzpostavljena povezanost in ravnotežje. Zasebni motorni promet se mora postopoma zmanjševati z razvijanjem javnega potniškega prometa ter dograjevanjem omrežja kolesarskih poti in pešpoti. Zmanjševati je treba onesnaževanje okolja z odpadki in emisijami ter vidnega razvrednotenja območja.

Ohranjati je potrebno oblikovne značilnosti naselij, vrednote kulturne dediščine, habitate živalskih vrst in naravnih vrednot. Pri načrtovanju in izvedbi prenove je treba smiselno obnoviti obstoječe objekte in jih vključiti v nove prostorske strukture. Proces prenove mora zagotavljati postopno gradnjo in dograditev infrastrukturnih omrežij, stavb za storitvene dejavnosti in druge opreme naselij. Pri prenovi je poudarek predvsem na zagotavljanju smotrne rabe energije in materialov. Stavbe morajo biti ustrezno toplotno zaščitene. Smiselna je gradnja skupnih energetsko varčnih ogrevalnih sistemov. Spodbujati je treba uporabo obnovljivih virov energije in materialov. Poselitev se mora zmerno zgoščevati z umeščanjem novih gradenj.

Degradirana območja ali njihovi deli se lahko v skladu s potrebami celovitega razvoja naselja namenijo za nove gospodarske aktivnosti oziroma za razvoj drugih dejavnosti kot so stanovanjske, kulturne, športne, trgovske in pristočasne dejavnosti. Stanovanjska prenova mora biti zasnovana tako, da je zagotovljeno izboljšanje stanovanjskega standarda vseh prebivalcev. Prenova obstoječega stanovanjskega fonda mora imeti prednost pred gradnjo novih stanovanj. Posebna pozornost se namenja javnim površinam in stavbam, njihovi zunanji podobi, urbani opremi ulic in trgov ter ozelenitvi.

Prostorski red Slovenije dovoljuje širitev poselitvenih območij, ko ni mogoče zagotoviti smotrnega razvoja z notranjim razvojem naselja in ko so že izkoriščene proste površine oziroma lokacije, ki so primerne za zgostitve, prenovo ali spremembo rabe.

2.9.3 Zakon o prostorskem načrtovanju

V Zakonu o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt, 2007) sta med drugimi definirana tudi pojma **celovita prenova** in **degradirano območje**. **Pojem celovite prenove** je definiran kot skupek različnih dejavnosti, s pomočjo katerih se z učinkovitim prostorskim načrtovanjem popravijo funkcionalne, tehnične, prostorsko-oblikovalske, bivalne, gospodarske, socialne, kulturne in ekološke razmere na določenem območju. Zagotovi se ohranitev grajenih struktur in oživi urbana in druga območja. Poudarek je tudi na ohranjanju kulturne dediščine in ohranjanju prepoznavnih značilnosti prostora in kulturnih vrednot varovanega območja. **Degradirano območje** je del naselja ali prostor zunaj naselja, v katerem so zmanjšane tehnične, prostorsko-oblikovalske, bivalne, gospodarske, socialne, kulturne in ekološke razmere do stanja neuporabnosti. Za oživitvev takšnih urbanih območij in sanacijo območij zunaj naselja je prenova nujno potrebna.

Glavni cilj prostorskega načrtovanja je omogočati skladen prostorski razvoj. Pri načrtovanju je treba upoštevati in usklajevati različne potrebe in interese razvoja z javnimi koristmi na področjih varstva okolja, ohranjanja narave in kulturne dediščine, varstva naravnih virov,

obrambe in varstva pred naravnimi nesrečami. Vsi posegi v prostor in prostorske ureditve morajo biti načrtovane tako, da so upoštevana načela trajnostnega razvoja ter učinkovite in gospodarne rabe zemljišč. Ustvarjati je treba kakovostne bivalne razmere. Različne dejavnosti v prostoru je treba usklajeno razmestiti in jih med seboj smiselno povezati. Prenova obstoječega grajenega okolja ima prednost pred graditvijo novega. Ohranjati je potrebno prepoznavne značilnosti okolja, sanirati degradirana območja, varovati okolje in naravne vire, ohranjati kulturno in naselbinsko dediščino. Prostorsko načrtovanje je vedno v javnem interesu. Prostorski razvoj se spodbuja in načrtuje na prostih, degradiranih in ne dovolj izkoriščenih površinah znotraj obstoječih naselij. Prenova naj ima prednost pred novogradnjo. Ohranjati je treba zelene površine naselja in nenehno izboljševati kakovost življenjskega okolja. Širitev naselja se dovoli samo v primeru, če znotraj obstoječe urbane strukture nadaljnji prostorski razvoj ni več možen.

Načelo prevlade javnega interesa govori o tem, da morajo pristojni državni in občinski organi pri prostorskem načrtovanju in opremljanju zemljišč upoštevati tako javni kot zasebni interes ter ju v skladu s cilji prostorskega razvoja med seboj skrbno pretehtati.

Pri načrtovanju prostora je treba vestno upoštevati vrednote in prepoznavnost obstoječih naravnih, grajenih in drugače ustvarjenih struktur, ki sooblikujejo identiteto prostora in določajo njegove značilnosti. Prostorske ureditve in posegi se pri načrtujejo tako, da se pri tem ohranjajo in prenavljajo območja in objekti obstoječe kulturne dediščine, še posebej naselbinske dediščine. To načelo je vedno treba upoštevati pri pripravi prostorskih aktov. Država je pristojna za določanje izhodišč, usmeritev in ciljev prostorskega razvoja države na vseh ravneh, načrtovanje prostorskih ureditev državnega pomena. Nadzoruje tudi zakonitost prostorskega načrtovanja na ravni občin. Občine so pristojne za določanje izhodišč in ciljev prostorskega razvoja občine, rabe prostora in pogojev umeščanja posegov v prostor. Načrtuje se tudi prostorske ureditve. Če občinski podrobni prostorski načrt obsega celovito prenavo območja, je njegov sestavni del konservatorski načrt, ki je narejen v skladu s predpisi o varstvu kulturne dediščine.

Ta stran je namenoma prazna.

3 PREDSTAVITEV MESTA KRŠKO

3.1 Zgodovina in kulturne preobrazbe prostora skozi čas

Poglavje je večinoma povzeto po študiji Prvine načrta prenove historičnega jedra mesta Krško (Pirkovič Kocbek, 1981). Poselitveni proces se je na območju krške ravnine in celotnega spodnjega Posavja začel okoli leta 1000 pred našim štetjem. O tem pričajo ostanki ilirskih grobišč na Libni. V času rimske kolonizacije (nekaj let pred našim štetjem) je veliko slovenskih mest prišlo pod rimsko upravo. Med koloniziranimi območji je bilo tudi Posavje. Rimljani so po nižinskem svetu ob Krki in Savi speljali glavno cesto, ki je severno Italijo povezovala z notranjostjo Balkana. V tistem času je bila reka Sava plovna, prav tako je bil ploven spodnji tok reke Krke. Rimljani so rečno plovbo precej izkoriščali in jo tudi izboljševali. Gradili so pristanišča, vlečne poti, kanale, poglobljali struge in podobno. Prvi prebivalci so se naselili na rodovitnem gričevnatem območju, na obrobju Krškega polja, ki jim je nudilo ugodne pogoje za kmetijstvo. Šele v rimski dobi se je poselitev razširila tudi na ravninski del območja. V tem času je središče spodnjega Posavja postalo mesto Nevioudunum, ki je bilo upravno središče spodnje Panonije. To je bila izrazito civilna naselbina trgovcev in obrtnikov ter ni imelo obzidja. Od 3. stoletja dalje, v času barbarskih vpadov in preseljevanja narodov, so Rimljani na slovenskem ozemlju gradili obrambne limese, trdnjave in utrjevali mesta. V teh nemirnih časih so spet postale popularne poselitvene lokacije na obrobem gričevju.

V zgodnjem srednjem veku sta bila antična naselitvena zasnova in star način življenja zaradi nemirnih razmer in vojn porušena. Ni bilo več sožitja med agrarnim življenjem ter urbanimi oblikami poselitve. Kmetijstvo se je skrčilo na minimum. Vse večje naselbine so propadle. Šele s krepitvijo fevdalnega sistema je začel nastajati nov princip poselitve, ki je temeljil na kmetijski kolonizaciji in cerkveni hierarhični ureditvi. Lastniki zemljišč so bili fevdalci. Zaradi rodovitnosti tal Krškega polja in dobre dostopnosti je razmeroma zgodaj prišlo do kolonizacije samega polja. Listine prvič omenjajo Krško polje in kmetije na njem že leta 895. V tem času so vse najpomembnejše poti peljale proti severu, kjer so bili sedeži fevdalnih gospodarjev, medtem ko je rečni promet izgubil na pomenu. Sava je predstavljala mejo posesti in kasneje (do začetka 14. stoletja) upravnih enot ter cerkvenih ozemelj. Posledično so se območja na levem in desnem bregu dolga stoletja razvijala ločeno.

V 14. stoletju so se politične in posestne razmere toliko ustalile, da se je ozemlje ob Savi in Krki lahko hitreje razvijalo. Na desnem bregu Save, ob vznožju krškega gradu je nastala skromna trška naselbina. Prebivalci so se že ukvarjali s trgovino in obrtjo (usnarstvom, mesarstvom, čevljarstvom, krojaštvom, gostilničarstvom), delno so živeli tudi od obdelovanja zemlje.

Na začetku 18. stoletja je nevarnost turških vpadov minila. Politične in gospodarske razmere so se nekoliko ustalile. Znova je postala aktualna plovba po Savi in Krki. Razvile so se tudi spremljajoče dejavnosti: ladjedelništvo, vrvarstvo, gostinstvo in trgovina. Mesto je bilo pomembna postaja za nakladanje in prevoz tovora po Savi navzdol.

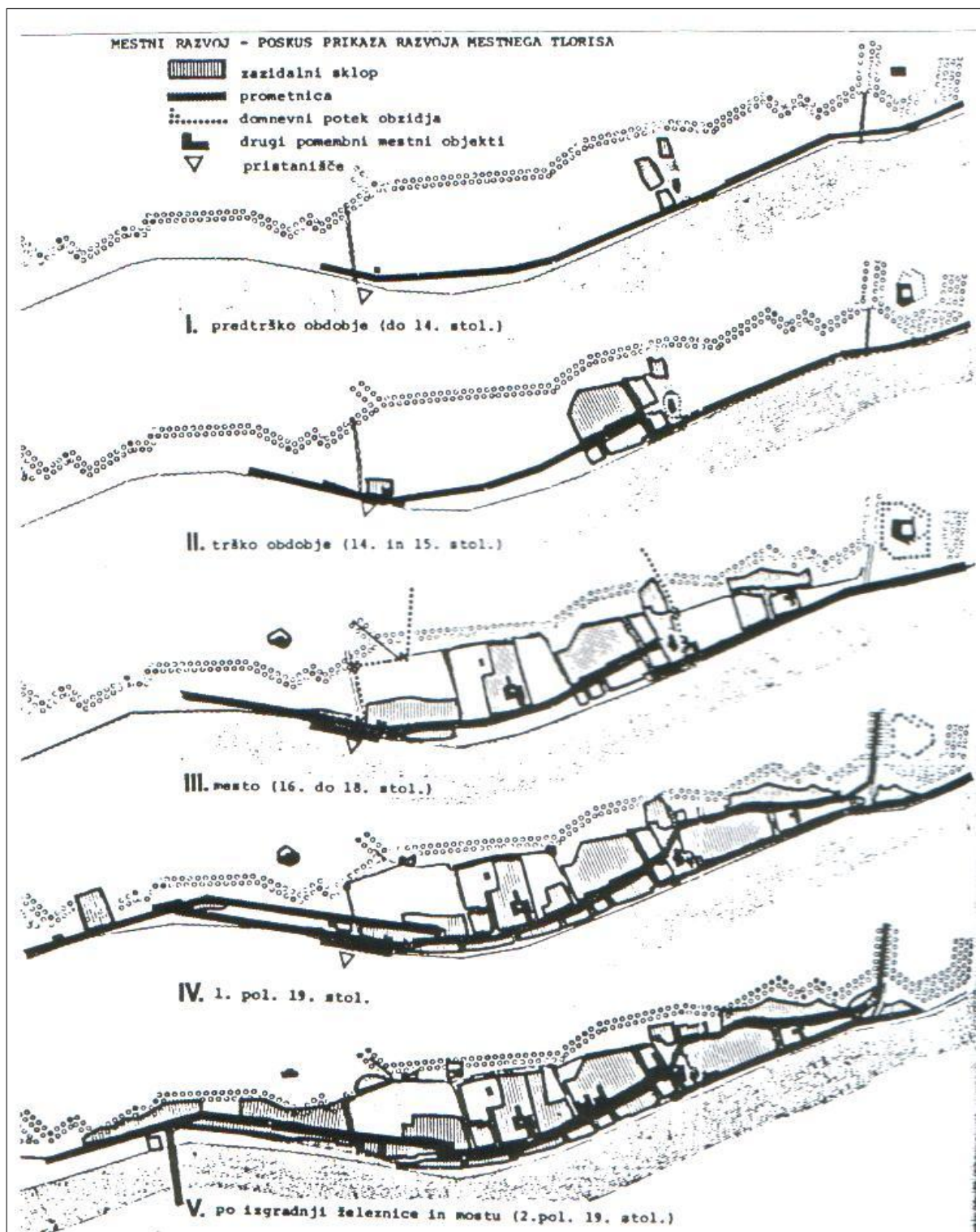
Območje na levem bregu Save – Videm – se je razvijalo v senci bližnjih Brežic, ki jim je upravno tudi pripadalo. Ko se je rečni promet na Savi okrepil, je razvoj Vidma spodbudilo pristanišče, cestno križišče ter trgovina z vinom in živino.

Leskovec pri Krškem ima dolgo poselitveno tradicijo in izrazit agrarni značaj. Zanimivo je, da je bilo mesto Krško v cerkveno-upravnem pogledu podrejeno leskovški župniji vse do konca 19. stoletja. Krško in naselja v njegovi okolici so skozi vse 19. stoletje ohranila temeljni srednjeveški značaj. Meščani so se preživljali s trgovino in obrtjo, ki sta uspevali predvsem zaradi močnega agrarnega zaledja, dobrih prometnih povezav in savskega brodarstva. Krško je bilo lokalno upravno središče. Na koncu stoletja je bil tukaj sedež okrajnega glavarstva in sodnije, davkarije in občinske uprave ter carinska uprava za promet po Savi. Mesto je imelo ljudsko in meščansko šolo. V mestu je prebivalo veliko agrarnega prebivalstva. Ker v Krškem in njegovi okolici ni bilo nobenih industrijskih obratov, je bilo težko najti zaposlitev. Ljudje so se množično izseljevali. Mesto ni dobilo novih četrti, nekoliko so se razrastli le predeli ob mestnih vpadnicah.

V času med obema vojnoma je bilo Krško značilno podeželsko mestece. Njegova socialna sestava in gospodarski položaj se nista znatno spremenila, prav tako pa je ostala skoraj nespremenjena tudi zunanja podoba mesta. Intenzivno je potekal proces povezovanja naselbinskih jeder Krškega, Vidma, Leskovca in Stare vasi v funkcionalno in prostorsko celoto. Med posameznimi naselji so rastle gradbena tkiva, ki niti v arhitekturnem niti v urbanističnem smislu niso predstavljala nobene kvalitete. Gradnja ni bila strokovno načrtovana. Predvsem je šlo za zapolnjevanje prostora ob prometnih komunikacijah. Hiše so imele značilen predmestni oziroma polkmečki videz. Novi primestni predeli niso dobili ustrezne oblikovne podobe, prav tako pa ni bilo poskrbljeno za spremljajoče dejavnosti.

Krško v medvojnem času ni napredovalo, kar potrjujejo tudi podatki o gibanju števila prebivalcev. Leta 1869 je v Krškem živel 1456 prebivalcev, leta 1910 1710 prebivalcev in leta 1931 1853 prebivalcev. V dvajsetih letih po vojni se je število prebivalcev povečalo za dvakrat (4371 prebivalcev). Za razvoj mesta je bila pomembna izgradnja manjše tovarne papirja, ki je začela obratovati leta 1939. Delo je dobilo 180 ljudi. Lokacija obrata je bila na območju med reko in železniško postajo, kar je bilo s stališča proizvodnih potreb optimalno. Šele po vojni je Krško izkoristilo naravne možnosti za razvoj industrije, ki je mestu omogočila hitrejši razvoj. V tem obdobju je mesto bolj urbaniziralo kot v vsej dotedanji zgodovini. K temu je pripomogla tudi izgradnja ceste »Bratstva in enotnosti«, ki so jo koncem 50. let zgradili v bližini. Krško, Leskovec, Videm in stara vas so se povezali v funkcionalno celoto, ki pa je v oblikovnem pogledu ostala še precej nehomogena. Že takrat je bila značilna razdrobljena stanovanjska gradnja. Ljudje, ki so bili sicer zaposleni v Krškem, so si hiše raje postavljali v okoliških naseljih in se vsak dan vozili na delo. Prav zaradi tega v mestu število prebivalcev ni tako močno narastlo. Stanovanjska gradnja se je najprej osredotočila na prostor med Vidmom in Staro vasjo. V povojnem času se še nihče ni ukvarjal z ekologijo in primernostjo oziroma neprimernostjo bivanja v neposredni bližini cest, železnice in tovarn. Ko je bilo območje na levem bregu Save pozidano, so začeli postavljati nove stanovanjske enote na desnem bregu (Grič, Žadovinek). Krško se je v osemdesetih letih prejšnjega stoletja uvrščalo med manjša slovenska mesta, ki so začela izgubljati tradicionalni oblikovni značaj.

Na Sliki 4 vidimo poskus shematskega prikaza razvoja mestnega tlorisa, ki je bil objavljen v reviji Sinteza, leta 1982. Prikazana so različna razvojna obdobja: »predtrško« obdobje (do 14. stoletja), trško obdobje (14. in 15. stoletje).

Slika 19: Mestni razvoj – poskus prikaza mestnega tlorisa (Pirkovič Kocbek, 1982).

V raziskavi o značilnostih oblikovanja prostora in zgradb, ki je potekala v sklopu priprave strokovnih podlog za prenavo starega mestnega jedra Krško: Prvine načrta preнове historičnega jedra mesta Krško (Pirkovič Kocbek, 1981) so bile ugotovljene naslednje oblikovne značilnosti:

- reka Sava zaradi svoje širine in razmeroma hitrega toka razdeli mesto na dva dela in različne mestne četrti med sabo ne povezuje;
- zaradi ozkega prehoda skozi savsko sotesko so ob reki speljane vse komunikacije: cesta po desnem bregu Save, železnica in cesta po levem bregu; leta 1960 sta se bregova povezala z železobetonskim mostom;
- historično mestno jedro predstavlja urbano kvaliteto, ki jo je potrebno ustrezno obnoviti in varovati; to je edino območje Krškega, ki ima urbani značaj (oblikovne značilnosti, kot so strnjena povezava, zunanji urbani prostori, se vežejo s centralnimi funkcijami, kot so kultura, uprava, izobraževanje, specializirane trgovine, gostinstvo in podobno; tukaj se je ohranilo veliko stanovanj;
- kljub temu, da se je del poslovnih kulturnih (Delavski dom) dejavnosti začel razvijati na Vidmu, takrat še ni bilo govora o enakovrednosti teh dveh polov. Stari del mesta je oblikovno in glede na opremljenost še vedno prednjačil;
- največ mestnih in primestnih površin je stanovanjskih. Prevladujejo enodružinske stanovanjske hiše, večjih blokovskih naselij do takrat niso zidali.

3.2 Demografska slika

Občina Krško je del spodnjeposavske statistične regije, obsega 287 km² in je tako glede na površino uvrščena na deveto mesto med slovenskimi občinami. Sredi leta 2009 je v občini živel 25700 ljudi (od tega približno 13100 moških in 12600 žensk. Glede na število prebivalcev se je med slovenskimi občinami uvrstila na 11. mesto. Na kvadratnem kilometru je povprečno živel 90 prebivalcev. Gostota prebivalstva je bila tukaj manjša kot v celotni državi (101 prebivalec na km²) (SURS, 2011). V Preglednici 1 je prikazano število prebivalstva ob popisih leta 1981, 1991 in 2002 ter v zadnjih letih. Izračunani so tudi odstotni deleži prebivalstva občine v skupnem številu prebivalstva v Sloveniji.

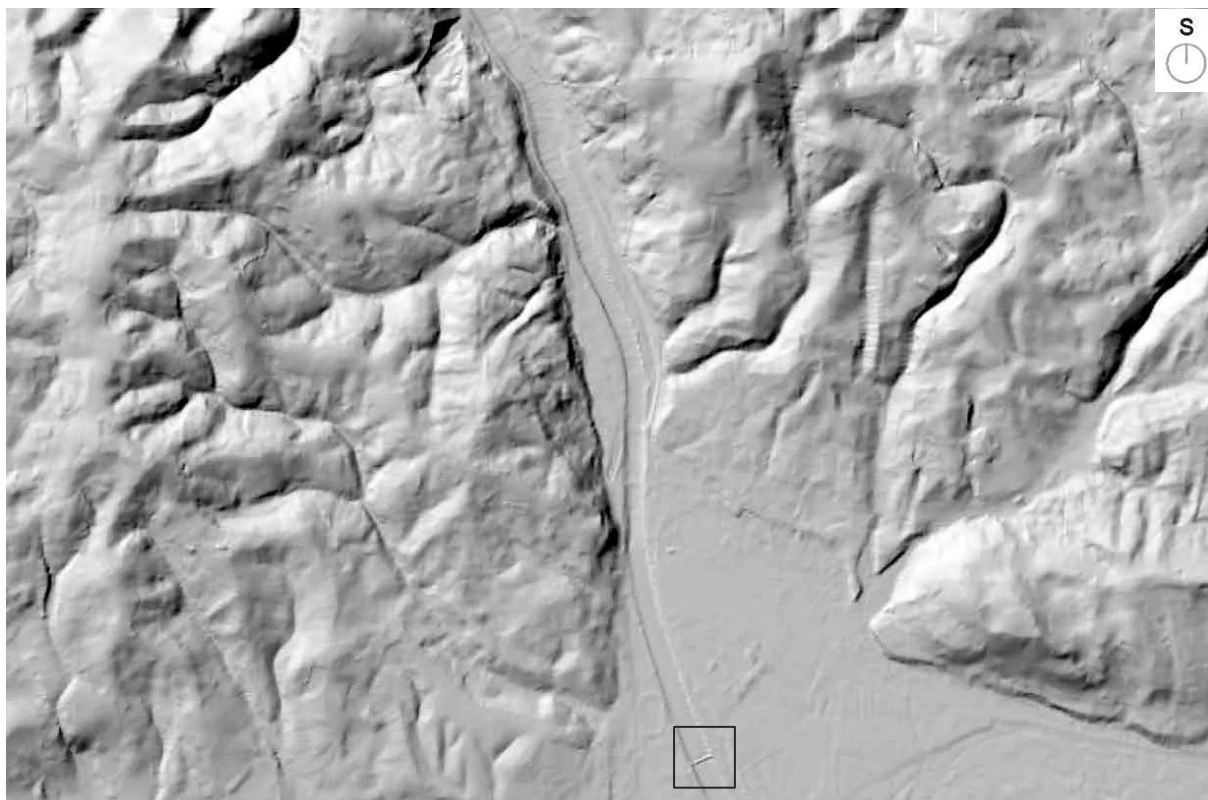
Opazimo, da število prebivalcev občine Krško počasi, a vztrajno upada. Udeležba v skupnem številu prebivalstva je bila v letu 1981 1,48 odstotna, leta 2010 pa 1,26 odstotna. Vzroki za to so lahko zmanjšana nataliteta in tudi izseljevanje ljudi iz občine zaradi pomanjkanja delovnih mest.

Preglednica 1: Število prebivalcev v občini Krško ob popisih leta 1981, 1991, 2002 ter v zadnjih letih (Statistični popis prebivalstva 1981, 1991, 2002 ter Statistični letopisi 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010; SURS, 2011; lastni preračuni).

Leto	Število prebivalstva	Udeležba v skupnem številu prebivalstva Slovenije (%)
1981	29275	1,48
1991	28766	1,44
2002	28071	1,41
2003	28069	1,41
2004	28023	1,40
2005	28091	1,40
2006	28146	1,40
2007	25808	1,28
2008	25565	1,26
2009	25702	1,26
2010	25795	1,26

3.3 Naravne danosti

Kot veliko mest se je tudi Krško začelo razvijati ob reki. Oblikovna značilnost tega prostora je ozka dolina Save na severnem delu, ki se dolvodno razširi v Krško polje. Mesto je obdano z griči: Trška gora, Sremič, Libna in Kremen. Tako raznolik teren omogoča raznovrstno rabo. Na Sliki 20 je prikazan digitalni model terena ožjega dela mesta Krško.

Slika 20: Digitalni model terena (GURS, 2012).

Krško je začelo nastajati v ozki dolini, zato ima stari del mesta značilno ozko in podolgovato obliko. Fotografiji sta narejeni s krškega mostu (21: a in 21: b). Na Sliki 20 je označen most, s katerega so bile posnete fotografije.

a) Pogled proti severnemu delu mestnega območja   b) Pogled proti južnemu delu mestnega območja
Slika 21: Posnetki z mostu čez reko Savo (lastni arhiv, 2007).

Krško se je začelo razvijati na desnem bregu reke Save predvsem zaradi varnostnih razlogov. Na zahodnem delu ga je varoval hrib, na vzhodnem reka, na naravno nezaščitnih predelih pa obzidje. Za prostorsko zasnovo Krškega je značilno, da je meščanska naselbina nastala na ozkem prostoru med Savo in Trško goro. Zato se je razvila le v eni smeri, to je vzdolž cestnega trga, ki je potekal po rečni terasi. Njegov južni del je bil usmerjen proti savskemu pristanišču. Ta cestna poteza se je nadaljevala na drugem bregu Save Vidmu.

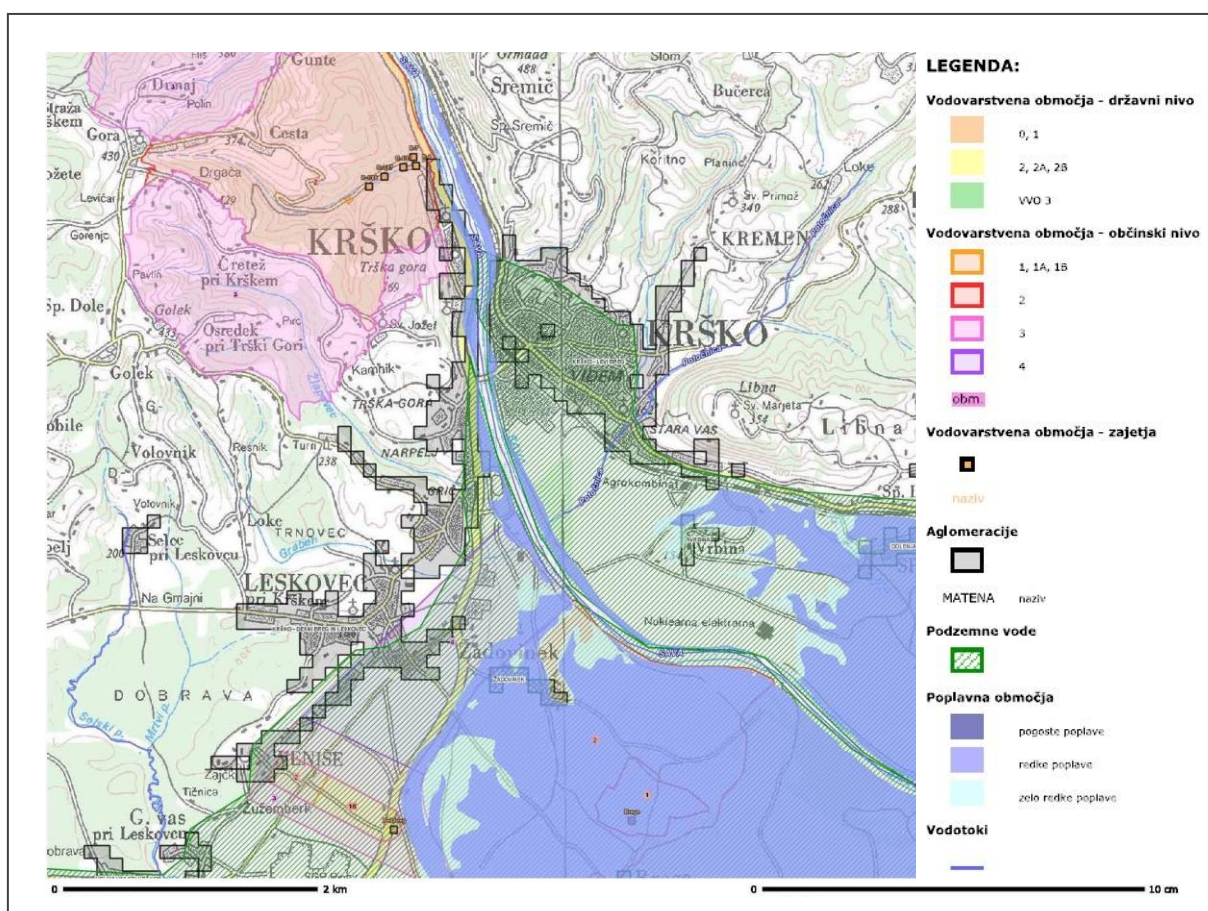
3.4 Podnebje

Za območje Krške ravnine je značilno **zmerno celinsko podnebje**. Količina padavin narašča od vzhoda proti zahodu. Krško polje dobi okrog 1100 mm padavin letno. Največ padavin pade poleti in najmanj pozimi. Z jugovzhoda pogosto piha veter fen in s tem pogosto povečuje sušo. Povprečna letna temperatura je med 9 in 10°C, julijska okrog 20°C, januarske temperature pa se gibljejo med –1 in –2°C. Na vzhodu so povprečni letni absolutni minimumi okoli –26°C, maksimumi pa lahko dosežejo tudi prek 40°C. Letna temperaturna amplituda je na zahodu približno 21°C in na vzhodu 22°C. Na tem območju se celinsko podnebje podobno kot glede padavin tudi glede temperatur stopnjuje od zahoda proti vzhodu, kjer se Krška ravnina odpira proti Panonski kotlini (Perko s sod., 2001).

3.5 Hidrografija

Stalno pogrezanje večjega dela Krške ravnine je pritegnilo vodne tokove s širšega zaledja. Tri glavne reke na širšem območju so Sava, Krka in Sotla. Kar tretjina širšega območja Krške ravnine so poplavna območja. Poplavlajo vse tri največje reke, prav tako pa tudi večina njihovih pretokov Po ožjem območju mesta Krško poteka struga reke Save. Zanj je značilen dežno-snežni režim s prvim viškom aprila in drugim novembra ter prvim nižkom avgusta in drugim januarja. Srednji letni pretok pri vodomerni postaji Čatež je 288,8 m³/s (Perko s sod., 2001).

Potoke, ki pritečejo s Krškega in Bizeljskega gričevja je Sava s svojim nanašanjem proda prestavljala in njihov izliv pomaknila dolvodno glede na svoj tok. Kar tretjina Krške ravnine so poplavna območja. Ob Savi se poplavno območje nahaja med Krškim in Brežiškim poljem. Poplavlja pa tudi potoki, deloma zaradi zaledja, deloma zaradi zajezitve s savsko visoko vodo. Na Krškem polju, v savskem prodnem vršaju, je obsežno območje podtalnice. Pojavlja se na globini od štirih do šestih metrov. Generalna smer toka podtalnice je v smeri proti Savi, torej proti jugu in jugovzhodu. Glavni vodotok, ki teče skozi naselje je reka Sava. Ob večjem deževju občasno poplavlja. Poleg reke Save se na območju mesta nahaja še potok Drnik z ribnikom Resa, potok Potočnica in Starovaški potok, ki poteka preko Vrbine, potok Žlapovec na območju Griča in potok Pašnik (Vejarček) severno do Leskovca oz. Črnil (Špiler s sod., 2004). Na Sliki 22 so prikazana vodovarstvena območja na državni in občinski ravni, poplavna območja, podzemne vode, vodotoki in vodovarstvena območja zajetij.

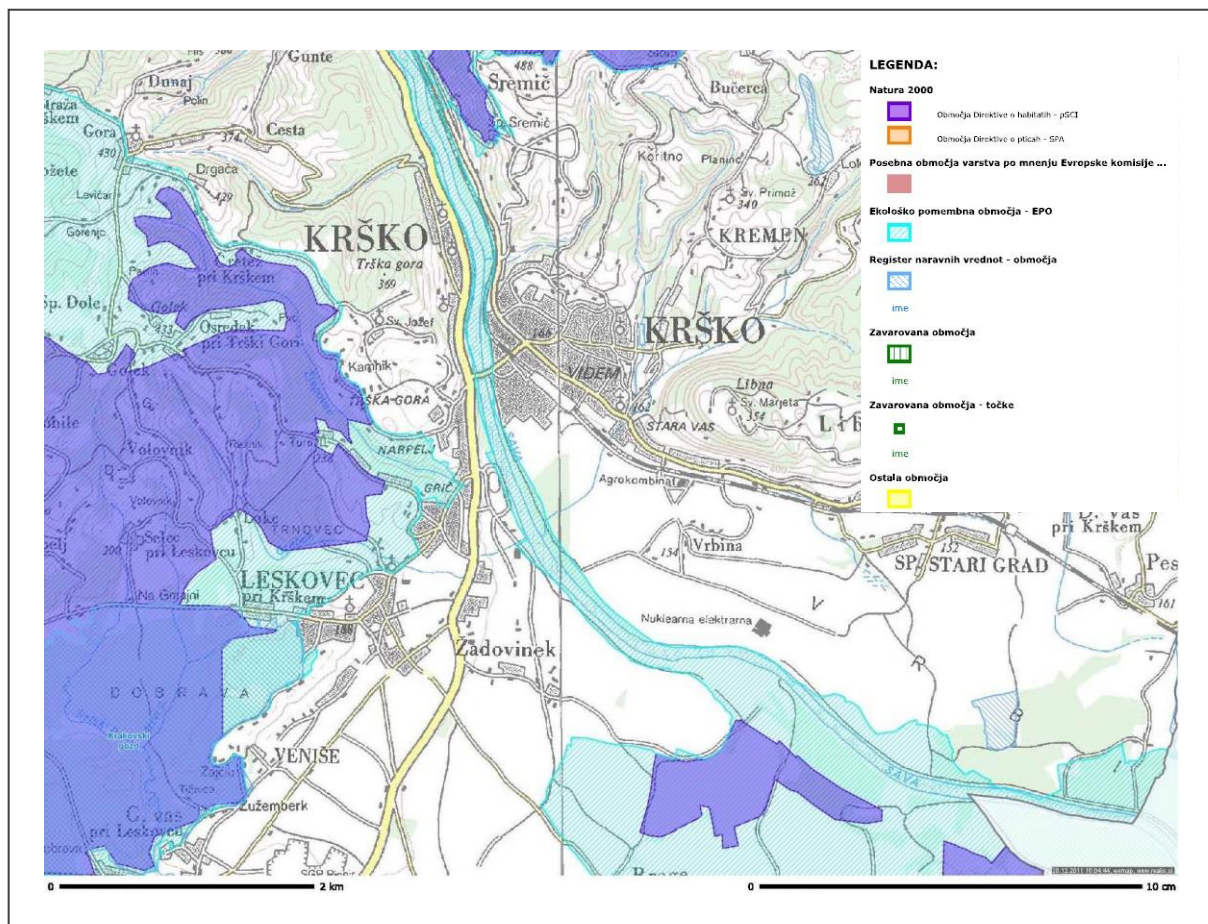

Slika 22: Hidrografija na območju Krškega (ARSO, 2011).

3.6 Varstvo narave

Območje Natura 2000 v posavski regiji zavzema precejšen površinski delež: Brežice 18,20%, Bistrica ob Sotli 99,15%, Kostanjevica na Krki 70,24%, Krško 20,31%, Radeče 27,42% ter Sevnica 5,82%. Na Sliki 23 so prikazana varovana naravna območja, kot so Natura 2000, ekološko pomembna območja, register naravnih vrednot in podobno.

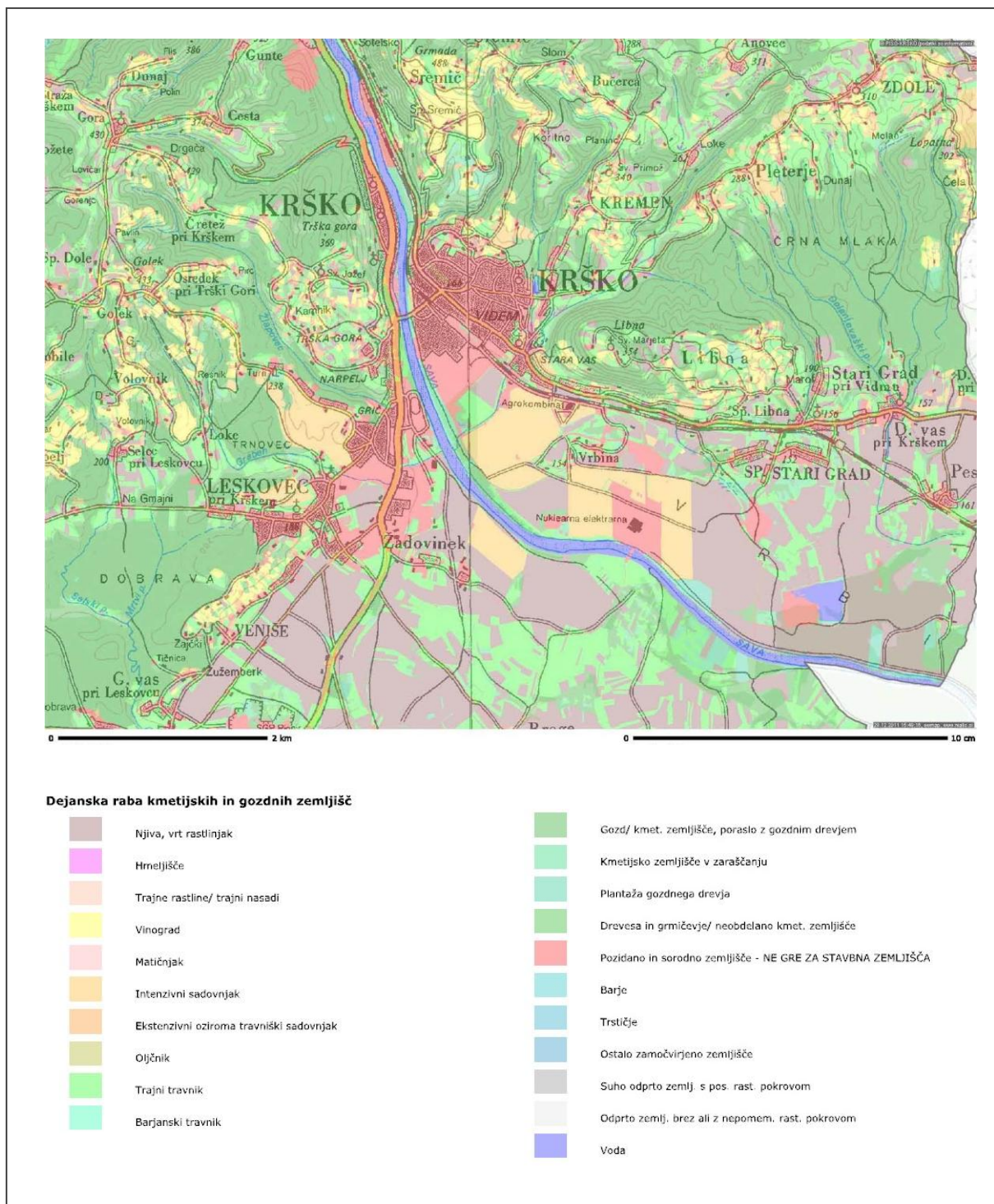

Slika 23: Varstvo narave (ARSO, 2011).

3.7 Dejanska raba kmetijskih zemljišč

V krški občini je precej razvito vinogradništvo in sadjarstvo (veliko je sadovnjakov jablan, hrušk, sliv, marelic in breskev). Ugodni naravni in vremenski pogoji omogočajo tudi kakovostno pridelavo zelenjave in jagodičevja. Med pomembnejše kmetijske panoge sodita poljedelstvo in živinoreja. Na Sliki 24 je prikazana raba kmetijskih zemljišč na širšem območju mesta Krško.

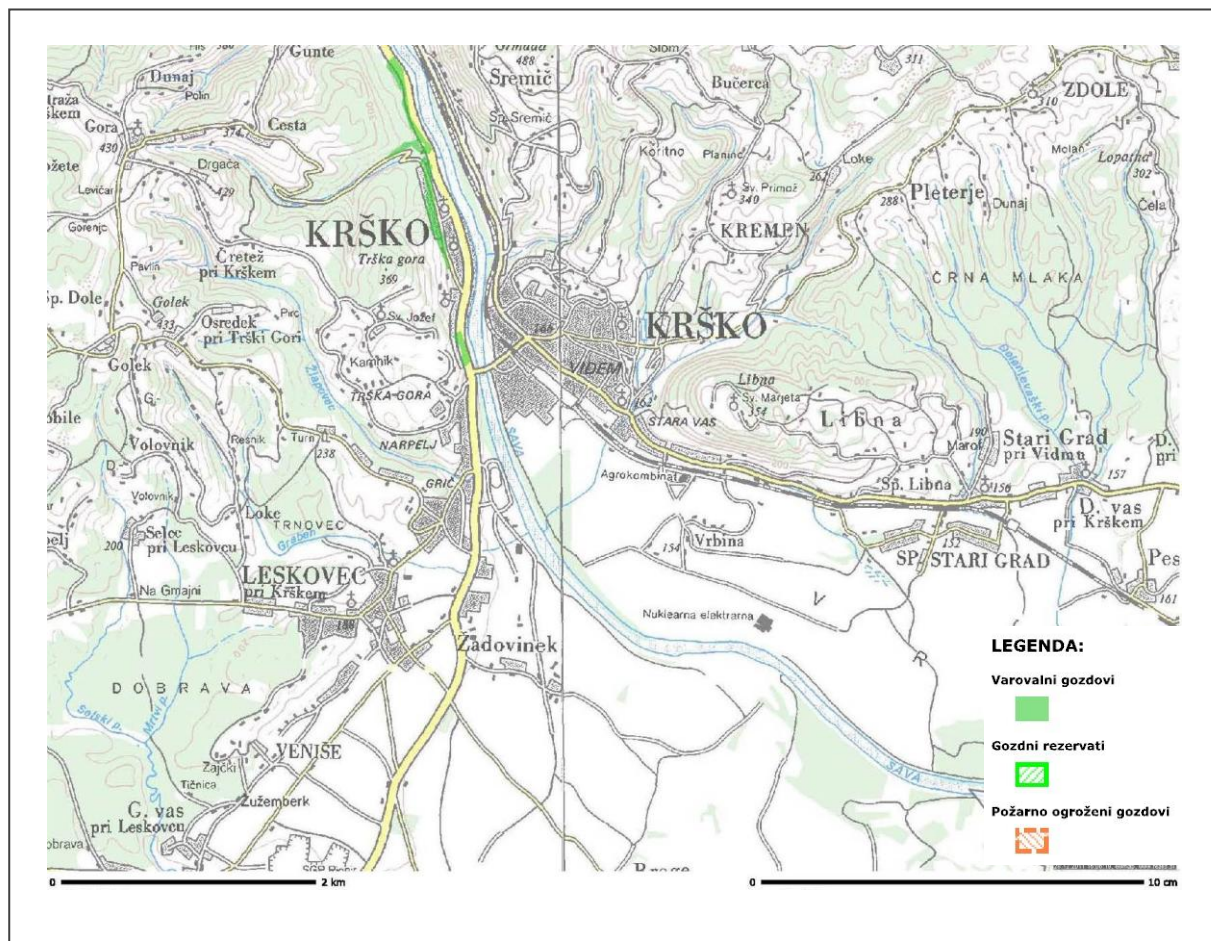

Slika 24: Raba kmetijskih zemljišč (MKGP, 2011).

3.8 Gozdovi s posebnim režimom

Na Sliki 25 so prikazani varovalni gozdovi, ki se nahajajo v Krškem. Največ jih je ravno v neposredni bližini ožjega obravnavanega območja za urbano prenovalo – starega mestnega jedra Krško. Varovalni gozdovi so gozdovi, ki se nahajajo ponavadi na strmih obronkih ali bregovih voda. Zemljišča varujejo pred erozijo in plazovi (Varovalni gozdovi, 2011).

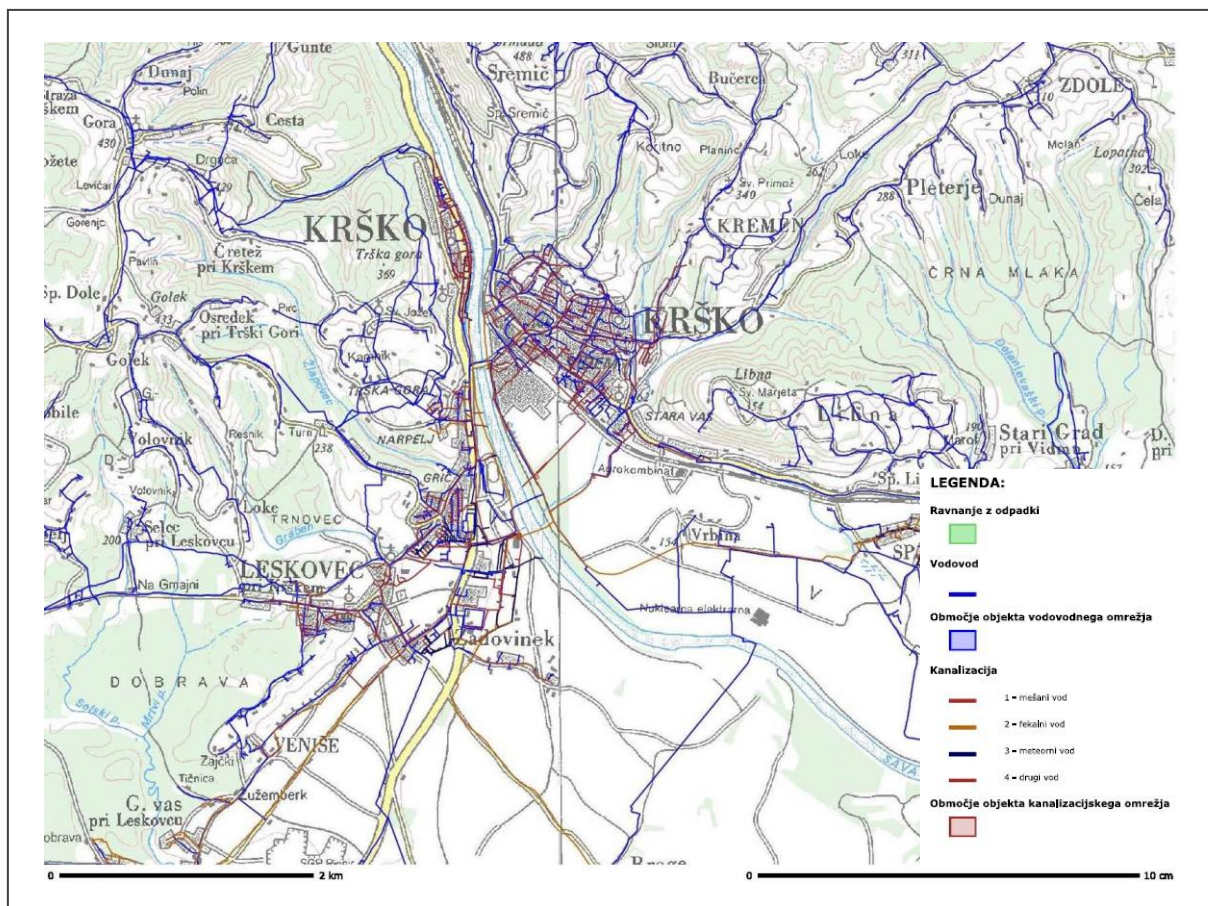
Slika 25: Gozdovi s posebnim režimom (ZGS, 2011).

3.9 Komunalna opremljenost prostora

Na Sliki 26 je prikazana komunalna opremljenost prostora mesta Krško. V občini Krško obstaja devet vodovodnih sistemov, ki se oskrbujejo iz enega ali več vodnih virov. Območje mesta in okolice je opremljeno z **vodovodnim omrežjem**, ki se napaja iz črpališča na Rorah oziroma Belem bregu. Sistem ločenega zbiranja odpadkov je bil v krški občini uveden leta 2003 (Kostak, 2011).

V letu 2003 je bila zgrajena **čistilna naprava** za potrebe tovarne Vipap Videm Krško. Na njej so se na začetku čistile zgolj odpadne tehnološke vode tovarne, leta 2010 pa so čistilno napravo dogradili in izpopolnili tako, da je bila sposobna prevzeti odpadne vode mesta Krško in širše okolice. Prečiščeno vodo spuščajo v reko Savo (Lapuh, 2011).

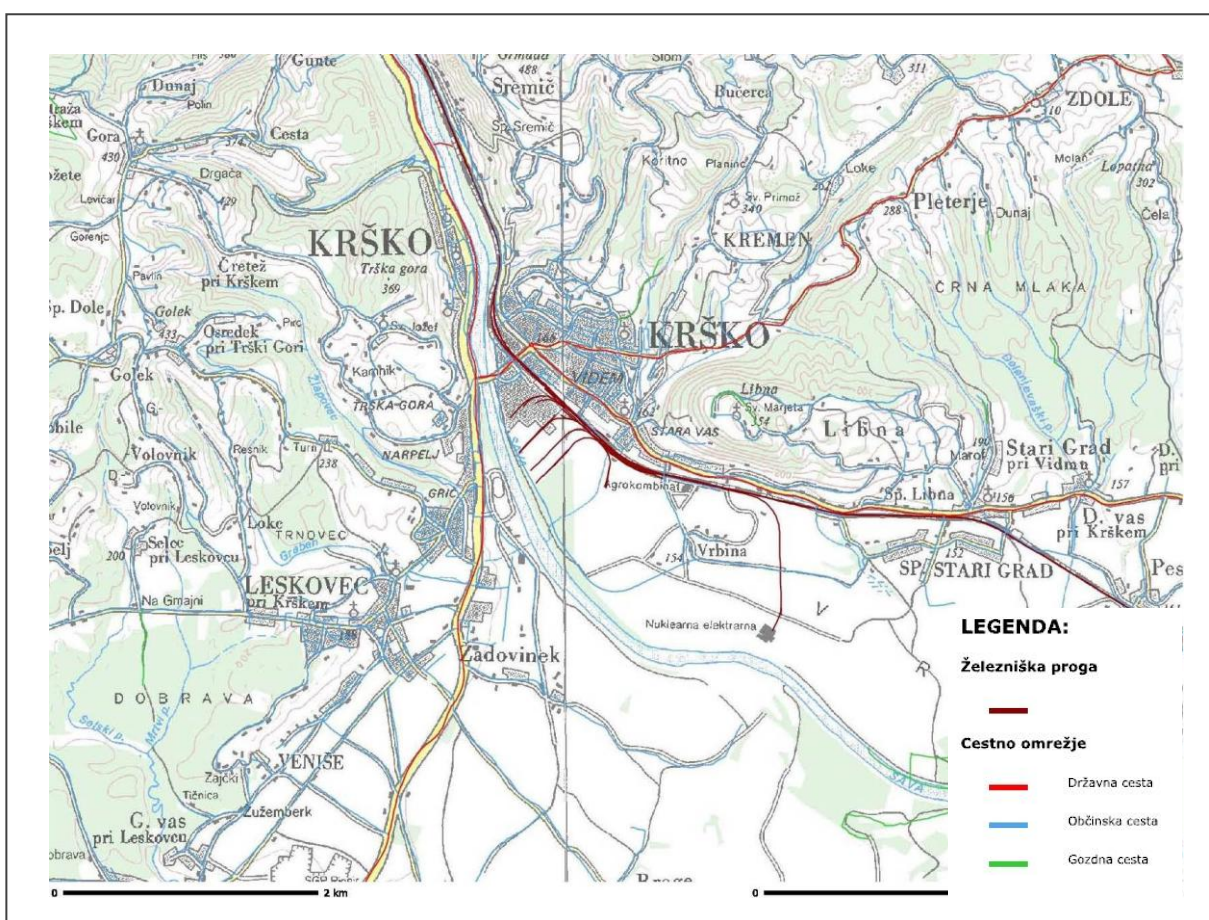

Slika 26: Komunalna opremljenost prostora (GURS, 2011).

3.10 Prometne povezave

Na Sliki 27 je prikazano prometno omrežje (cestno in železniško) na območju Krškega. Železniški promet izgublja svojo prvotno moč. Krško ima kar dobro cestnoprometno povezavo. Vzporedno z ulico ožjega obravnavanega območja (starega mestnega jedra) se nahaja zelo prometna cesta, ki gorvodno z rečno strugo Save pelje proti Sevnici, Zidanemu Mostu in naprej proti Celju, na južnem delu, blizu Drnovega pa se priključi na dolensko avtocesto - A2 Ljubljana–Obrežje. Na območju Krškega je centralna cestna povezava glavna cesta G1-5 Arja vas–Celje–Zidani most–Krško–Drnovo (Cesta krških žrtev), ki poteka po desnem bregu reke Save oz. v smeri proti jugu do hitre ceste H1 ter v smeri severa proti Zasavju in Celju. Vzporedno z njo teče glavna železniška proga E70 Zidani most–Dobova. Na glavno cesto se priključi regionalna cesta R1-220 Krško–Brežice (Cesta 4. julija). Obe glavni cestni žili oziroma oba bregova povezuje železobetonski most, ki se dviga nad reko Savo. Pretekli razvoj je bistveno vplival na potek glavnih prometnic. Na osnovno postavitve so se vezale ostale mestne ceste. Cestna mreža se je prilagajala razvoju in širjenju mesta na jug proti Leskovcu ter na levi breg Save v jugovzhodni smeri. Bližina meje s sosednjo Hrvaško, avtoceste ter lega ob pomembnejših prometnicah kaže, da se Krško nahaja na prometno zelo pomembni lokaciji. Ta ugodna prometna lega je v zgodovini zagotovo pomembno vplivala na razvoj mesta. Še posebej se je težišče razvoja oziroma širitve skoncentriralo ob glavni vpadnici na jugu (obrtne cona MDB in industrijska cona Žadovinec,

širjenje stanovanjske gradnje v Leskovcu ter centralne dejavnosti), kjer se je zaradi dobre dostopnosti izoblikoval nov center mesta. Mesto je danes obremenjeno z različnimi vrstami prometa: mestnim, primestnim in tudi medkrajevnim prometom. Mestno jedro je razdeljeno na dva dela in tako se še dodatno ustvarjajo prometni tokovi. Glavni omejitveni faktor za boljše povezovanje obeh bregov je poleg reke Save in tovarne Vipap tudi magistralna železniška proga Zidani Most–Dobova, ki deli mesto na dva dela. Trenutno so prometni tokovi neurejeni in neracionalni. Preobremenjenost križišča na desnem bregu pri mostu preko Save ima precejšen negativen vpliv na okolje, še predvsem na pospešeno propadanje območja Zaton (vhod v staro mestno jedro Krškega). To območje leži na desnem bregu Save in je utesnjeno med strmo pobočje Trške gore, križišče in glavno cesto. Zaradi vseh teh elementov je težko izpeljati ustrezno cestno mrežo, ki bi obstoječe stanje izboljšala (Špiler, 2004).

Slika 27: Prometno omrežje na območju Krškega (GURS, 2011).

V preteklosti je bil zelo pomemben promet po Savi, ki pa se je z izgradnjo železniške proge leta 1862 postopoma končal. V preteklosti se je mesto razmeroma dobro razvijalo, saj so tukaj potekale pomembnejše prometne poti. Območje Krškega je imelo prometno pomembno lego: tukaj je potekala vodna pot, na katero so bile vezane cestne povezave, bodisi lokalnega ali medkrajevnega prometa. Tako se je prvotna naselbina razvijala ob cestni potezi, ki na vzhodu v ožino savske soteske teče vzporedno z reko, na svojem južnem koncu pa je usmerjena k tistemu mestu na bregu, kjer je prehod čez reko najugodnejši. Danes

poteka potniški in tovorni promet po cestah in po železnici. Vendar tudi železniški promet izgublja svojo prvotno moč. Krško ima kar dobro cestno prometno povezavo. Vzporedno z ulico obravnavanega območja se nahaja zelo prometna cesta, ki gorvodno z rečno strugo Save pelje proti Sevnici, Zidanemu Mostu in naprej proti Celju, na južnem delu, blizu Drnovega pa se priključi na hitro cesto Ljubljana–Obrežje. Zanimivost je, da je vse do ureditve magistralne ceste skozi Krško po levem bregu Save glavna cestna povezava v smeri severozahod–jugovzhod potekala po videmski strani, ker je ob Savi več prostora za naraven prehod skozi sotesko. Pri projektiranju nove magistralne ceste niso upoštevali takšnih okoliščin in je bila cesta speljana skozi ožje središče mesta. Ko so pred Krškim Savo premostili še v Brestanici, se je promet po krški magistralki še povečal, tako da zdaj glavni prometni tok iz Posavja in štajerske smeri (Celje–Zidani most) proti Hrvaški poteka prav skozi Krško. Danes se skupaj z izgradnjo savskih hidroelektrarn in s tem posledično reguliranjem rečne struge, predvideva tudi sprememba prometnega režima (nov most čez reko Savo na južnejšem delu mesta) (Tepavčević s sod., 2008).

Tranzitni promet danes še poteka po regionalni cesti (obvoznici) na desnem bregu reke Save, tako da jedro z njim ni neposredno obremenjeno. Na obvoznico je iz jedra mogoče priključiti na treh mestih. Regionalna cesta pa vseeno kar precej vpliva na mestno jedro, saj predstavlja na vzhodnem robu urbanega tkiva velik rez oziroma oviro pri neposrednem povezovanju mesta z reko (Tepavčević s sod., 2008).

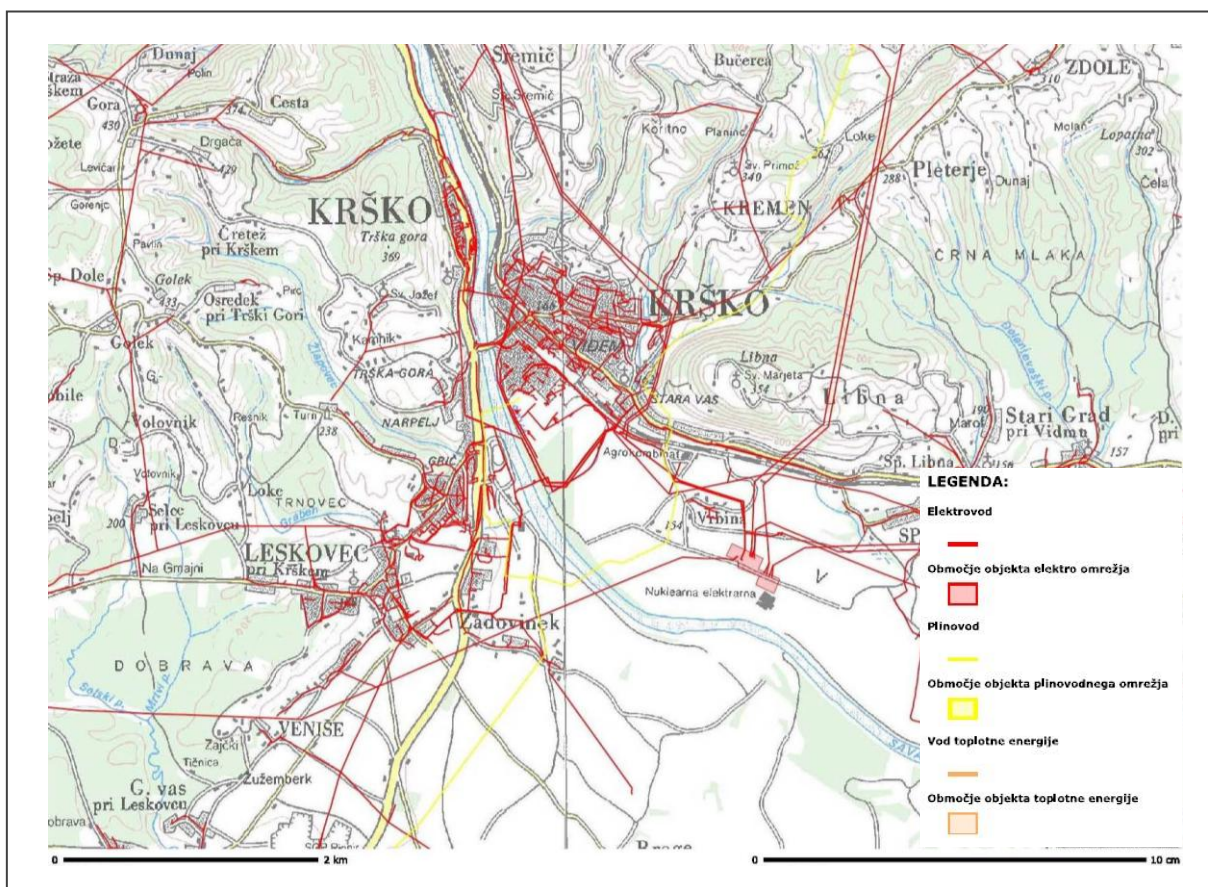
V Preglednici 2 so zbrani podatki o številu motornih vozil, ki peljejo mimo števnege mesta na povprečni dan v letu na določenih odsekih v letih 2000, 2005, 2010. Iz podatkov se vidi, kako zelo je obremenjena tranzitna cesta, ki poteka neposredno mimo mestnega jedra. Zaskrbljujoča sta podatka, da se iz leta v leto povečuje število osebnih vozil, ki peljejo na obravnavani lokaciji in zmanjšuje število avtobusov. To lahko med drugim pomeni, da medkrajevni potniški promet ni učinkovit in so ljudje odvisni od prevoza na delo ali po drugih opravkih od svojih avtomobilov.

Preglednica 2: Število motornih vozil, ki peljejo mimo števnege mesta na povprečni dan v letu na določenih odsekih v letih 2000, 2005, 2010 (Direkcija Republike Slovenije za ceste, 2011).

Prometni odsek	Leto štetja prometa	Vsa vozila	Motorji	Osebna vozila	Avtobusi
335: Impoljca–Brestanica	2000	4.550	13	3.867	19
	2005	4.486	26	3.650	30
	2010	4.782	39	3.833	23
361: Brestanica–Krško	2000	5.270	15	4.477	23
	2005	8.913	33	7.627	62
	2010	9.090	53	7.706	49
336: Krško–Drnovo	2000	9.000	45	7.723	84
	2005	9.869	39	8.509	44
	2010	11.364	45	9.851	38

3.11 Energetsko omrežje in elektronske komunikacije

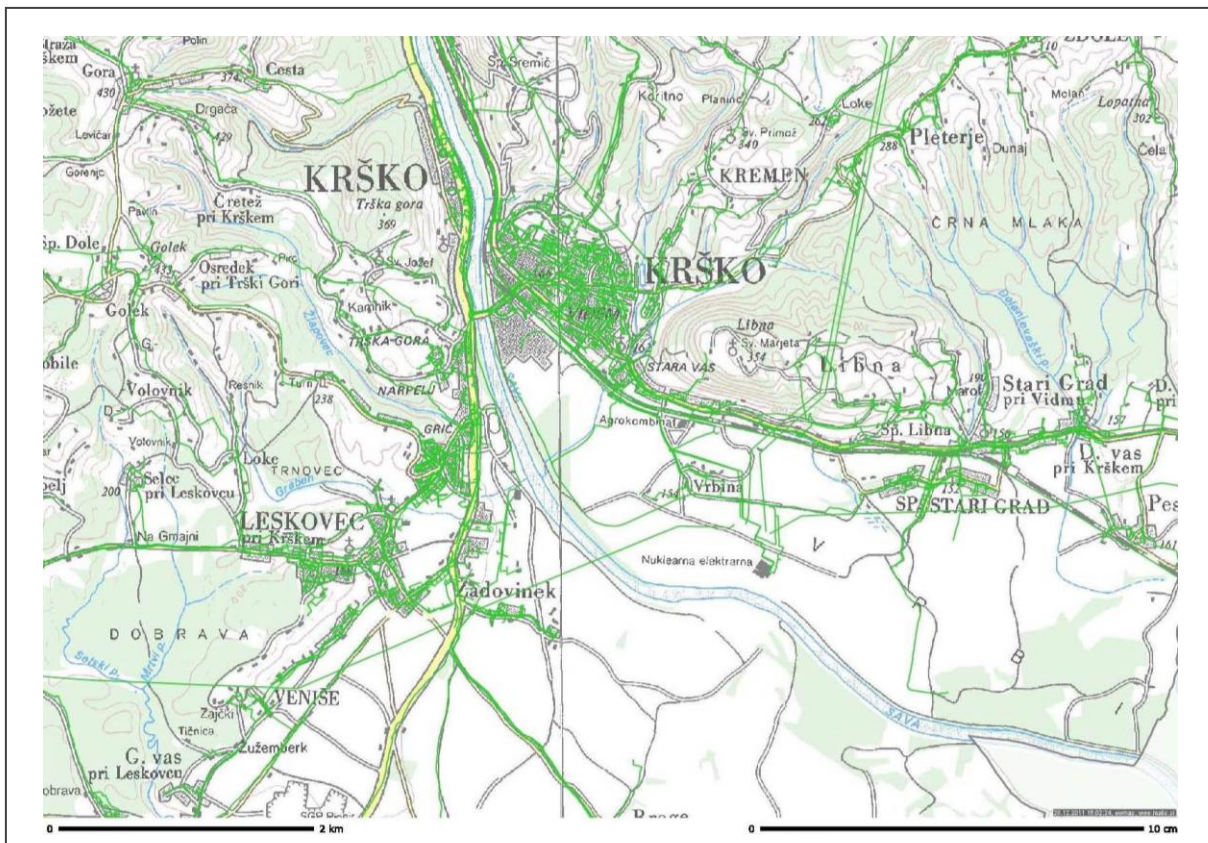
Na Sliki 28 so prikazana energetska omrežja, kot so električno omrežje, plinovodno omrežje in vodi toplotne energije na območju Krškega. Na območju Krške ravnine (ob reki Savi v naselju Vrbina) stoji Nuklearna elektrarna Krško (NEK) in je edina slovenska jedrska elektrarna. Elektrarna je pridobila dovoljenje za redno obratovanje januarja 1984. Njena maksimalna obratovalna moč je 696 MW. Priključena je na 400 KV omrežje za napajanje potrošniških središč v Sloveniji in Hrvaški. Letno proizvede pet milijard kWh električne energije, kar predstavlja približno 40 % skupne proizvedene električne energije v Sloveniji (NEK, 2012). V Krškem se na reki Savi gradi hidroelektrarna (HE Krško) in je četrta hidroelektrarna v verigi šestih hidroelektrarn na spodnji Savi. Njena maksimalna moč obratovanja je 42 MW. Letno bo po pridobitvi uporabnega dovoljenja v omrežje prispevala 144 GWh električne energije (HESS, 2012).

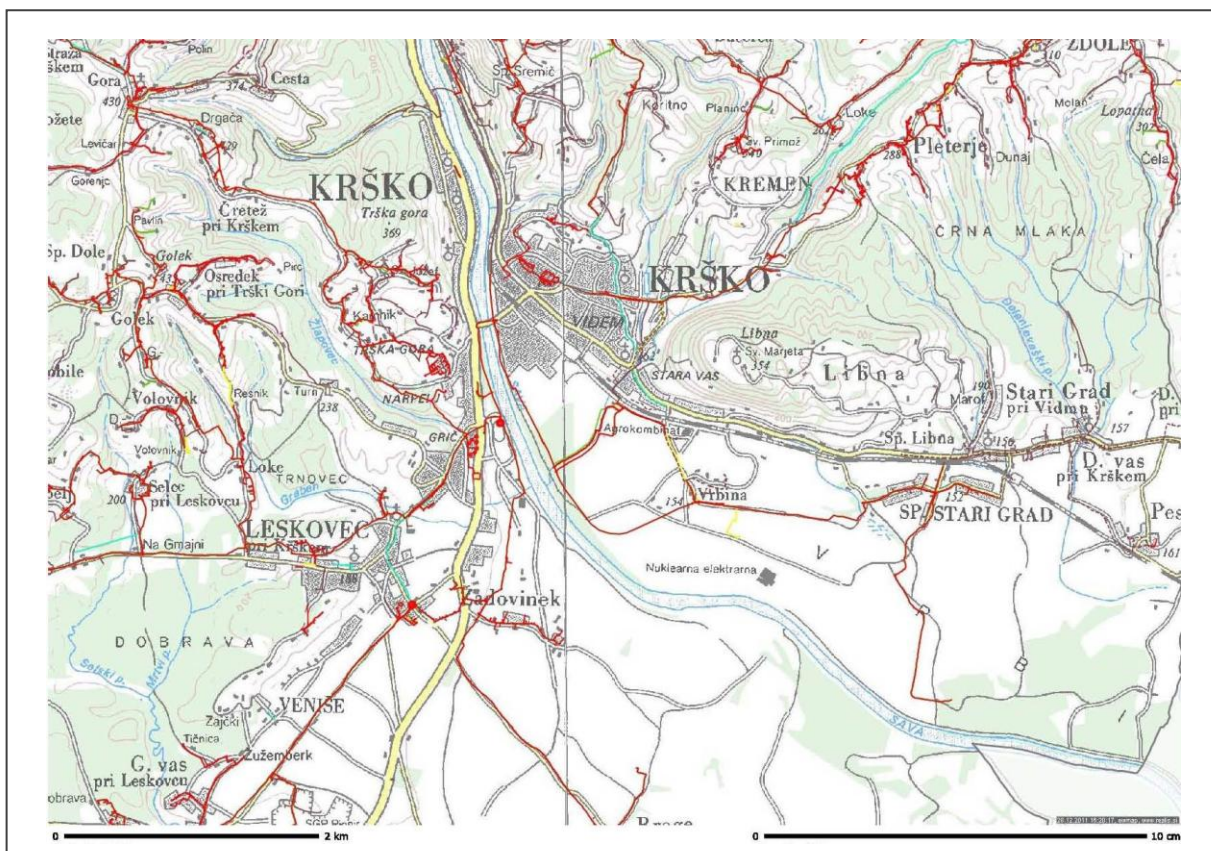
Slika 28: Energetika (GURS, 2011).

Na območju mesta Krško je zgrajeno delno zračno in delno kabelsko telefonsko omrežje. Območje je pokrito tudi s kabelsko distribucijskim sistemom (Občina Krško, 2004). Leta 2008 je občina začela z izgradnjo širokopasovnih povezav, ki bodo prebivalcem omogočile sodoben dostop do interneta, telefonije in televizijskega signala (Občina Krško, 2011). Na Sliki 29 je prikazana pokritost območja mesta Krško z elektronskimi komunikacijami, na Sliki 30 pa pokritost s širokopasovnim omrežjem.

Slika 29: Elektronske komunikacije (GURS, 2011).

Slika 30: Širokopasovno omrežje (GURS, 2011).

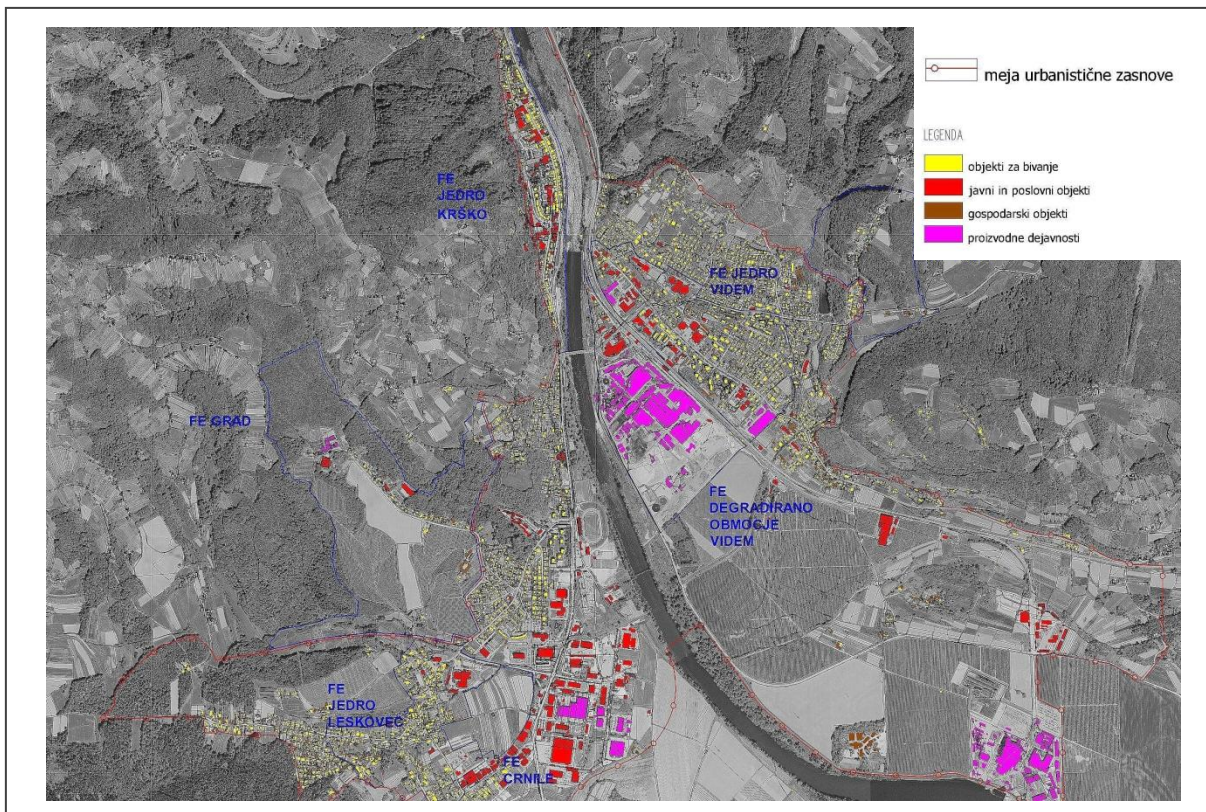
3.12 Gospodarski razvoj in razporeditev dejavnosti v prostoru

Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES, 2012) na svojih spletnih straneh štirikrat letno objavlja podatke o registriranih poslovnih subjektih po skupinah in po občinah. Po zadnjih podatkih, ki so bili objavljeni septembra 2011, naj bi bilo v občini Krško registriranih 1.986 gospodarskih subjektov, od tega 481 gospodarskih družb in zadrug, 970 samostojnih podjetnikov, 43 pravnih oseb javnega prava, 78 nepridobitnih organizacij, 319 društev in 95 drugih fizičnih oseb, ki opravljajo registrirane oziroma s predpisom določene dejavnosti.

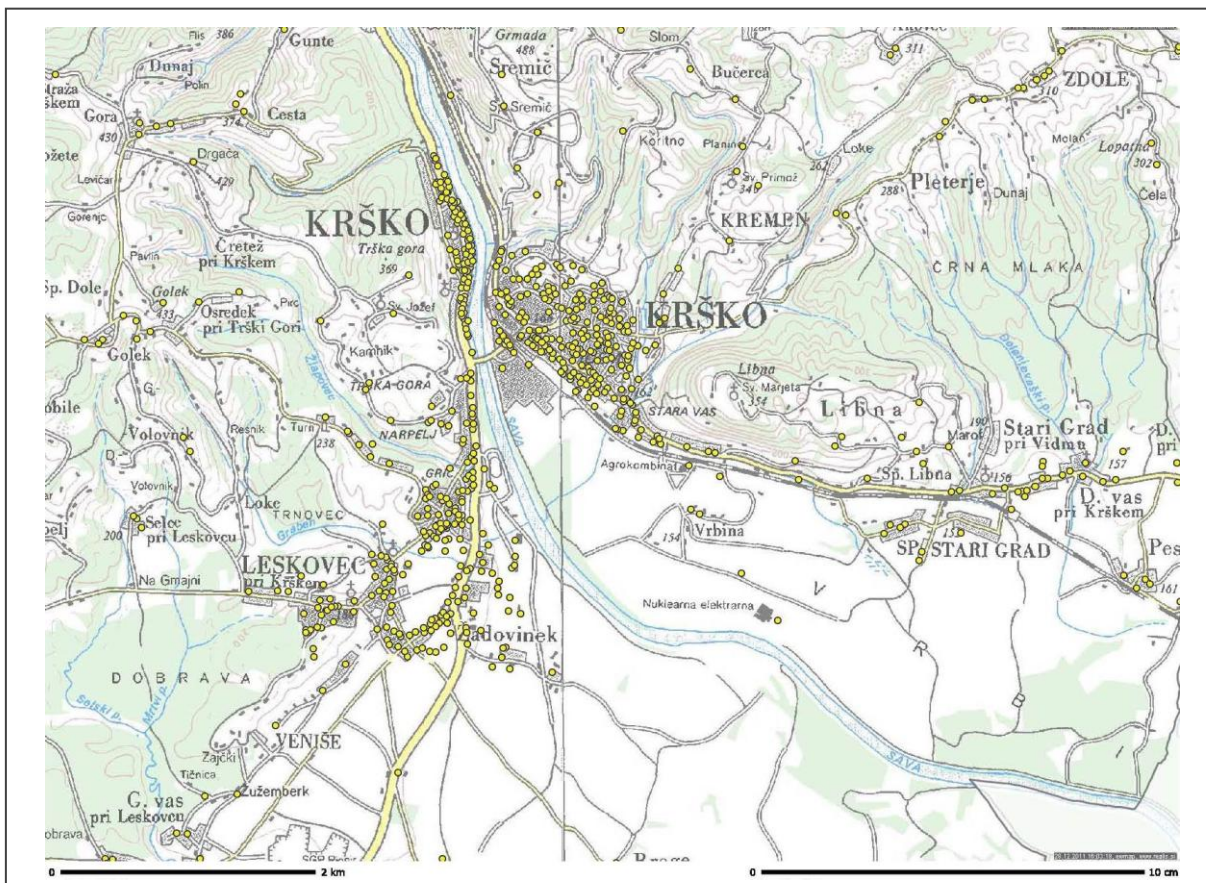
Podatki o deležih posameznih dejavnosti v skupnih prihodkih gospodarskih družb za občino Krško kažejo, da je najbolj produktivna dejavnost z oskrbo električne energije, plinom in paro (57 %), daleč zadaj ji sledijo predelovalne dejavnosti (15 %), finančne in zavarovalniške dejavnosti (13 %), trgovina (6 %), gradbeništvo (3 %), strokovne, znanstvene in tehnološke dejavnosti (2 %) ter ostale dejavnosti (5 %). Deleži posameznih dejavnosti v skupnih prihodkih gospodarskih družb za občino Krško brez energetskega in finančnega sektorja kažejo, da prednjačijo predelovalne dejavnosti (48 %), sledijo jim trgovina (22 %), gradbeništvo (11 %), strokovne, znanstvene in tehnološke dejavnosti (7 %), promet in skladiščenje (4 %), gostinstvo (2 %), kmetijstvo in gozdarstvo (2 %) ter ostale dejavnosti (4 %). Podatki so bili pridobljeni iz Analize podjetništva za občino Krško na podlagi rezultatov za leto 2010 (Center za podjetništvo in turizem Krško, 2010).

Kot že leta poprej, je bilo tudi leta 2010 v občini Krško največ podjetnikov v primerjavi z ostalimi občinami v Posavju. Zaposlovali so tudi največ delavcev in ustvarili največ prihodkov. Že proti koncu leta 2008 je bilo opaziti upad novega zaposlovanja, ki se je do leta 2010 še povečala. Hkrati pa je močno porasla tudi stopnja brezposelnosti, ki je bila konec leta 2010 v občini Krško kar 14,0 %, kar je bilo nad povprečjem republiške registrirane brezposelnosti, ki je bila konec leta 2010 11,8 %. To je precej zaskrbljujoče, saj je bila stopnja brezposelnosti leta 2009 11,7 %, leta 2008 pa 8,7 % (Center za podjetništvo in turizem Krško, 2010).

Na Sliki 31 je prikazana razmestitev dejavnosti v prostoru. Proizvodne dejavnosti in gospodarski objekti so umeščeni na posebnih conah, medtem ko so javni in poslovni objekti enakomerno razporejeni po mestnem prostoru. Na Sliki 32 pa je prikazana razporeditev poslovnih subjektov na območju Krškega.

Slika 31: Razmestitev dejavnosti v prostoru (Špiler s sod., 2004)

Slika 32: Razmestitev poslovnih subjektov na območju mesta Krško (AJPEŠ, 2011)

3.13 Kulturna dediščina

Krško ima bogato zgodovinsko in kulturno dediščino. Vsako zgodovinsko obdobje – od prvih ilirskih naselbin na Libni pa vse do danes – je pustilo sled svojega obstoja. Na spletnih straneh Registra nepremične kulturne dediščine je registrirane precej kulturne dediščine na območju celotne občine Krško. V nadaljevanju bomo po abecednem redu predstavili tisto, ki se nahaja na območju mesta Krško (Register nepremične kulturne dediščine, 2012):

- Krško – Arheološko najdišče Mesto (arheološka dediščina; rimska doba, srednji vek),
- Krško – Arheološko najdišče Stara vas (arheološka dediščina; železna doba, rimska doba),
- Krško – Arheološko območje Videm (arheološka dediščina; rimska doba),
- Krško – Cerkev sv. Duha (sakralna stavbna dediščina; 18. stoletje),
- Krško – Cerkev sv. Janeza Evangelista (sakralna stavbna dediščina; 15., 16. in 19. stoletje),
- Krško – Cerkev sv. Mihaela v Stari vasi (sakralna stavbna dediščina; 18. stoletje),
- Krško – Cerkev sv. Rozalije (sakralna stavbna dediščina; 17. in 19. stoletje),
- Krško – Cerkev sv. Ruperta na Vidmu (sakralna stavbna dediščina; 19. stoletje),
- Krško – Gradščice Narpel (arheološka dediščina; starejša železna doba),
- Krško – Grobišče padlih NOB (memorialna dediščina; 20. stoletje),
- Krško – Hiša Cesta krških žrtev 18 (profana stavbna dediščina; 20. stoletje),
- Krško – Hiša Cesta krških žrtev 2 (profana stavbna dediščina; 16. in 17. stoletje, prelom 19. in 20. stoletje),
- Krško – Hiša Valvasorejvo nabrežje 2 (profana stavbna dediščina; 15., 16. in 17. stoletje),
- Krško – Hiša Valvasorjevo nabrežje 3 (profana stavbna dediščina; 15. in 17. stoletje),
- Krško – Kapela sv. Križa (sakralna stavbna dediščina; 19. stoletje);
- Krško – Kapelica Lurške Matere božje ob Sremiški cesti (sakralna stavbna dediščina; začetek 20. stoletja),
- Krško – Kapelica v Rostoharjevi ulici (sakralna stavbna dediščina; pozna rimska doba, 18. stoletje),
- Krško – Kapucinski samostan (sakralna stavbna dediščina; 17., 18. in 19. stoletje),
- Krško – Kužno znamenje na Vidmu (sakralna stavbna dediščina; 17. stoletje),
- Krško – Mavzolej družine Hočevar (memorialna dediščina; 19. stoletje),
- Krško – Mestni predel ob cerkvi sv. Janeza Evangelista (naselbinska dediščina; prelom 16. in 17. stoletja),
- Krško – Mestno jedro (naselbinska dediščina; 15. in 19. stoletje),
- Krško – Območje kapele sv. Jožefa na Resi (sakralno-profana stavbna dediščina; 18. stoletje, 19. stoletje),
- Krško – Spomenik izgnancem in padlim v NOB (memorialna dediščina; 20. stoletje),
- Krško – Spomenik Janezu Vajkardu Valvasorju (memorialna dediščina; 20. stoletje),
- Krško – Spomenik Martinu Hočevarju (memorialna dediščina; konec 19. stoletja),
- Krško – Spomenik Matiji Gubcu (memorialna dediščina; 20. stoletje),
- Krško – Spomenik prvim krškim padlim borcem (memorialna dediščina; 20. stoletje),

- Krško – Spominska plošča v NOB padlemu Maksu Strmeckemu (memorialna dediščina, 20. stol),
- Krško – Spominska tabla Mihajlu Rostoharju (memorialna dediščina; 20. stoletje),
- Krško – Stari grad (arheološka dediščina; bakrena doba, rimska doba, 12. stoletje),
- Krško – Staro pokopališče (vrtno-arhitekturna dediščina; 18., 19. in 20. stoletje),
- Krško – Sušilni stolp gasilskega doma (profana stavbna dediščina, 19. stoletje),
- Krško – Trasa rimskodobnega vodovoda (arheološka dediščina; rimska doba),
- Krško – Valvasorjeva hiša (profana stavbna dediščina; začetek 17. stoletja),
- Krško – Znamenje ob župnijski cerkvi (sakralna stavbna dediščina; 17. stoletje),
- Krško – Župnišče s parkom (profana stavbna dediščina; 17. in 18. stoletje).

Ta stran je namenoma prazna.

4 ANALIZE OŽJEGA OBRAVNAVANEGA OBMOČJA STAREGA MESTNEGA JEDRA KRŠKEGA

4.1 Predstavitev ožjega obravnavanega območja

Na Sliki 33 je prikazano območje, predvideno za urbano prenova in revitalizacijo. Meja območja je povzeta po podatkih Občine Krško, ki so bili podani v Študiji stanovanjskega razvoja občine Krško (Tepavčevič s sod., 2008). Obravnavano območje obsega historično mestno jedro Krškega, ki je v celoti zaščiteno kot arheološka dediščina. Na zahodnem delu poteka meja po robu gozda. Gozdovi imajo za staro mestno jedro velik pomen, saj ščitijo mestno tkivo pred zdrsi zemljin s strmih pobočij. Na vzhodnem delu sega območje do struge reke Save. Po območju v smeri sever – jug trenutno še poteka izredno prometna regionalna cesta. V nadaljevanju sledi predstavitev območja starega mestnega jedra na fotografijah. Na Sliki 33 so označene točke, iz katerih so bili narejeni posnetki.

Na Slikah 34: a1 in a2 je prikazano **območje starega gradu**. Na tem območju danes ni zgrajenih objektov. Nekoč je na vrhu vzpetine stal grad, ki pa se je zrušil. Območje se ohranja in varuje kot urejena zelena površina z osrednjim kulturnim spomenikom krškim gradom oziroma gradom Friderika Celjskega (Tepavčevič, 2008). Na Sliki 34: a1 lahko vidimo odsek poti proti vrhu grajske vzpetine, na Sliki 34: a2 pa je prikazan pogled z vrha vzpetine proti mestu Krško.

a1) Odsek poti proti vrhu grajske vzpetine

a2) Pogled proti mestu Krško z grajske vzpetine

Sliki 34: a1 in a2: Območje starega gradu (lastni arhiv, 2009).

Na slikah 35: b1 in b2 je predstavljeno **območje, ki se nahaja med območjem starega gradu in Hočevarjevim trgom**. Raba tega območja je pretežno stanovanjska. Na tem območju je ohranjenih precej starih stanovanjskih objektov, opazimo pa lahko tudi niz novejših stanovanjskih blokov. Nekateri starejši objekti so precej poškodovani in potrebni obnove. Zelene površine so predvsem zasebne in namenjene vrtovom.

b1) Stare stavbe in novejši stanovanjski bloki

b2) Stavbno tkivo in zelene površine na območju

Sliki 35: b1 in b2: Območje med grajskim gričem in Hočevarjevim trgom (lastni arhiv, 2011).

Na Slikah 36: c1, c1, c3, in c4 je prikazan **Hočevarjev trg in njegova bližnja okolica**. Na Sliki 36: c1 je stavba Fakultete za logistiko in Fakultete za energetiko, na Sliki 36: c2 je prikazan Hočevarjev trg, kjer je poleg stavbe fakultete še cerkev sv. Janeza Evangelista. Na sliki 36: c3 lahko vidimo Valvasorjevo hišo in del Valvasorjevega nabrežja, po katerem danes še poteka močno prometna regionalna cesta. Na Sliki 36: c4 je cerkev sv. Duha, ki je preurejena v galerijo.

c1) Fakulteta za logistiko in Fakulteta za energetiko

c2) Cerkev sv. Janeza Evangelista

c3) Valvasorjeva hiša in del Valvasorjevega nabrežja

c4) Cerkev sv. Duha (danes galerija)

Slike 36: c1, c2, c3, c4: Hočevarjev trg (lastni arhiv, 2011).

Na fotografijah je predstavljeno **območje Bohoričeve ulice**, ki poteka vzdolžno (sever–jug) po zahodnem delu območja urejanja. Na Sliki 37: d1 je prikazano edino športno igrišče v starem mestnem jedru, na Sliki 37: d2 je eno izmed večjih parkirišč (ta se nahaja v neposredni bližini stavbe Občine Krško), na Sliki 37: d3 lahko vidimo otroški vrtec in urejeno otroško igrišče, na Sliki 37: d4 je gasilski dom ob Bohoričevi ulici, nasproti njega pa se nahaja niz novejših blokov (Slika 37: d5), kjer je raba po večini stanovanjska, nekaj pa je tudi poslovnih dejavnosti. Na izteku ulice se nahaja območje »Avtoline« (Slika 37: d6).

d1) Športno igrišče

d2) Parkirišče

d3) Otroški vrtec in otroško igrišče

d4) Gasilski dom

d5) Niz stanovanjski blokov

d6) Območje »Avtoline«

Slike 37: d1, d2, d3, d4, d5, d6: Območje Bohoričeve ulice (lastni arhiv, 2011).

Na fotografijah je predstavljeno **območje historične mestne ulice**, katere zasnova sega že v srednji vek. Vhod na območje (Slika 38: e1) je na stičišču Dalmatinove ulice in Ceste krških žrtev. Ulica je odprta za motorni promet (ki poteka enosmerno, v smeri jug–sever po obravnavanem območju). Vzdlolž celotnega uličnega telesa sta ob stavbnem nizu pločnika za pešce, omogočeno pa je tudi parkiranje. Raba na tem območju je pretežno stanovanjska, se pa tukaj nahajajo tudi centralne dejavnosti (Občina Krško, Okrajno sodišče v Krškem, Fakulteta za logistiko in Fakulteta za energetiko, Pošta ter druge storitvene in poslovne dejavnosti). Na območju opazimo nekaj gostinskih obratov, eden izmed njih je prikazan na Sliki 38: e2. Na Sliki 38: e3 lahko vidimo označena parkirišča, ki zasedajo precejšen del uličnega telesa. Na Sliki 38: e4 je deloma prikazan kompleks Kapucinskega samostana in mestni park ob njem. Na območju parka se nahajajo še otroški vrtec, Dvorana v parku ter mavzolej družine Hočevnar. Na Sliki 38: e5 sta stavbi Občine Krško in Okrajnega sodišča v Krškem. Slika 38: e6 prikazuje iztek ulice proti Hočevnarjevemu trgu. Na območju je še kar nekaj praznih in zanemarjenih pritličij, ki kazijo podobo ulice.

e1) Vstop na območje historične mestne ulice

e2) Gostinski obrat na historični ulici

e3) Parkirišča na historični ulici

e4) Park in Kapucinski samostan

e5) Stavbi Občina Krško in Okrajno sodišče v Krškem

e6) Iztek ulice proti Hočevarjevemu trgu

Slike 38: e1, e2, e3, e4, e5, e6: Območje historične mestne ulice (CKŽ) (lastni arhiv, 2011).

Na slikah 39: f1 in 39: f2 je prikazano **območje peš cone**, ki se nahaja na Cesti Krških žrtev (pred stičiščem Ceste krških žrtev in Dalmatinove ulice). Na območju je kar precej opuščениh in zanemarjenih objektov.

f1) Peš cona na krajšem odseku Ceste krških žrtev

f2) Opuščene stavbe ob peš coni

Slike 39: f1, f2: Območje peš cone na odseku Ceste krških žrtev (lastni arhiv, 2011).

Na fotografijah je prikazano **območje**, ki se nahaja **med območjem peš cone na Cesti krških žrtev in območjem Zatona**. Raba je pretežno stanovanjska. Na tem območju se nahajajo tudi: manjši park ob zdravstvenem domu (Slika 40: g2), Policijska uprava Krško (Slika 40: g1), nekaj proizvodnih, obrtnih in trgovskih dejavnosti (Sliki 40: g3 in g4), gostinski obrat in parkirišče ob Dalmatinovi ulici.

g1) Stavba Policijske uprave Krško

g2) Park ob bivšem zdravstvenem domu

g3) Območje proizvodnih dejavnosti

g4) Območje trgovskih in obrtnih dejavnosti

Slike 40: g1, g2, g3, g4: Območje med peš cono in območjem Zatona (lastni arhiv, 2011).

Na naslednjih fotografijah je predstavljeno **območje Zatona**. Ta prostorska enota je najbolj degradirana. Tukaj se nahajajo: Območna obrtno-podjetniška zbornica Krško (Slika 41: h1), gostinski obrat kavarna (Slika 41: h2) ter nekaj stanovanjskih objektov, ki ležijo neposredno ob zelo prometni regionalni cesti (Sliki 41: h3 in h4).

h1) Območna obrtno-podjetniška zbornica Krško

h2) Gostinski obrat (kavarna) na območju Zatona

h3) Regionalna cesta za tranzitni promet

h4) Degradirano območje in objekti ob regionalni cesti

Slike 41: h1, h2, h3 in h5: Območje Zatona (lastni arhiv, 2011).

MEJA OBRAVNAVANEGA OBMOČJA

Urbana prenova in predlog za revitalizacijo starega mestnega jedra Krškega

meja obravnavanega območja točke, s katerih so bili narejeni posnetki

Slika 33: Meja obravnavanega območja (povzeto po podatkih Tepavčević s sod., 2008 in lastne analize).

4.2 Prebivalstvo

Na podlagi študije Strategija stanovanjskega razvoja Občine Krško (Tepavčević s sod, 2008) je bilo ocenjeno, da v mestnem jedru živi okoli 800 prebivalcev, kar predstavlja približno deset odstotni delež celotnega dela prebivalstva mesta Krško. Na podlagi statističnih podatkov iz strokovne študije Prenova mesta: metodološka orodja za določanje in vrednotenje prednostnih območij in tipov prenove (Mihelič s sod., 2004) je bilo glede demografskega okolja ugotovljeno, da je struktura prebivalcev občine skoraj enaka slovenskemu povprečju. Indeks staranja je v celotni občini od popisa prebivalstva iz leta 1991 do popisa prebivalstva iz leta 2002 narasel za trikratni faktor. Delež prebivalstva starega centra mesta naj bi od leta 1991 do 2002 upadel iz dobrih 12 % na 8 %. Velikost gospodinjstev se je od leta 1991 do 2002 v občini zmanjšala za 0,2 osebe. Podobno se je zgodilo v celotni državi. V centru je visok delež enočlanskih gospodinjstev.

Preglednica 3: Starostne skupine in njihovi deleži v Občini Krško ter v študijskem območju in v Sloveniji na dan 31.12.2002 (Mihelič s sod., 2004)

Območje	Leto	0–14	15–64	Nad 64	indeks staranja
Krško	2002	14,3	70,8	14,8	103,7
	1991	23,8	68,4	7,9	33,0
mestno jedro	2002	15,5	68,3	16,2	104,4
	1991	26,1	62,6	11,3	43,2
Slovenija	2002	15,3	70,0	14,7	96,3
	1991	20,8	68,0	11,2	53,6

Preglednica 4: Deleži števila članov na gospodinjstvo, leto 1991 in 2002 (Mihelič s sod., 2004)

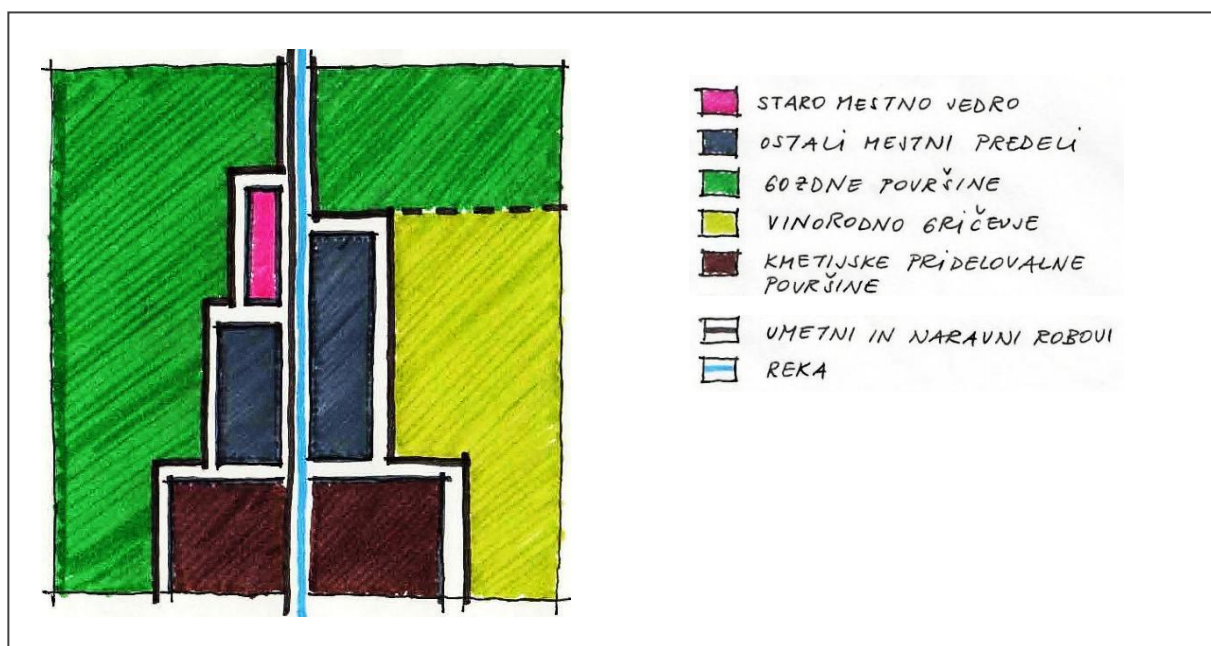
Območje	Leto	Skupaj gosp.	Skupaj (%)	Število članov								Povp. vel. gosp.
				1	2	3	4	5	6	7	8+	
Krško	2002	2.398	100,0	21,1	23,0	21,8	26,1	6,3	1,2	0,3	0,1	2,8
	1991	2.387	100,0	16,3	22,0	23,3	29,2	6,9	1,9	0,3	0,2	3,0
mestno jedro	2002	227	100,0	29,1	23,3	19,4	19,8	7,9	0,4	0,0	0,0	2,5
	1991	319	100,0	24,1	21,9	21,9	24,8	5,3	1,3	0,3	0,3	2,7
Slovenija	2002	684.847	100,0	21,9	23,0	20,9	23,1	7,2	2,6	0,8	0,5	2,8
	1991	632.278	100,0	18,6	21,5	21,4	24,7	8,4	3,6	1,2	0,7	3,1

Podatki o številu prebivalstva v samem mestnem jedru so se zbirali v okviru študij in raziskav, ki so potekale na Urbanističnem inštitutu Republike Slovenije (2004) in Občini Krško (2008). Na internetni strani Statističnega urada Republike Slovenije je možno pridobiti podatke o gibanju prebivalstva na ravni statističnih regij oziroma občin, ne pa za mestna območja ali manjša območja znotraj mesta. Kljub temu pa lahko že iz predstavljenih podatkov razberemo, da se število prebivalcev v celotni krški občini vztrajno zmanjšuje. Vzrok lahko deloma iščemo v zmanjšani nataliteti, vendar verjetno največjo težavo predstavlja pomanjkanje delovnih mest. Marsikdo se po končanem študiju (izven domačega kraja) nikoli več ne vrne domov, saj ima drugje boljše možnosti za zaposlitev in življenje.

Upadanje števila prebivalcev v mestnem jedru je še posebej izrazito. Indeks staranja prebivalstva se povečuje, saj to območje ni privlačno za priseljevanje novih prebivalcev.

4.3 Naravne danosti ter lega in povezanost z ostalimi mestnimi območji

Staro mestno jedro leži na zelo ozkem območju. Z vzhodne strani na strmem pobočju mestno tkivo obdaja gozd, na zahodu pa trenutno še vedno meji na precej pomembno regionalno cesto. Ostro mejo predstavlja tudi naravni rob reka Sava, ki ta mestni predel od ostalih območij še bolj »oddalji«. Specifična lega, ki je mestu ob nastanku dajala posebno vrednost glede varnosti in obrambe pred sovražniki, je danes njegova glavna slabost. V času intenzivnega razvoja industrije se mesto ni moglo širiti znotraj obstoječih prostorskih okvirjev, zato se je razvoj mesta »prestavil« na levi breg in na južnejše območje desnega brega reke Save. Na Sliki 42 so shematsko prikazani naravnih in ustvarjeni pogoji v Krškem. Na podlagi shematske grafične analize o naravnih danostih in legi širšega območja lahko vidimo, da ima Krško velike potenciale za vsestranski razvoj. Prostrane kmetijske pridelovalne površine, gozdne površine in vinorodno gričevje ponujajo idealne pogoje za preskrbo mesta in širše okolice.

Slika 42: Shematski prikaz naravnih danosti in lege ožjega območja v širšem mestnem prostoru.

Prometno omrežje ožjega obravnavanega območja in povezave z ostalimi mestnimi območji

Na Sliki 43 je prikazano **cestno omrežje na območju starega mestnega jedra ter obstoječe parkirne površine**. Motorni promet znotraj območja poteka po vzdolžnih cestah (sever–jug): Cesti krških žrtev, Dalmatinovi ulici in Bohoričevi ulici ter nekaj prečnih cestah, ki te vzdolžne ceste povezujejo. Po vzhodnem robu obravnavanega območja je speljana (danes še aktualna) zelo prometna **regionalna cesta**, ki v smeri gorvodno z rečno strugo Save povezuje Krško s Sevnico, Zidanim Mostom in Celjem, na južnem delu mesta Krško pa se priključi na hitro cesto Ljubljana–Obrežje. Na grafični analizi so vrisane tri glavne

točke, kjer je cestno omrežje starega mestnega jedra priključeno na regionalno cesto. Na levem bregu Save poteka gradnja nove obvoznice, ki bo tranzitni promet mimo mestnega jedra omilila. **Javni potniški promet** je urejen z mestnim minibusom, ki povezuje mestno jedro z ostalimi mestnimi območji na levem in desnem bregu Save. Krožna proga avtobusa je bila vpeljana aprila 2008. Mestni avtobusni prevoz je organiziran zgolj v jutranjih, dopoldanskih in zgodnjih popoldanskih urah. Na grafični analizi je vrisana trasa mestnega avtobusa. Znotraj ožjega območja so večinoma urejene površine za pešce (pločniki), s pešpotmi in kolesarskimi potmi pa je staro mestno jedro z ostalimi mestnimi predeli slabo povezano. Za pešce so sicer urejeni pločniki ob zelo prometnih cestah, kolesarskih stez pa na širšem območju Krškega ni, zato so kolesarji primorani voziti po površinah, namenjenih za motorni promet.

4.4 Morfološka analiza ter analiza obstoječe rabe

Podatki za analizo ožjega območja so bili pridobljeni iz urbanističnih podlog, narejenih v okviru Urbanistično-arhitekturne delavnice za staro mestno jedro Krško (Občina Krško, 2009) in iz lastnih opazovanj.

4.4.1 Tlorisni urbani ustroj mestnega jedra nekoč in danes

Mesto Krško se je začelo razvijati na desnem bregu reke Save kot skromna trška naselbina že v 14. Stoletju. Ob osrednji komunikaciji so se na kratkih trakastih parcelah nizali najprej stanovanjski objekti, ki so bili povečini pritlični (Tepavčević, 2008). Tlorisna zasnova Krškega predstavlja tipičen primer enostavne srednjeveške mestne sheme. Posebnost obravnavanega območja je v tem, da se njegova osnovna oblika in postavitve parcel v zgodovini do danes skoraj ni bistveno spreminjala. Ker urbana tvorba leži na zelo ozkem območju, je prvotna cestna poteza predstavljala nekakšen cestni trg. Ob ustanovitvi urbane naselbine so zemljišča ob njem razdelili na ozke parcele in na njih sezidali dva niza hiš (Kocbek Pirkovič, 1982). Na Sliki 44: a) je Franciscejski kataster iz leta 1825, na Sliki 44: b) pa je prikazana današnja parcelacija starega mestnega jedra in stavbno tkivo.

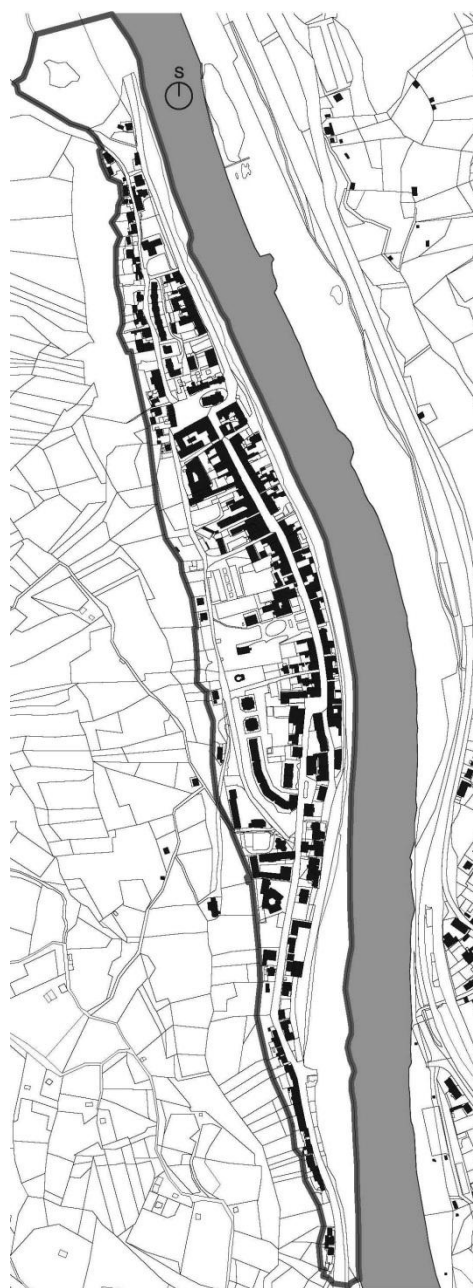
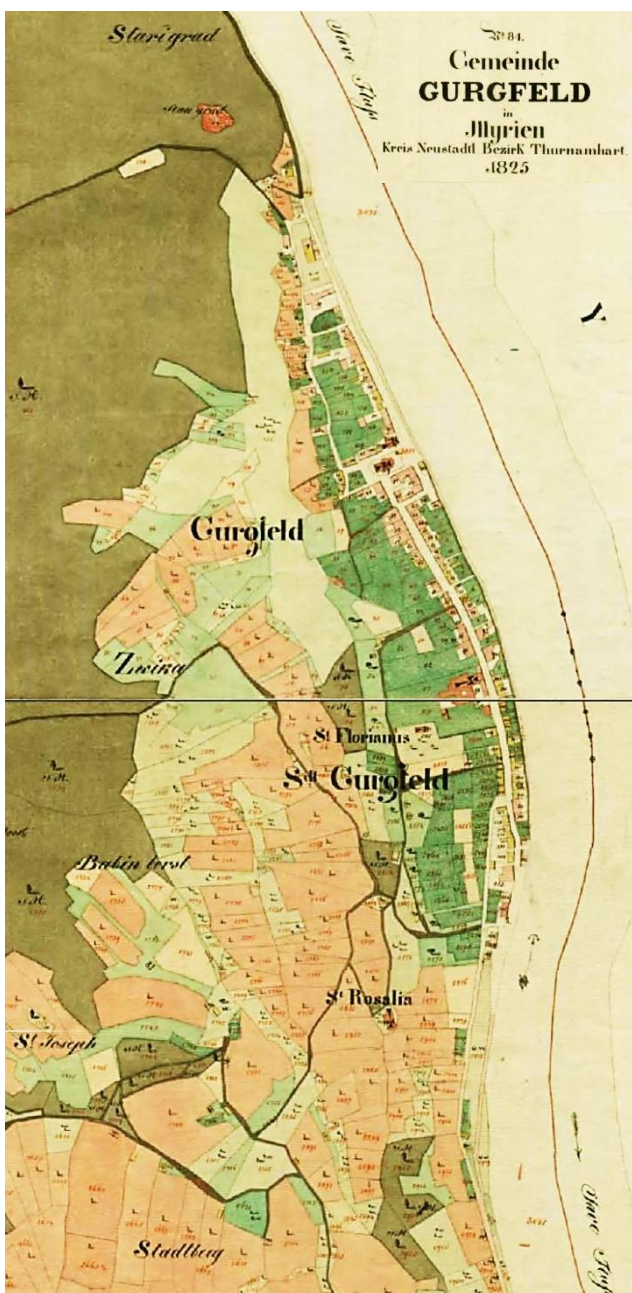
4.4.2 Stavbno tkivo

Na Sliki 45 je prikazano stavbno tkivo na območju starega mestnega jedra. V Preglednici 5 je podanih nekaj osnovnih podatkov o stavbnem tkivu na ožjem obravnavanem območju v primerjavi z mestom Krško. V starem mestnem jedru je 293 objektov, katerih povprečna starost presega sto let. Veliko stavb je v slabem stanju in bi jih bilo treba prenoviti. Objekti po svoji funkcionalnosti ne ustrezajo več standardom današnjega bivanja, zato bi bilo potrebno stanje reševati za vsako stavbo posebej. Načrtovanje obnove poškodovanih objektov je precej zahtevno, saj je mestno jedro z odlokom varovano kot spomenik. Ima veliko kvalitete: urbanističnih, arhitekturnih, kulturnih, etnoloških in drugih. V mestnem jedru Krškega so vse parcele opredeljene kot **zazidljive**. Skoraj na vseh že stojijo objekti, zato praktično ni praznih površin za novogradnje (Tepavčević, 2008).

Preglednica 5: Pregled osnovnih podatkov o jedru v primerjavi z mestom Krško
(Tepavčević, 2008)

	ŠTEVILO OBJEKTOV	DELEŽ (UZ=100%)	VELIKOST (površina v m ²)	DELEŽ (UZ=100%)	GOSTOTA (objektov/ha)
STARO MESTNO JEDRO	293	9,4	277.871,34	3,5	10,5
MESTO KRŠKO	3131	100	8,028,798,95	100	3,9

Na Sliki 46 je narejena grafična analiza višine objektov na obravnavanem območju. Večina stavb v jedru ima poleg pritličja še eno etažo in mansardo. Nekateri objekti z javno vsebino in novejši stanovanjski objekti pa imajo tudi več etaž.

a) Franciscejski kataster (Arhiv Republike Slovenije, 2011)

b) Današnja parcelacija in stavbno tkivo

Sliki 44: Tlorisni urbani ustroj mestnega jedra nekoč in danes

4.4.3 Analiza vsebine stavb in izkoriščenost etaž

Na Sliki 47 je narejena analiza vsebine stavb. Pretežna raba objektov v jedru je stanovanjska, ki se ponekod prepleta s poslovno dejavnostjo. Na tem območju je tudi nekaj stavb z javno vsebino. Na Sliki 48 je narejena analiza neizkoriščenosti etaž v objektih starega mestnega jedra. Gre predvsem za neizkoriščene mansarde tako stanovanjskih kot družbenih objektov ter pritličja stavb ob historični mestni ulici.

4.4.4 Odprte javne in zelene površine

Kakovostne javne površine predstavljajo za mesto veliko vrednost. Za srednjeveška mesta so imeli trgi velik pomen, saj so bili prostor srečevanja in menjavanja blaga. V starem jedru Krškega je funkcijo trga zaradi ozkega prostora prevzela kar ulica (današnja Cesta krških žrtev), v manjši meri pa tudi Hočevarjev trg. Na strmih vzpetinah ob zahodni strani urbanega tkiva mestnega jedra se nahaja gozd (območje Trške gore), vzdolž celotne vzhodne strani pa poteka nabrežje reke Save. V samem jedru se nahaja več zelenih otokov. Edina rekreacijska površina v mestnem jedru je staro športno igrišče, ki je bilo nekoč sestavni del šole. Organizirano otroško igrišče je le na območju otroškega vrtca (Tepavčevič, 2008). Na Sliki 49 je grafični prikaz odprtih javnih in zelenih površin v starem mestnem jedru Krškega. Na grafični analizi so prikazane javne in zasebne zelene površine ter točkovne zasaditve. Nekoč je bilo mestno jedro precej povezano z reko Savo, saj je po njej potekal ladijski promet. V času intenzivne industrijske proizvodnje je bila reka zaradi različnih tovarniških izpustov zelo onesnažena, zato takrat ni bilo primerno na njenih bregovih načrtovati rekreacijskih površin. Po prepovedi izpuščanja škodljivih industrijskih odpadkov in graditvi številnih čistilnih naprav (za industrijske izpuste in fekalne vode vzdolž celotnega območja reke), pa je območje rečne struge zopet postalo zanimivo za različne rekreativne dejavnosti. Danes glavno prepreko za povezovanje starega mestnega jedra z reko predstavljajo precej prometna regionalna cesta in neurejene rečne brežine.

4.5 Zaznavna analiza prostora

Na Sliki 50 je narejena zaznavna analiza na obravnavanem območju starega mestnega jedra. Močne naravne robove na območju predstavljajo strme gozdne vzpetine in reka Sava. Umetni rob predstavlja tranzitna cesta, ki poteka po vzhodnem robu obravnavanega območja. Višinski dominantni tega mestnega predela sta grajski hrib in cerkev sv. Rozalije, s katerih so tudi lepi razgledi na mesto. Utrip v mestnem jedru je precej šibek. Največ dogajanja je med tednom (delovnimi dnevi), med vikendi pa življenje kar nekako zamre. Območje ima veliko potencialnih odprtih in zaprtih javnih prostorov, ki bi se jih s primerno in zanimivo vsebino dalo na novo oživiti.

4.6 Kulturna in arhitekturna dediščina

V študiji Prvine načrta prenove historičnega jedra mesta Krško (Pirkovič Kocbek, 1982.) je bilo ugotovljeno, da ima staro jedro razmeroma malo arhitekturnih objektov posebnega značaja. Objekti, ki izstopajo so: cerkev sv. Janeza Evangelista, cerkev sv. Duha (danes galerija), Križeva cerkev, Križeva kapela, kapucinski samostan in kapucinska cerkev, cerkev sv. Rozalije, Valvazorjeva hiša ter župnišče s parkom. Pomembna je tudi stavba današnje fakultete (Fakulteta za logistiko in Fakulteta za energetiko), ki sicer ni umeščena med zgodovinske spomenike, ima pa veliko zgodovinsko vrednost, saj je bila to prva meščanska šola, ki so jo v naši državi zgradili pod mecenstvom Slovencev. Sama arhitektura stavbe ima značilnosti javnih stavb s konca 19. stoletja. Med tak tip stavbe lahko štejemo tudi zgradbo okrajnega glavarstva, kjer je sedaj sedež Občine Krško. Gasilski dom ob vznožju vzpetine sodi med najstarejše stavbe te vrste v Sloveniji in je zanimivo arhitekturno oblikovan.

Krško ima bogato zgodovinsko in kulturno dediščino. Naselbina se je začela razvijati že zelo zgodaj. Tržne pravice je Krškem podelil cesar Friderik leta 1391, mestne pa cesar Friderik III leta 1477. Mesto je imelo zelo pomemben položaj med protestantsko reformacijo. Tukaj sta delovala protestantska pridigarja Adam Bohorič in Jurij Dalmatin. V obdobju protireformacije je bil v mestnem jedru zgrajen kapucinski samostan, v sklopu katerega je bila urejena tudi bogata knjižnica. Tudi sicer so bili s Krškim v preteklosti povezani različni pomembni ljudje: topograf in zgodovinar Janez Vajkard Valvasor, pisatelj in odvetnik Janez Mencinger, trgovec in dobrotnik Martin in Josipina Hočevar in še mnogo drugih.

Na Sliki 51 je označena in navedena arhitekturna dediščina ter zgodovinska obeležja na območju starega mestnega jedra Krškega. Podatki so bili pridobljeni na spletnih straneh Registra nepremične kulturne dediščine (2011). Grafični prikaz vsebuje tudi nekaj fotografij stavbne dediščine na tem območju (lastni arhiv, 2011).

4.7 Namenska raba prostora

Na Sliki 52 je prikazana namenska raba prostora po veljavnem prostorskem planu občine Krško: Dolgoročni plan občine Krško za obdobje 1986–2000 in srednjeročni družbeni plan občine Krško za obdobje 1986–1990. Podatki so bili pridobljeni na Občini Krško (2010). Trenutno v občini Krško poteka izdelava novih prostorskih planov. Po veljavnem prostorskem planu je namenska raba prostora večinoma stanovanjska.

4.8 Izhodišča ter cilji za urbano prenavo in revitalizacijo starega mestnega jedra

Ugotovitve, ki so bile podane glede na študijo Strategija stanovanjskega razvoja Občine Krško (Tepavčevič, 2008)

Jedro ima glede na današnji način bivanja več pomanjkljivosti:

- prostorsko je omejeno z vseh strani in s tem tudi odrezano od preostalega dela mesta,
- ni povezano z naravo: niti z zelenim zaledjem (gozdom) niti z reko Savo,
- vsako leto je manj stalnih prebivalcev,
- vse manj je dejavnosti, ki bi nudile prebivalcem osnovno oskrbo.

Neizkoriščeni potenciali in možnosti za razvoj:

- jedro je opremljeno s komunalno infrastrukturo, ki je potrebna za stanovanjske objekte,
- veliko je objektov in gradbenih parcel, ki propadajo oziroma so preslabo izkoriščeni,
- mestno jedro je treba pripraviti na nove ureditve (nova knjižnica, obvoznica, hidroelektrarna),
- potrebno je izoblikovati novo celostno vizijo.

Smernice, ki so bile podane za oblikovanje novih urbanistično-arhitekturnih rešitev v okviru Urbanistično-arhitekturne delavnice za staro mestno jedro Krško (Občina Krško, 2009):

- k prenovi in revitalizaciji starega mestnega jedra je treba pristopiti celovito,
- meščanom je treba ponuditi prijazno mesto,
- jedro potrebuje novo združevalno mestno središče: prostor srečevanja in komunikacije, znanja, kulture in podobno,
- ohraniti je potrebno identiteto starega mestnega jedra,
- povezati je treba vsebine, ki jih ponuja staro mestno jedro in jih povezati v smiselno mestotvorno celoto,
- obnova in prestrukturiranje obstoječega stavbnega tkiva z namenom izboljšanja bivanja ter trajnostne izrabe prostora,
- oblikovanje urejenih javnih površin, ki bo dostopne vsem (ulice, trgi, parki, površine za rekreacijo),
- urediti dostop do starega mestnega središča za čim večji krog ljudi iz drugih predelov mesta (peš promet, kolesarski promet, motorni promet),
- zmanjševanje količine motornega prometa.

CESTNO OMREŽJE IN PARKIRNE POVRŠINE

Urbana prenova in predlog za revitalizacijo starega mestnega jedra Krškega

- cestno omrežje v mestnem jedru
- nova obvoznica (v gradnji)
- obstoječa parkirišča
- glavni priključki cest iz obravnavanega območja na regionalno cesto
- - - linija mestnega avtobusa
- ostale ceste
- železnica

Slika 43: Cestno omrežje in parkirne površine (povzeto po podatkih Občine Krško, 2009 in lastne analize).

Urbana prenova in predlog za revitalizacijo
starega mestnega jedra Krškega

stavbno tkivo

Urbana prenova in predlog za revitalizacijo
starega mestnega jedra Krškega

P+M P+1+M P+2+M P+3+M ali več

Slika 46: Višine objektov (povzeto po podatkih Tepavčević s sod., 2008 in lastne analize)

Urbana prenova in predlog za revitalizacijo
starega mestnega jedra Krškega

stanovanjska raba   mešana raba   družbena/javna raba   druga vsebina

Slika 47: Vsebina stavb (povzeto po podatkih Tepavčević s sod., 2008 in lastne analize).

NEIZKORIŠČENE ETAŽE STAVB

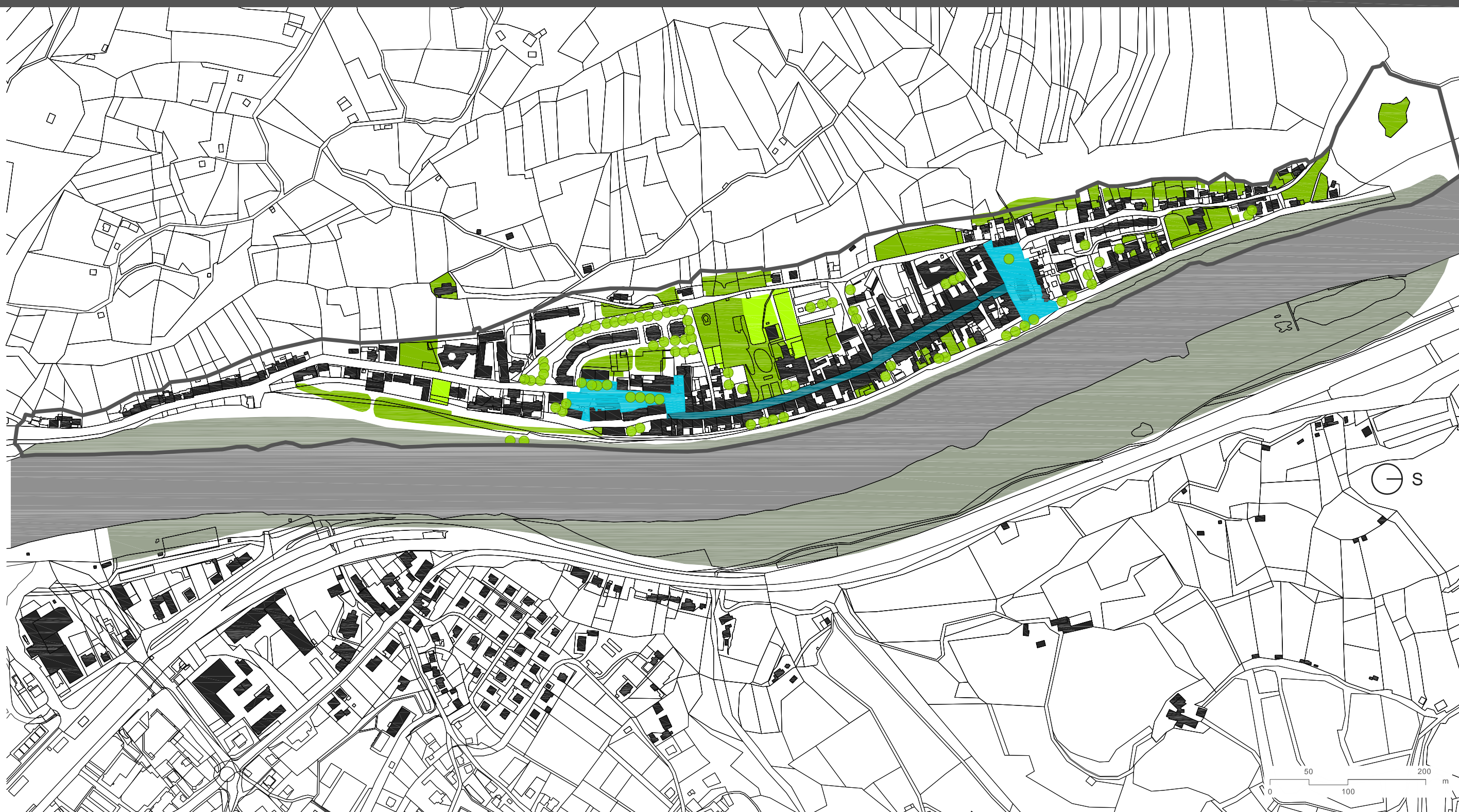

Urbana prenova in predlog za revitalizacijo
starega mestnega jedra Krškega

- neizkoriščena mansarda in pritličje
- neizkoriščena mansarda (družbena stavba)
- neizkoriščena mansarda
- ostalo stavbno tkivo

Slika 48: Neizkoriščene etaže stavb (povzeto po podatkih Tepavčević s sod., 2008 in lastne analize)

ODPRTE JAVNE IN ZELENE POVRŠINE

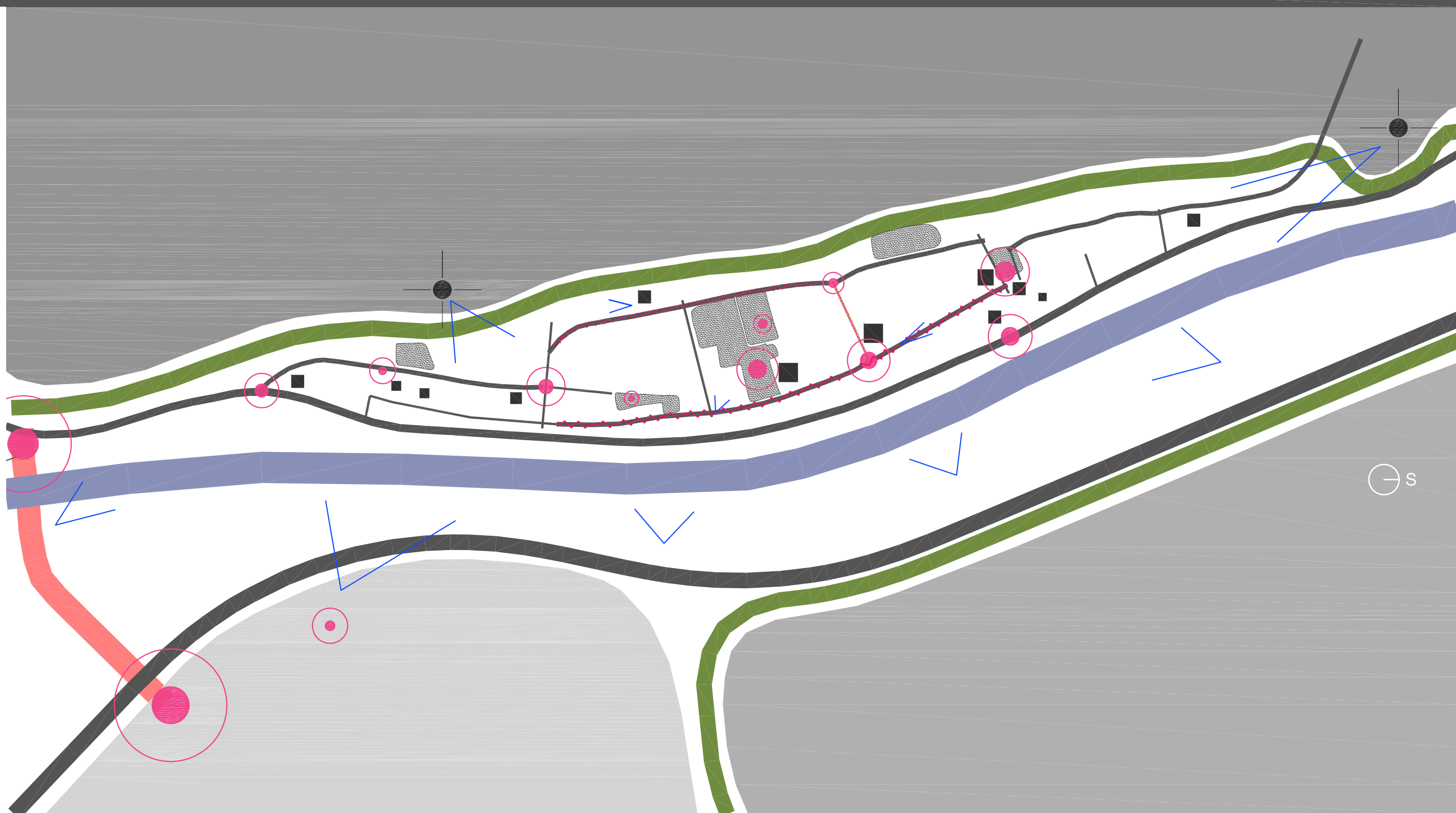

Urbana prenova in predlog za revitalizacijo
starega mestnega jedra Krškega

- obstoječi trg
- historična mestna ulica
- javne zelene površine
- neurejene zelene površine
- zasebne zelene površine
- točkovne zasaditve
- stavbno tkivo

Slika 49: Odprte javne in zelene površine (povzeto po podatkih Občine Krško, 2009 in lastne analize).

ZAZNAVNA ANALIZA PROSTORA

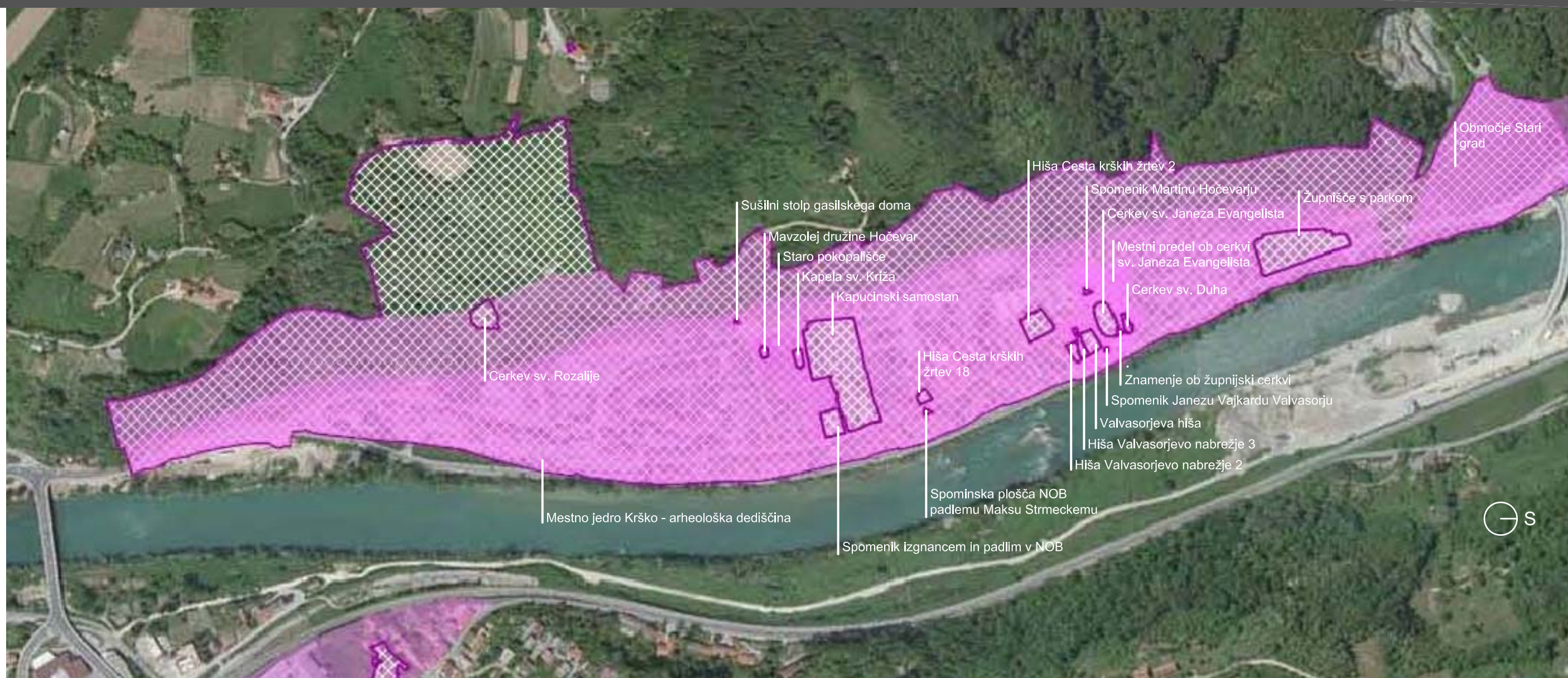
Urbana prenova in predlog za revitalizacijo
starega mestnega jedra Krškega

- naravni rob
- umetni rob
- naravni rob - reka
- povezave
- prometne povezave
- vozišča/zgostitve/dogajanje
- višinske dominante
- zanimivi pogledi
- mestne dominante
- pomembnejša mestna območja
- obstoječi mestni utrip

Slika 50: Zaznavna analiza prostora

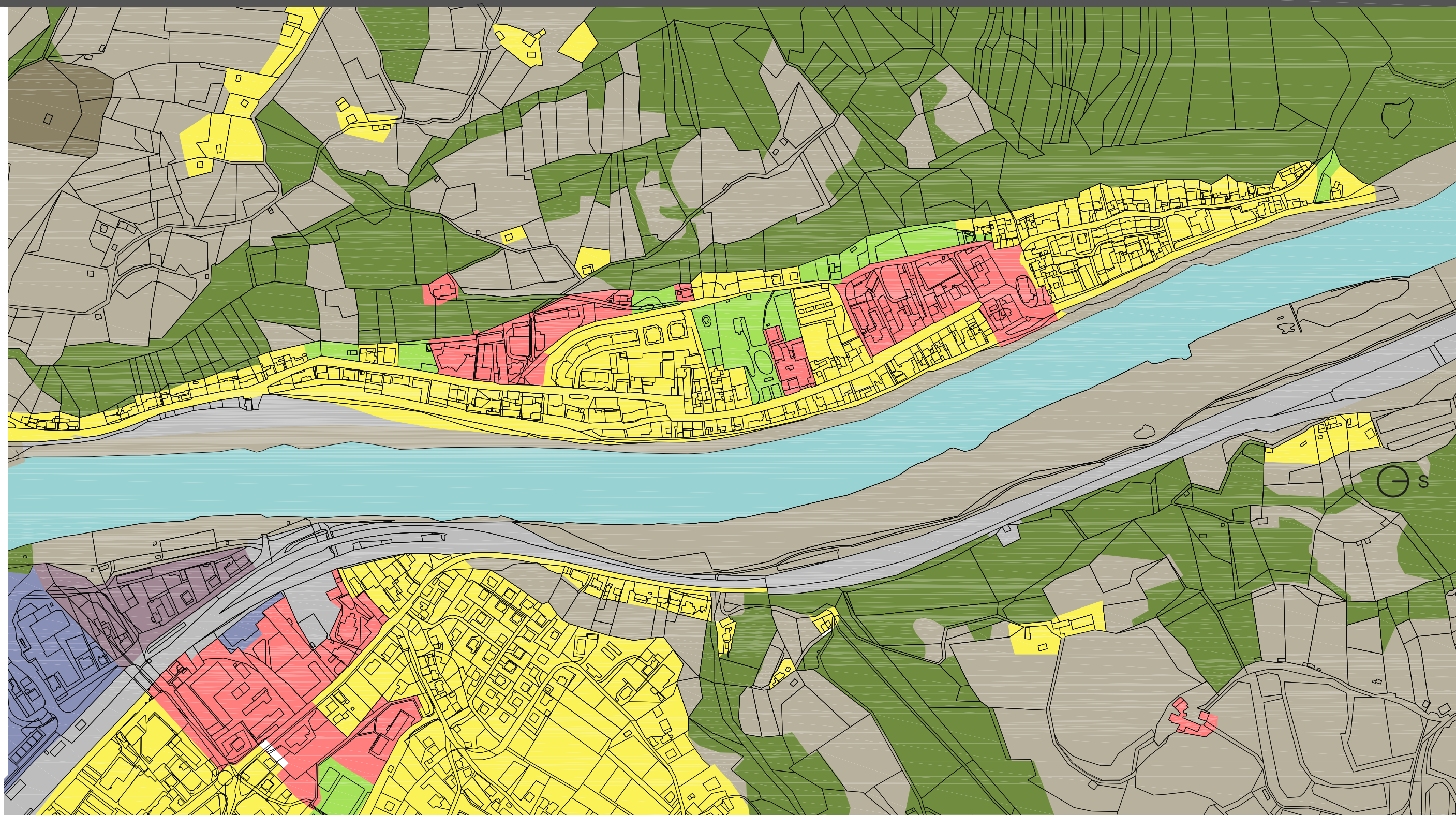
KULTURNA IN ARHITEKTURNA DEDIŠČINA

Urbana prenova in predlog za revitalizacijo starega mestnega jedra Krškega

NAMENSKA RABA PROSTORA

Urbana prenova in predlog za revitalizacijo
starega mestnega jedra Krškega

- stanovanjske površine
- centralne dejavnosti
- mestne zelene površine
- gozd
- kmetijska zemljišča
- najboljše kmetijske površine
- območje cestne infrastrukture
- obrt
- proizvodne dejavnosti
- vodno območje (reka)

Slika 52: Namenska raba prostora (veljavni Prostorski Plan Občine Krško; povzeto po podatkih PISO, 2011).

5 PREDLOG ZA REVITALIZACIJO STAREGA MESTNEGA JEDRA KRŠKEGA

5.1 Povzetek analiz, vrednotenje obstoječega stanja in izhodišča za oblikovanje koncepta revitalizacije

Krško se je začelo razvijati na desnem bregu reke Save kot skromna trška naselbina že v srednjem veku. V dobi industrializacije se je mesto začelo širiti južneje proti Leskovcu in na levi breg reke Save - Videm. Sčasoma so se iz starega jedra začele seliti različne gospodarske, storitvene in kulturne dejavnosti. Center mesta je postajal vedno manj zanimiv za bivanje, zato so se iz njega začeli odhajati tudi prebivalci, ki so našli boljše pogoje bivanja v novejših mestnih soseskah.

Staro mestno jedro je z ostalimi mestnimi predeli Krškega prostorsko pa tudi vsebinsko zelo slabo povezano. Iz shematske prostorske analize na Sliki 53 lahko vidimo, kako je staro mestno jedro na eni strani »ujeto« med strme vzpetine, poraščene z gozdom, na drugi pa reko in pomembno prometnico. Naravni in umetno ustvarjeni pogoji se na prvi pogled kažejo kot nepremostljive ovire pri učinkovitem načrtovanju razvoja tega območja, vendar je na njih treba gledati kot na edinstvene izzive in priložnosti. Ostre robove med naravnim in urbanim območjem je treba zmehčati oziroma omiliti. Na vzhodni strani gozdno zaledje ponuja obilo možnosti za načrtovanje rekreacijskih površin, na zahodni strani pa se mestno jedro lahko zopet poveže z reko. Prav tako je treba načrtovati učinkovite in smiselne povezave starega mestnega jedra z ostalimi mestnimi območji.

Slika 53: Shematski prikaz možnih povezav mestnega jedra s širšim območjem mesta.

Bilo je narejenih nekaj poskusov prenove, vendar se zdi, da mestno jedro še kar naprej stagnira. Načrtovalo se je predvsem nove stanovanjske komplekse in morda nehote pozabilo na pomembnost vnašanja mešane rabe na območje urbane skupnosti. Iskati bi morali tudi investitorje, ki bi bili pripravljeni vlagati v neke nove, za ta prostor obetavne dejavnosti. Zaznavna analiza prostora (Slika 50) pokaže, da je za razvoj starega mestnega jedra usodna predvsem prostorska »odrezanost« od ostalih mestnih predelov, s katerimi se posledično tudi premalo vsebinsko povezuje.

Trenutno glavno oviro za **povezovanje mestnega jedra z reko** predstavlja močno prometna regionalna cesta. To se bo v prihodnosti spremenilo, saj bo **tranzitni promet** preusmerjen na **ново obvoznico na levem bregu Save**. Z izgradnjo nove regionalne ceste se bo staro jedro prometno razbremenilo, oster umetni rob med reko in mestnim tkivom pa se bo omilil. Pojavil se bo nov izziv, kako urbano naselje zopet smiselno povezati z reko. K načrtovanju bo treba pristopiti zelo pazljivo. Nova obvoznica morda res pomeni dobrodošlo prometno razbremenitev za center mesta, vendar pa lahko hkrati povzroči zmanjševanje njegove že tako slabe povezanosti z ostalimi območji. Motorni promet bo jedro zaobšel, z njim pa prav tako ljudje, ki se bodo posledično na tem območju še manj zadrževali. Če v jedru ne bo vzpostavljene učinkovite rabe prostora in vnesenih nekih novih zanimivih programskih vsebin, ki bi pritegnile tudi ljudi iz širše okolice, lahko pričakujemo še hitrejše propadanje in nazadovanje tega območja. Ta ozek urbani prostor bo še naprej predstavljal neke vrste slepo črevo v organizmu mesta, saj bo (tako kot je že danes) z ostalimi predeli povezan zgolj v eni sami točki.

Skladno z novimi vsebinami je treba premisliti tudi o organizaciji **prometa v mestnem jedru**. Težavo predstavljajo **parkirišča**, ki jih primanjkuje. Dejstvo je, da je jedro med tednom prenatrpano z avtomobili, med vikendi pa skoraj prazno. Iz tega lahko sklepamo, da glavnino parkirišč zasedajo avtomobili zaposlenih v različnih, predvsem centralnih dejavnostih na tem območju ter ljudi, ki pridejo v center mesta po opravkih, povezanih s temi dejavnostmi. Najbolj problematična je ravno osrednja mestna ulica, ki se je prelevila v »glavno parkirišče« vzdolž celotnega starega mestnega tkiva. Ob koncih tedna je center skorajda prazen (mnenje je podano na podlagi lastnih opazovanj).

Premalo je vsebin, ki bi to območje naredile bolj živo in privlačno za prebivalce in obiskovalce. Na območju starega jedra se predvideva izgradnja več nadzemnih in podzemnih parkirišč. O tem bi veljalo še enkrat kritično premisliti, saj velike investicije v parkirišča same po sebi niso smiselne, če se bodo ta uporabljala zgolj med tednom. Treba bo urediti **učinkovit javni promet**, vzpostaviti v jedru neke nove urbane tokove in dejavnosti ter premisliti o selitvi nekaterih dejavnosti (zaprtega tipa) na druga primernejša mestna območja. Smiselna je **izgradnja podzemnega parkirišča** na območju na novo načrtovane stavbe **Valvasorjeve knjižnice**, saj bi s tem prometno razbremenili glavno mestno historično ulico (Cesto krških žrtev).

V mestnem jedru je veliko centralnih dejavnosti, **premajhna pa je pestrost gospodarskih panog**, ki bi lahko doprinesle k razvoju skupnosti in posledično celotnega mesta. Na tem območju je nekaj **gostinske dejavnosti**, ki pa bi jo bilo treba še okrepiti in dvigniti raven ponudbe. Treba je odpreti kakšno **trgovino**, da bodo imeli prebivalci na voljo vsaj osnovno

preskrbo, **izboljšati zdravstveno oskrbo** ter zgraditi oziroma znotraj obstoječega stavbnega fonda organizirati **medgeneracijski center** za različne dejavnosti v skupnosti. Z vzpostavitvijo mešane rabe in privabljanjem novih gospodarskih panog v center mesta bo na razpolago **več novih delovnih mest**.

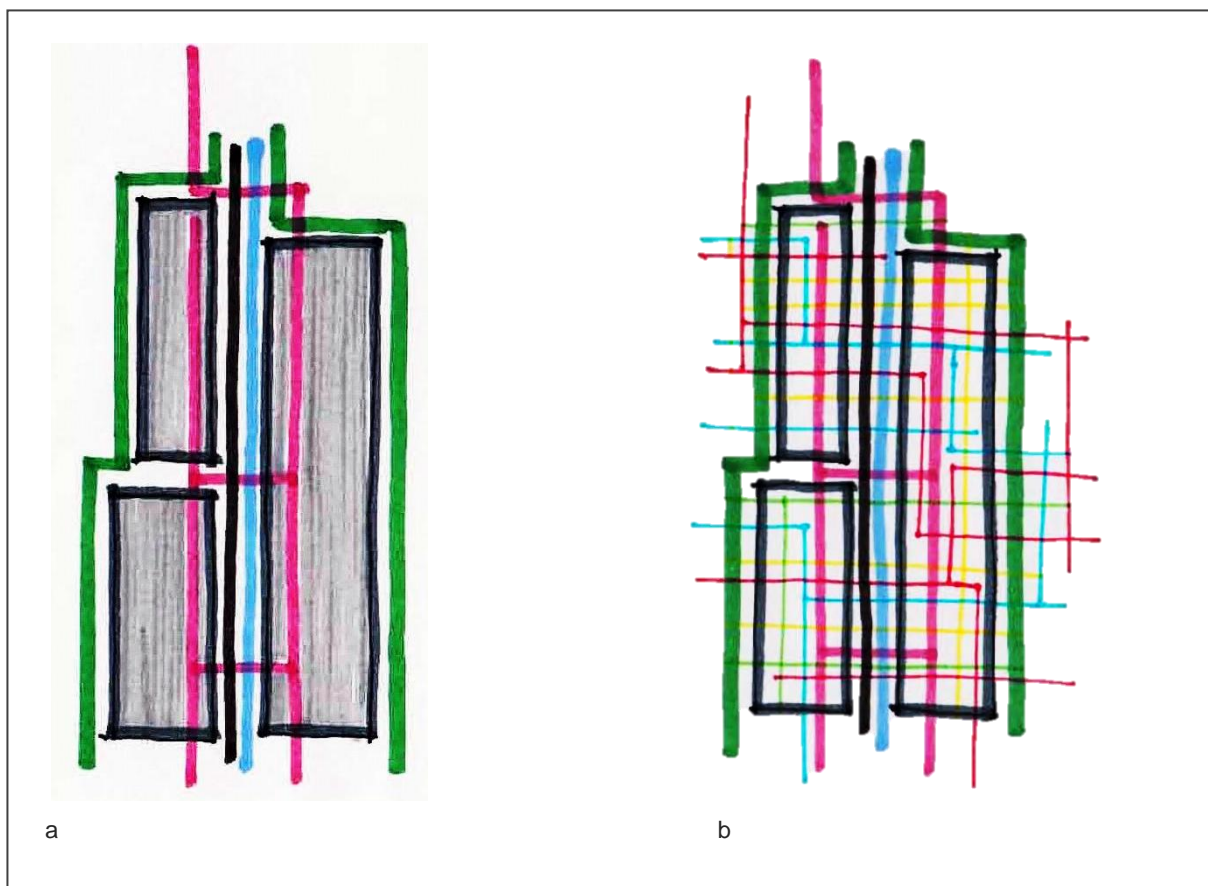
Komunalna infrastruktura zadošča za izgradnjo novih stanovanj, ki so bila predvidena v študiji Strategija stanovanjskega razvoja v občini Krško (Tepavčević, 2008). Smiselno bi bilo najprej raziskati, katera stanovanja so prazna in potrebna obnove znotraj obstoječega stavbnega fonda, nato pa postopoma - glede na trenutne potrebe - graditi objekte s kombiniranim stanovanjskim in poslovnim programom. Novih prebivalcev v ta del mesta ne bo, če ne bo dovolj delovnih mest in vsesplošne izboljšave kakovosti življenja v skupnosti. V primeru, da se bo v staro jedro naselilo večje število prebivalcev, je potrebno organizirati tudi več **rekreacijskih površin** ter oživiti mestne **javne odprte in zaprte prostore**. Če se bo na to območje preselilo več mladih družin, je treba nujno načrtovati **večji otroški vrtec**, **nižje razrede osnovne šole** ter **več otroških igrišč**.

Staro mestno jedro nosi bogato **zgodovinsko in kulturno dediščino**. Najdemo tudi nekaj arhitekturno zanimivih objektov. Zgodovinsko zapuščino je treba bolj spoštovati, izpostaviti ter izkoristiti vsaj v turistične namene. Smiselno bi bilo organizirati **prostore za različne kulturne dejavnosti in prireditve**.

Vzpostavljanje novih urbanih tokov

Pri načrtovanju učinkovite rabe prostora moramo najprej proučiti mesto kot celoto. Zbrati je treba podatke, katere dejavnosti so na celotnem območju dobro razvite, katere slabše in bi jih bilo treba okrepiti, katerih sploh ni, pa bi bilo dobro, da bi bile in katere niso več potrebne. Vzpostaviti je treba neke nove tokove, ki bodo mesto bolj kompleksno povezali in razvojno okrepili celotno območje. Na Sliki 54: a so shematsko prikazane osnovne prometne povezave in robovi na območju mesta Krško. To je splošen in enostaven prikaz, saj na tem območju že danes obstaja cela vrsta učinkovitih povezav, ki pa jih je premalo. Ustvariti je treba več smiselnih urbanih programov, ki bodo vsa mestna območja Krškega še bolj kompleksno povezali. Načrtovati je treba »urbani organizem«, ki se bo sposoben učinkovito presnavljati, razvijati in povezovati s širšo okolico tudi v prihodnje. Za mesto je treba pripraviti dolgoročni globalni razvojni program, ki bo upošteval lokalne razmere in dopuščal uspešen razvoj posameznih skupnosti. Na Sliki 54: b so shematsko prikazani novi tokovi in njihovo kompleksno mreženje na območju celotnega mesta.

Slika 54: a) Shematski prikaz prometnih tokov in povezanosti mestnih območij, b) Shematski prikaz vzpostavljanja novih urbanih tokov in njihovega mreženja.

Da bi dosegli uspešen razvoj celotnega mesta, moramo najprej načrtovati in vzpostaviti učinkovite urbane skupnosti. **Staro mestno jedro** je vsekakor eno izmed območij, ki bi ga bilo smiselno najprej prenoviti in oživiti. Predstavlja pomembno zgodovinsko, kulturno in urbano dediščino, ki priča o nastanku mesta in njegovem razvoju. Njegov obstoj je ključen za ohranjanje identitete mesta. Na novo je treba ovrednotiti arhitekturno dediščino ter določiti, kateri objekti se lahko predvidijo za rušenje in katere je treba restavrirati oziroma obnoviti.

Staro mestno jedro predstavlja »slepo črevo« širšega mesta, saj je v njem razvoj v nekem trenutku kar zastal. **Oslabljen urbani utrip** pa pomeni tudi zmanjšano privlačnost območja za bivanje. Veliko dejavnosti se je preselilo na obrobje mesta, zato ta predel ni zanimiv tako za prebivalce kot za obiskovalce. Mestno jedro leži na zelo ozkem območju, zato je njegova celotna organiziranost vzdolžna (prometno omrežje, stavbno tkivo). Zaznavna analiza pokaže, da so se na tem območju pojavili neki vzdolžni tokovi, ki opazovalca navidezno preveč hitro »potegnejo« skozi urbano tkivo. Mesto je čez teden - med delovnimi dnevi - preobremenjeno z motornim prometom. Na glavni mestni ulici je preveč parkirnih mest. Prepoved parkiranja na določenih odsekih in izrivanje motornega prometa iz tega območja pa ne bodo samodejno povzročili oživljanje urbanega življenja. Opazimo, da tudi, ko ni velikega prometa - med vikendi - staro mestno jedro še vedno ostaja »mrtvo«.

K **načrtovanju urbane prenove in revitalizacije starega mestnega jedra** je treba pristopiti skrbno in preudarno. Zbrati je treba ustrezno **skupino strokovnjakov**, ki bodo celotno

območje in dogajanje v njem dobro proučili. Pri tem projektu morajo sodelovati urbanisti, arhitekti, krajinski arhitekti, sociologi, geografi, psihologi in drugi. V načrtovanje je treba aktivno vključiti tudi **prebivalce starega mestnega jedra**, saj najbolj poznajo to območje in imajo zagotovo veliko predlogov, kako izboljšati življenje v celotni skupnosti.

V okviru te diplomske naloge bomo podali nekaj predlogov za urbano prenavo in revitalizacijo starega mestnega jedra. Najpomembnejši korak je **vzpostavitev novih urbanih tokov**, ki bi na tem območju naredili neke vrste »urbani preprih« in ga postopoma začeli oživljati. Okrepiti je potrebno obstoječ urbani utrip ter nujno načrtovati neke nove vsebine, ki bi oblikovale novega, še intenzivnejšega. **Kvalitetne urbane prostore** (javne odprte in zaprte, kvalitetne zelene površine) je treba izpostaviti in na teh območjih zagotoviti primerno urbano in ostalo opremo.

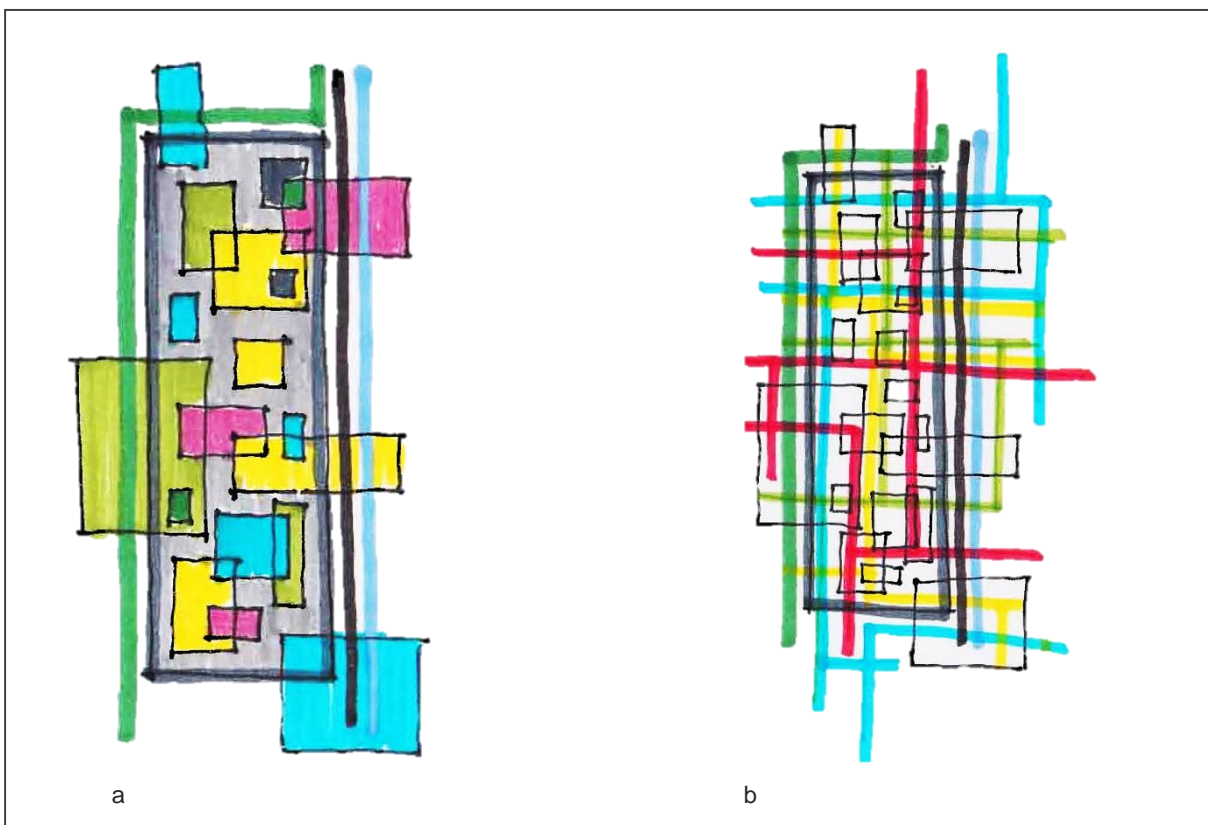
Pri načrtovanju je treba slediti **načelom trajnostne rabe prostora, učinkovite mešane rabe in »pametne rasti«**. Oblikovati je treba takšno **urbano skupnost**, ki bo prebivalcem nudila visoko raven kakovosti bivanja. Če želimo, da se bodo na to območje preselili novi prebivalci, je treba zagotoviti dodatna delovna mesta, poskrbeti za otroke in njihovo izobraževanje ter načrtovati primerno oskrbo za starejše občane. Urbano skupnost je treba narediti prijazno za bivanje vseh njenih prebivalcev. Program razvoja mora biti zasnovan tako, da predvideva postopno **uvajanje mešane rabe**. Na območje moramo poleg novih stanovanjskih enot hkrati umeščati tudi nove poslovne prostore, trgovine, zdravstveno oskrbo in ostale vitalne mestne programe, s tem pa prebivalcem omogočili udoben dostop do opravljanja vsakodnevnih potreb. Vzpostaviti je treba **učinkovit mestni promet**, ki bo zmanjšal odvisnost od uporabe osebnih motornih vozil. Spodbujati je treba **hojo in kolesarjenje**. Oblikovati je treba kakovostne zaprte in odprte urbane prostore, ki bodo privabljali ljudi, s tem pa spodbujali interakcije med njimi. Prebivalci naj bi dobili občutek pripadnosti skupnosti, postali bolj strpni in pripravljeni na sodelovanje. Tako bo ustvarjenih več pogojev za izvajanje kulturnih, razvedrilnih, športnih in drugih dejavnosti.

Raziskati je treba, kakšne panoge gospodarstva bi bile primerne za razvoj območja (glede na lokalne pogoje). Na podlagi podatkov, ki so bili zbrani za izdelavo diplomske naloge, je bilo ugotovljeno, da je v Krškem najbolj razvita gospodarska dejavnost na področju energetike (oskrba z električno energijo, plinom in paro), daleč zadaj ji sledijo predelovalne dejavnosti, finančne in zavarovalniške dejavnosti, trgovina, znanstvene in tehnološke dejavnosti ter še nekatere druge dejavnosti. Zelo slabo je razvit **turizem**. Prav to pa je panoga, ki bi se jo dalo na območju starega mestnega jedra dobro organizirati. Mesto ima bogato kulturno in zgodovinsko dediščino, ki jo je treba turistom predstaviti na zanimiv način. Na tem območju se da urediti kar nekaj **rekreacijskih površin**. Najpomembnejša bo zagotovo kolesarska in sprehajalna pot ob reki Savi. Ta bo lahko potekala ob rečni strugi vsaj od Sevnice pa do Brežic in se navezovala na pester lokalni program. Z oživitvijo turistične panoge se bo pridobilo kar nekaj novih delovnih mest.

Izboljšati je treba **gostinsko ponudbo**, za katero bi bilo dobro, da bi temeljila na **lokalnih pridelkih in izdelkih**. Spodbujati je treba **raznoverstno lokalno kmetijstvo**. Povečati je treba pestrost in kvaliteto ponudbe, ki bo lahko na začetku zadoščala vsaj za sprotno oskrbo

občine Krško, kasneje pa bo občina pridelke in izdelke tudi prodajala v druge občine ali menjala za njihove lokalne produkte.

Na Sliki 55: a je shematsko prikazano vnašanje pestre mešane rabe prostora na obravnavano območje. Dejavnosti se morajo čim bolj smiselno prepletati in ustvarjati kompleksno celoto urbane skupnosti. Slika 55: b shematsko prikazuje vzpostavitev tokov in mreženje dejavnosti v prostoru.

Slika 55: a) Shematski prikaz vnašanja pestre mešane rabe b) Shematski prikaz prepletanja dejavnosti in mreženje tokov na obravnavanem območju.

5.2 Koncept za učinkovito revitalizacijo starega mestnega jedra

Obstoječi urbani utrip v starem mestnem jedru je precej šibek. Na Sliki 56 je narejen **prikaz mestnega utripa**, ki bi ga na obravnavanem območju želeli vzpostaviti. Najprej je treba z mehčati naravne in umetne robove na obravnavanem območju. Mestno tkivo se mora povezati z zelenim zaledjem, reko Savo in ostalimi mestnimi območji. Oživiti je treba dogajanje obstoječih mestnih prostorov in načrtovati nove kakovostne odprte in zaprte urbane prostore ter površine za rekreacijo. V starem mestnem jedru je treba »ustvariti« neke nove prečne urbane tokove, ki bodo obiskovalce uspeli privabiti in »zadržati« znotraj območja. Nove tokove bodo prinesla zgolj neke nove, zanimive vsebine, ki bodo popestrile dogajanje na obravnavanem območju.

Na obravnavanem območju je treba vzpostaviti mešano rabo prostora ter zagotoviti vsaj osnovno oskrbo. Hkrati z novimi ali prenovljenimi bivalnimi enotami je treba ustvarjati tudi nova delovna mesta, zagotoviti zdravstveno oskrbo, varstvo za otroke, izobraževanje, oskrbo za starejše občane, oblikovati prostore za srečevanje ljudi, organizirati kulturne in športne dogodke ter podobno. Iz mestnega središča bi bilo smiselno prestaviti nekatere dejavnosti zaprtega tipa na druge mestne predele, v jedro pa privabiti čim več zanimivih dejavnosti, ki bi pritegnile tudi nove prebivalce.

Ravninsko in gričevnato območje občine Krško ponuja ogromno možnosti za razvoj kmetijstva. Spodbujati je treba samooskrbo območja z lastnimi pridelki in izdelki. Zagotoviti je treba naravi čim bolj prijazno kmetijstvo. Turizem je v Krškem premalo razvit, zato je ravno to panoga, kjer je še veliko neizkoriščenih potencialov za razvoj območja. S Krškim je povezanih mnogo zanimivih zgodovinskih dogodkov in ljudi. Naravno in kulturno dediščino je treba le primerno prikazati in jo predstaviti tudi turistom. Poleg kulturne in zgodovinske turistične ponudbe bi lahko obiskovalcem ponudili tudi kvalitetno domačo hrano, narejeno po domačih receptih. Na območju starega mestnega jedra bi bilo treba odpreti kvalitetne gostinske obrate, katerih filozofija bi temeljila na ustvarjanju lokalnega trenda.

Celovita urbana prenova in revitalizacija zahtevata ogromno finančnih sredstev, zato ju ne moremo izvesti naenkrat. Narediti je treba dolgoročni načrt prenove, ki bo omogočal postopni razvoj projektov. Določiti je treba seznam ukrepov in jih razvrstiti po nujnosti oziroma pomembnosti.

Seznam predlaganih ukrepov urbane prenove in revitalizacije:

- Eden izmed prvih korakov je izgradnja že predvidene **kolesarsko-sprehajalne poti** vzdolž struge reke Save (Sevnica–Krško–Brežice). Kolesarska pot se bo lahko navezala na obstoječe državno kolesarsko omrežje in nato na širše omrežje izven meja Slovenije. Vzporedno je treba načrtovati še druge športne in kulturne aktivnosti na širšem območju mesta, ki bodo zanimive za prebivalce in turistične obiskovalce;

- Zgraditi je treba vsaj eno **peš in kolesarsko povezavo čez reko Savo** proti Vidmu, kasneje pa bo treba premisliti o še kakšni dodatni povezavi. Urediti je treba tudi območje levega brega reke Save in umestiti primerne in zanimive vsebine, kot na primer začasne objekte za izposajo športnih rekvizitov, manjše gostinske obrate in informacijske točke. V diplomski nalogi predlagamo vsaj tri nove povezave čez reko Savo (iz vstopne točke v staro mestno jedro na območju Zatona, iz sredine starega mestnega jedra, kjer se nahaja mestni park in iz Hočevarjevega trga proti Vidmu).
- Po preusmeritvi tranzitnega motornega prometa na novo obvoznico bo možno obstoječo regionalno cesto ob vzhodnem delu starega mestnega jedra preoblikovati v mestno ulico. Načrtovati bo treba primerno urbano opremo in umestiti zanimive vsebine, da se bo staro mestno jedro lažje povezal z reko Savo.
- Postopoma je treba začeti urejati in oživljati pomembne točke oziroma prostore znotraj mestnega tkiva. Najbolj nujne so: **oživitev glavne (historične) mestne ulice** in ureditev trgov, ki se nanjo navezujejo. Osmisliti je treba prazen in razvrednoten prostor na območju Zatona, načrtovati nove vsebine na območju »Avtoline« ter oživiti peš cono na Cesti krških žrtev. Izboljšati je treba obstoječ stanovanjski stavbni fond in po potrebi zgraditi še novega. Poškodovane objekte je treba prenoviti in vanje naseliti pester javni program.
- Spremeniti je potrebno **prometni režim znotraj starega mestnega jedra**. Zgraditi je treba **parkirna mesta**, ki bodo razbremenila historično mestno ulico in zadoščala za nove načrtovane programe (knjižnico, šolo, kulturni in družbeni center ter druge programe). Vzpostaviti je treba **učinkovit javni mestni promet**, ki bo prebivalce starega jedra povezal z ostalimi deli mesta. Spodbujati je treba hojo in kolesarski promet.
- Prioriteta naj bo tudi **izgradnja širokopasovnih internetnih povezav**, ki bi prebivalcem mestnega jedra omogočala nemoteno delo od doma.
- Urediti je treba že predvideno **sprehajalno učno pot** na vzpetini vzdolž hrbtenice mestnega tkiva, ki se jo kasneje lahko razširi še na **gozdno rekreacijsko pot**.
- Primerno je treba predstaviti **zgodovinsko in kulturno dediščino** in jo izkoristiti za **turistično dejavnost**. S Krškim je povezanih kar nekaj pomembnih zgodovinskih dogodkov in ljudi, katerih zgodbe bi bile zanimive tudi za turistične obiskovalce.
- Narediti je treba načrt obnove za celostno podobo **fasade starega mestnega jedra**, še posebej zunanje linije na vzhodnem delu obravnavanega območja, ki bo orientirana proti novi mestni ulici. V mestnem jedru je treba na novo ovrednotiti arhitekturno dediščino in nato stavbno tkivo obnoviti, dotrajane objekte pa porušiti in zgraditi nove.

- Izboljšati in povečati je treba **gostinsko ponudbo** restavracij, ki bi temeljila na lokalnih živilskih pridelkih in receptih. Načrtovati je treba tudi nekaj novih kavarn in okrepčevalnic.
- **Povečati je treba kvaliteto in pestrost kmetijskih pridelkov.** Naravno okolje ponuja možnost za **samooskrbo občine in širše** okolice z lokalnimi kmetijskimi pridelki in izdelki. Spodbujati je treba **razvoj okolju prijaznega kmetijstva.**
- **Smiselno je ustanoviti mrežo socialnih podjetij** (na področju kmetijstva, turizma, gostinstva, splošne oskrbe, oskrbe starejših, varstva otrok in podobno), ki ne bodo temeljila na dobičku, ampak na splošni dobrobiti skupnosti. V teh panogah bi se lahko zaposlovali mladi ljudje, ki ne morejo dobiti prve zaposlitve in starejši, ki jih zaposlitveni trg zavrača. V okviru organizacije takšnih podjetij pa bo možno izobraževati tudi nove kadre, ki bodo kasneje kakovost ponudbe na obravnavanem območju še dodatno dvignili.
- Hkrati z izgradnjo **novih stanovanjskih enot** mora potekati tudi **vnašanje ostalih dejavnosti na to območje.** Vzpostaviti je treba učinkovito mešano rabo prostora in smiselni preplet raznolikih dejavnosti. Nekatero dejavnosti, kot so na primer predelovalne in obrtne, na območje starega mestnega jedra ne sodijo. Omejiti je treba tudi priseljevanje dejavnosti zaprtega tipa.
- Zgraditi je treba novo stavbo že načrtovane **knjižnice** in **kulturni družbeni center**, kjer se bodo ljudje lahko srečevali in udeleževali v različnih dejavnostih.
- Zgraditi je treba **dodatne enote za vrtec, nižje razrede osnovne šole, rekreacijske površine za odrasle in otroke, otroška igrišča, varovana stanovanja za starejše prebivalce, prostor za osnovno zdravstveno oskrbo, trgovine** in organizirati še nekatere ostale dejavnosti, ki so nujne za udobno življenje v skupnosti. Oblikovati je treba takšno urbano skupnost, v kateri bodo v sožitju živeli prebivalci vseh starostnih skupin.
- Treba je **izpostaviti pomen prostovoljnih dejavnosti**, ki na tem območju že uspešno delujejo. S tem se bo povečal občutek pripadnosti skupnosti in okrepile socialne vezi med prebivalci.
- Treba bo oblikovati skupino ljudi, ki bi organizirali različne kulturne, športne in druge razvedrilne dogodke.
- Celovita urbana prenova starega mestnega jedra mora postati neprekinjeni proces, katerega razvoj bo treba neprekinjeno kritično spremljati in dopolnjevati načrte prenove. Treba bo **vzpostaviti bazo kazalnikov** (prostorskih, socioloških, ekonomskih), prilagojenih lokalnim razmeram. Nenehno bo treba zbirati podatke in spremljati dogajanje v prostoru. Le tako se bo možno pravočasno odzivati na spremembe v okviru skupnosti, na širši lokalni ravni in celo državni ravni. Bazo

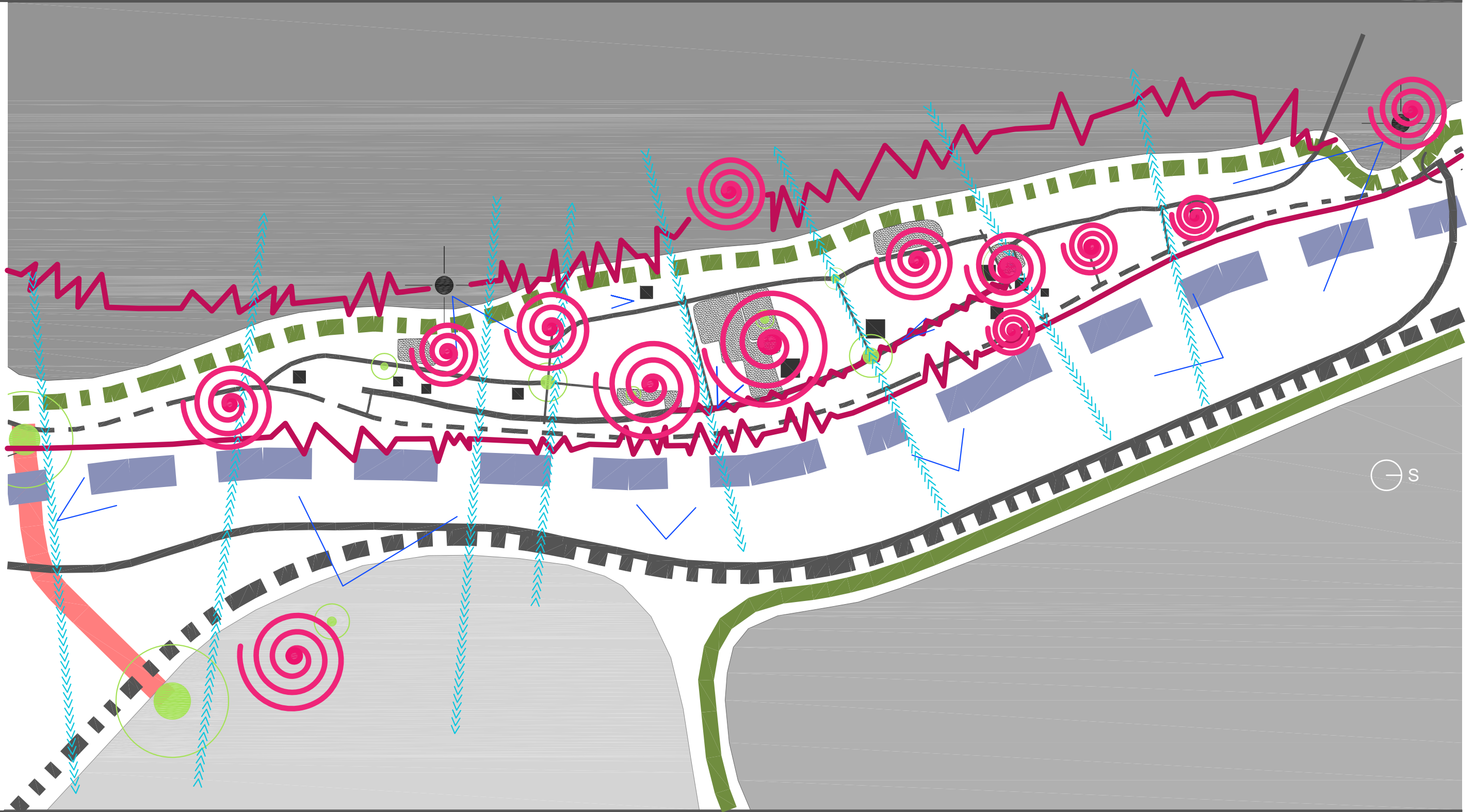
podatkov bodo lahko s svojimi željami in predlogi dopolnjevali prebivalci starega mestnega jedra ter tako tvorno sodelovali pri oblikovanju trajnostne urbane skupnosti.

- **Oblikovati je treba skupino strokovnjakov**, ki bodo sposobni narediti učinkovite načrte za proces urbane prenove in revitalizacije starega mestnega jedra ter drugih degradiranih mestnih območij.
- Organizirati je treba več urbanističnih, arhitekturnih, kulturnih in drugih delavnic ter s pridobljenimi predlogi dopoljevati načrte urbane prenove in revitalizacije.

Na podlagi zbranih podatkov o prostoru, vrednotenju obstoječega stanja obravnavanega območja, zaznavne analize prostora, podanih predlogih za revitalizacijo starega mestnega jedra Krškega in grafičnega predloga za revitalizacijo mestnega utripa je na Sliki 57 narejen **grafični prikaz za revitalizacijo starega mestnega jedra Krškega**. Na grafičnem prikazu predloga revitalizacije so označene točke in območja ter podani konkretni predlogi za sanacijo obstoječega stanja in revitalizacijo starega mestnega jedra.

Za uspešno revitalizacijo starega mestnega jedra je nujno potrebno pritegniti obstoječe prebivalce in skupaj z njimi dopolniti predlagan koncept. Osnovno vodilo pri načrtovanju koncepta revitalizacije je oblikovanje urbane skupnosti, v kateri bodo ljudje radi živeli. Predlagamo prostorske rešitve in ukrepe, ki bodo zvišali raven kakovosti bivanja obstoječih prebivalcev starega mestnega jedra. Območje želimo narediti privlačno tudi za priseljevanje novih prebivalcev in investitorjev, ki bodo pripravljene vlagati v nove predlagane dejavnosti.

REVITALIZACIJA IN OKREPITEV MESTNEGA UTRIPA

Urbana prenova in predlog za revitalizacijo starega mestnega jedra Krškega

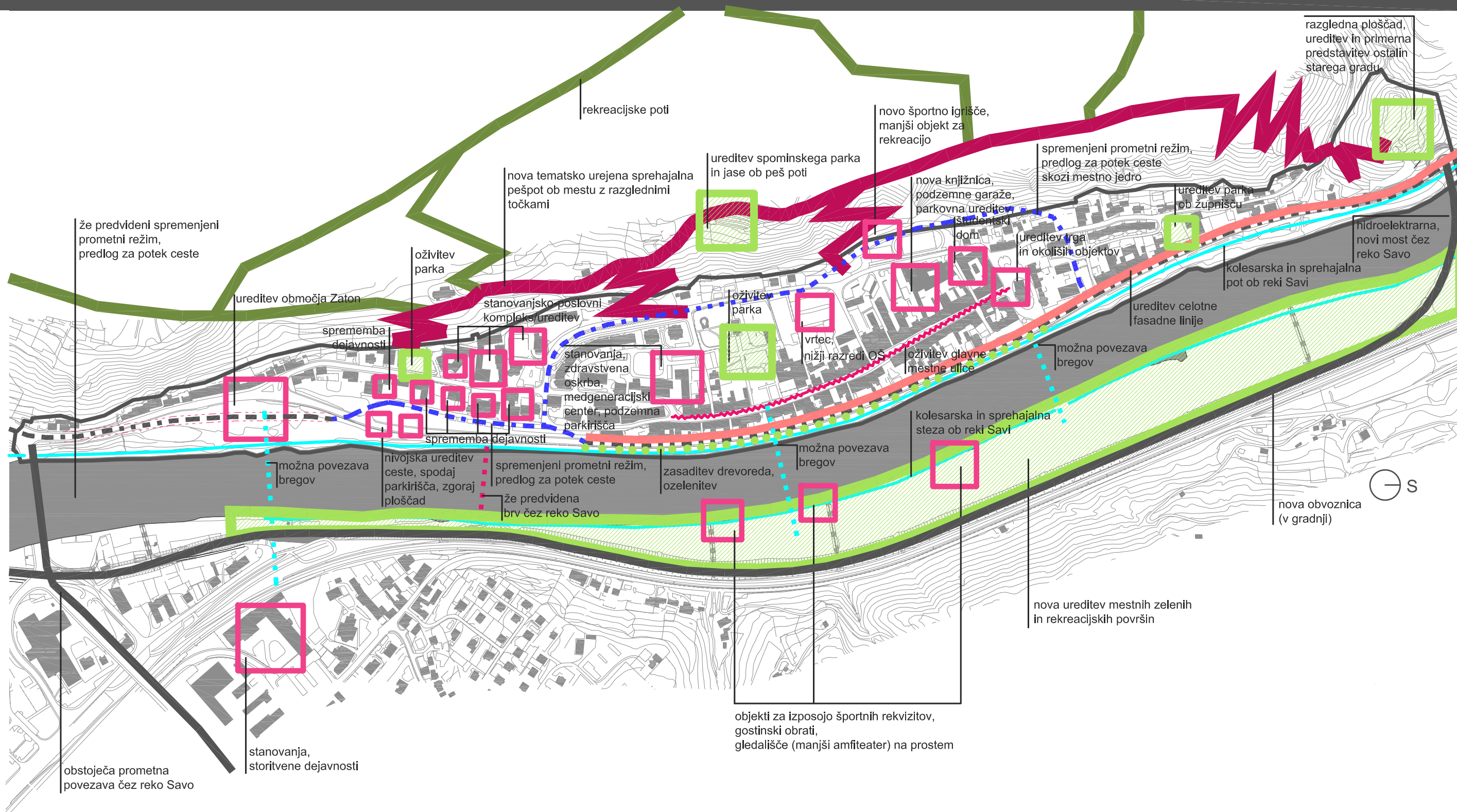
- naravni rob
- umetni rob
- naravni rob - reka
- povezave
- prometne povezave
- vozlišča/zgostitve/dogajanje
- višinske dominante
- zanimivi pogledi
- mestne dominante
- pomembnejša mestna območja
- novi urbani tokovi
- okrepljeni mestni utrip
- novo in okrepjeno vozlišče/zgostitev/dogajanje
- povezave
- omiljeni naravni rob
- omiljeni umetni rob

Slika 56: Revitalizacija in okrepitev mestnega utripa

105/106

PREDLOG ZA REVITALIZACIJO STAREGA MESTNEGA JEDRA KRŠKEGA

Urbana prenova in predlog za revitalizacijo starega mestnega jedra Krškega

- mestna sprehajala pot
- rekreacijska pot
- kolesarska in sprehajalna pot
- ~ glavna mestna ulica
- - - nov prometni režim
- - - predlagane povezave čez reko
- - - predvidene povezave
- drevored
- fasadna linija
- območja novih oz. dopoljenih ureditev
- uređitev oz. prenova mestnih zelenih površin

Slika 57: Predlog za revitalizacijo starega mestnega jedra Krškega

5.3 Predlog za ožvitev glavne ulice v historičnem jedru mesta Krško

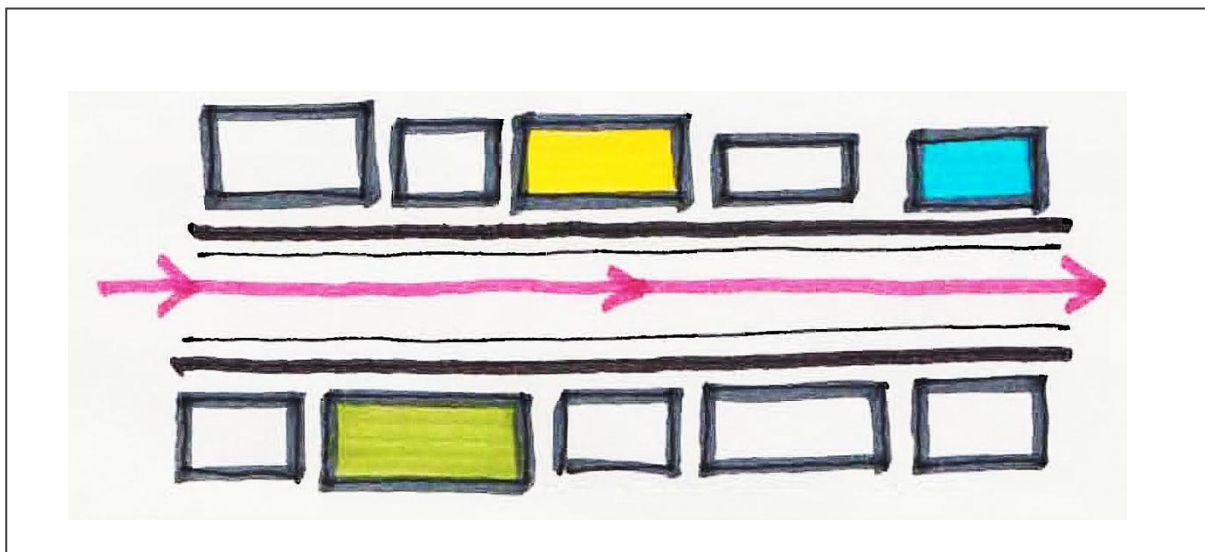
Območje za ožvitev – ulica - sega na jugu od peš cone na Cesti krških žrtev (Slika 58: 1) in na severu do Hočevarjevega trga (Slika 58: 12). Na Sliki 58 je tlorisni prikaz obravnavanega območja ter fotografije ulice.

Slika 58: Območje urejanja: historična mestna ulica.

V nadaljevanju je narejen predlog za oživitev glavne ulice v starem mestnem jedru. Ulica je nekoč predstavljala osrednji del mesta, prostor za srečevanje ljudi, danes pa je »glavno mestno parkirišče«. Na tlorisnem prikazu območja so označene točke, iz katerih so bili narejeni posnetki. Vidimo lahko, kako zelo je to območje degradirano. Mnoga pritličja objektov, v katerih je nekoč bil javni program, so danes neugledne škrbine. Nekatera so uredili, vendar so se v njih povečini naselile dejavnosti »zaprtega tipa« (poslovne pisarne in podobno). Ulica, ki je nekoč v zgodovini bila živa in predstavljala osrednji mestni trg, danes sameva.

Na Sliki 59 je shematski prikaz današnjega stanja ožjega ureditvenega območja. Prikazuje ulico in stavbno tkivo ob njej. Raba objektov je stanovanjska in poslovna. Premalo je programa z javno vsebino, ki bi privabil različne ljudi. Vzdolž ulice se ustvarja virtualni tok, ki obiskovalce »potegne skozi«. Z izjemo parka ob Kapucinskem samostanu na tem območju ni zanimivih vsebin, ki bi pritegnile obiskovalce. Med delovnimi dnevi taista ulica postane »javno parkirišče« in je tako zadušena z gmoto avtomobilske pločevine. Glede na svoj izvorni pomen in zgodovinsko dediščino, ki jo predstavlja za celotno mesto Krško, si zasluži posebno pozornost pri načrtovanju urbane prenove in revitalizacije. Njen nadaljnji razvoj ne sme biti prepuščen naključju in volji posameznih investitorjev, ampak se mora načrtno usmerjati.

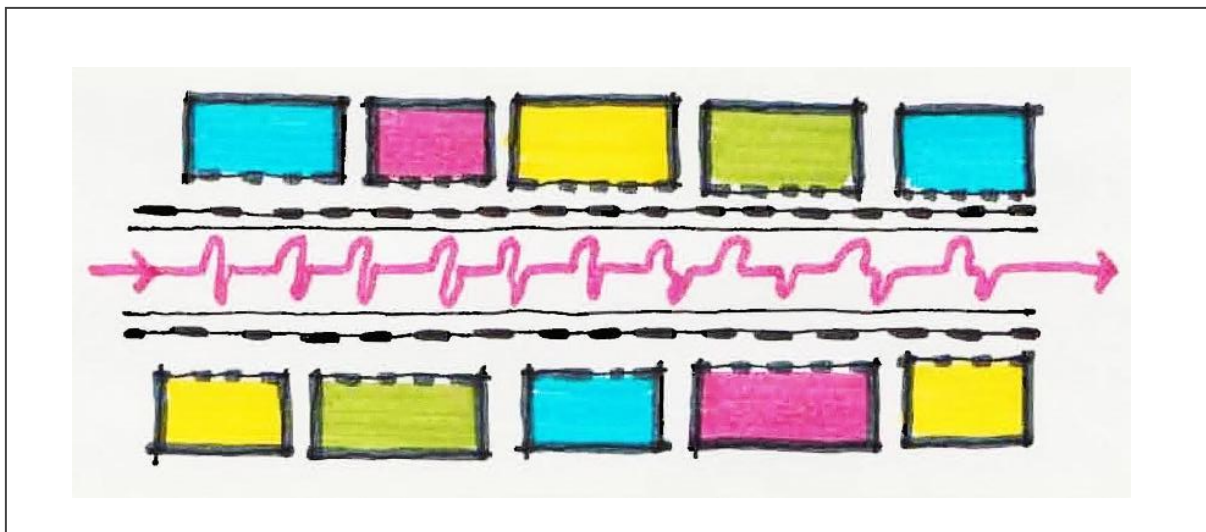

Slika 59: Urbani utrip ulice.

Predlog za postopno revitalizacijo glavne ulice v historičnem jedru mesta Krško

Za oživitev ulice je treba najprej oblikovati celotno vizijo njenega razvoja in izbrati primeren program. Za ponovno vzpostavitev močnega urbanega utripa je treba »zmehčati« strogo mejo med stavbami in uličnim telesom. Urediti je treba čim več javnih pritličij s privlačnim programom. Na Sliki 60 je narejen shematski prikaz poskusa ponovnega obujanja utripa ulice. V stavbah mora biti dovolj javnega programa, ki se »odpira« proti ulici in s tem še bolj pritegne obiskovalce.

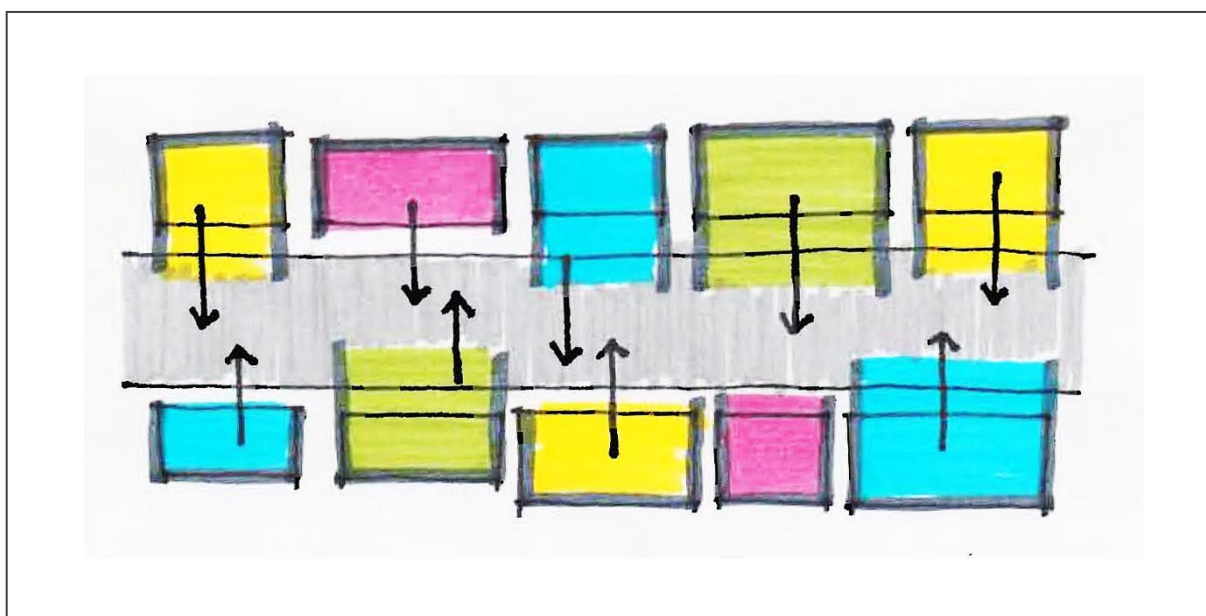

Slika 60: Poskus obujanja utripa ulice.

Slika 61 shematsko prikazuje, kako naj bi se **pester javni program** v pritličju »odpiral« proti ulici. Ulični prostor je treba postopoma **osvoboditi prevelikega prometa in omejiti parkiranje**. Treba je ustvariti prostor po meri pešca. Trenutno motorni promet poteka po cesti enosmerno od juga proti severu območja, z vsake strani ob stavbah pa je še ozek pločnik za pešce. Taka organizacija urbanih elementov prostor navidezno še bolj zoži.

Predlagamo načrtovanje uličnega telesa brez strogo ločenih površin za pešce in motorni promet. Tako bo ulica spet lahko prevzela vlogo mestnega trga, ki ga je nekoč v zgodovini že imela. Površine naj bodo tlakovane in ne pokrite z asfaltom. Omejiti je treba motorni promet, saj bo le tako to območje postalo prijaznejše za pešce. Lahko bodo zaznali slikovitost ulice, ki se vije v rahlem loku (podobno kot savska struga) in s tem sprehajalcu postopoma odpira zanimive poglede. Nov program v pritličjih stavb naj se ponekod razširi na ulični prostor, kot na primer terase kavarn, galerije in podobno.

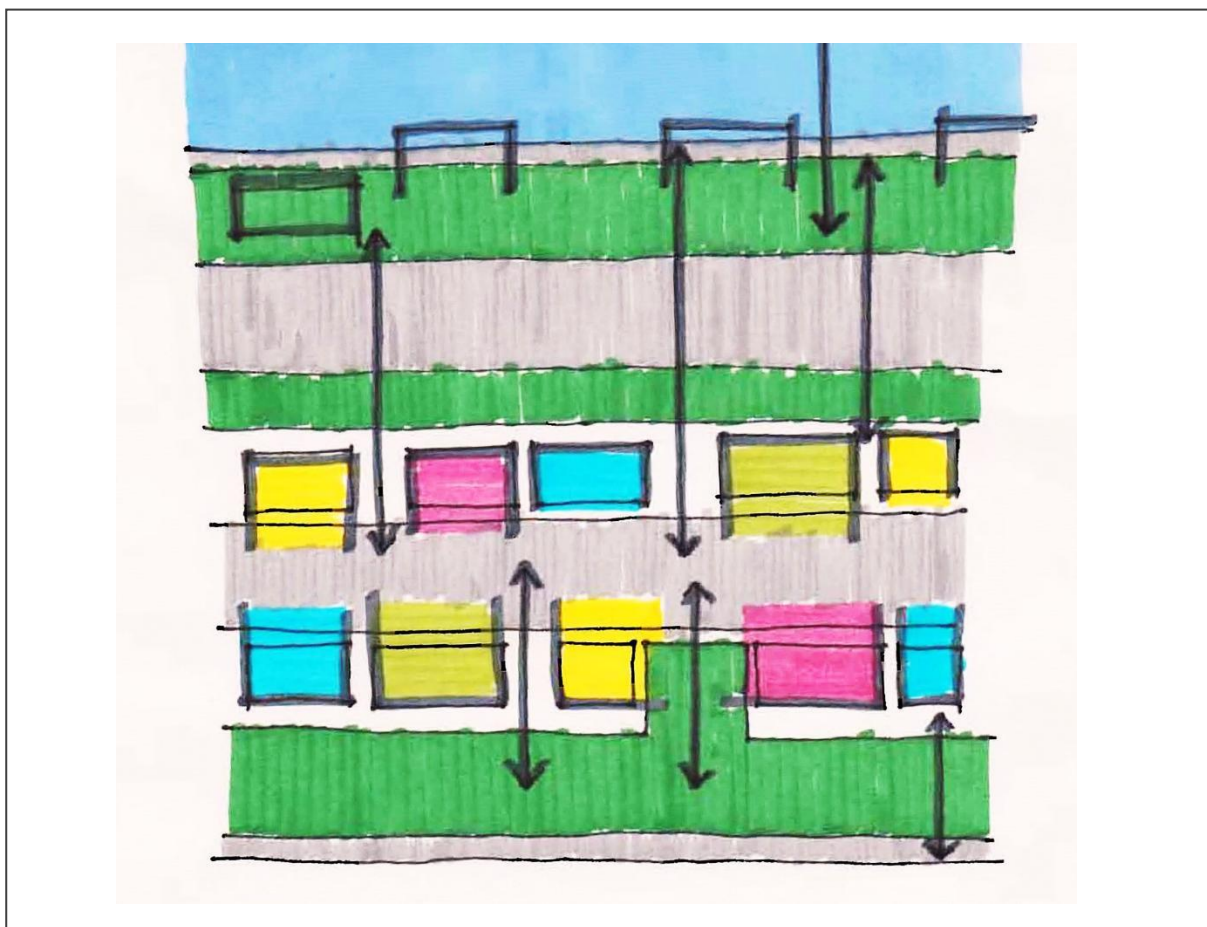

Slika 61: »Odpiranje« pestrega javnega programa na ulico.

Za revitalizacijo ulice je treba prenoviti pritlične dele stavb in v njih naseliti javno vsebino, ki bo obiskovalce uspela »zadržati« na tem območju. Ker celoten koncept revitalizacije temelji na poudarjanju domačnosti, domačih pridelkov in izdelkov, bi lahko to ulico organizirali kot neke vrste »butično ulico«, ki bi v manjših trgovinah te dobrine tudi ponujala. To bi bil svojevrsten eksperiment in zanimiva alternativa večjim nakupovalnim središčem. Pojem butičen v tem primeru ni mišljen v svojem osnovnem pomenu – odprtje trgovin z dragimi oblačili – ampak pomeni ponuditi ljudem najboljše, kar premore širše območje mesta. Predlagamo načrtovanje kvalitetnih trgovin z živili (s svežo lokalno pridelano zelenjavo in sadjem, domačimi vini, siri, medom in drugimi izdelki), pekarnice, slaščičarne, kavarne ter tudi trgovine z izdelki domače tekstilske, lončarske in druge obrti. Hkrati bo treba povečati in izboljšati gostinsko ponudbo, ki naj temelji na teh lokalnih pridelkih in izdelkih, pripravljenih po domačih starih in tudi novih receptih. S tem bomo spodbujali uporabo lokalnih pridelkov ter poudarili pomembnost in prednost samooskrbe.

Po končani gradnji nove regionalne obvoznice in sprehajalno-kolesarske poti se bo lahko ulica (in tudi celoten prostor starega mestnega jedra) povezala z reko Savo. Na Sliki 62 so shematsko prikazane možne povezave. Mestno tkivo se mora povezati tudi z zelenim gozdnim zaledjem. Današnja regionalna cesta se lahko po preusmeritvi prometa na novo obvoznico postopoma začne preoblikovati v ulični prostor.

Slika 62: Povezave mestnega tkiva z zelenim gozdnim zaledjem in reko Savo.

6 ZAKLJUČEK IN RAZPRAVA

V Republiki Sloveniji smo se s pojmom urbane prenove začeli ukvarjati kasneje kot v nekaterih drugih evropskih državah. V Veliki Britaniji, Franciji in na Nizozemskem so se tega problema začeli zavedati že prej in se z njim tudi učinkovito soočili. Vpeljali so razvojne programe, ki določajo načine in postopke načrtovanja urbane prenove. Po pregledu dokumentov in zakonov, ki določajo smernice prostorskega razvoja Republike Slovenije lahko trdimo, da so teoretski temelji glede načrtovanja urbane prenove dobro postavljeni. V SPRS (2004) je jasno opredeljeno, kaj pomenijo za razvoj celotne države celostna urbana prenova, trajnostni razvoj, smotrna raba prostora, prepoznavnost prostora, notranji razvoj mest, pomen kulturne dediščine in še nekateri drugi pojmi. V Uredbi o prostorskem redu Slovenije (PRS, 2004) so jasno določena pravila za urejanje in načrtovanje prostora. Zapisana so pravila o prenovi naselij oziroma delov naselij. V okviru Ciljnega raziskovalnega programa »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006-2013« (Mihelič s sod., 2007) je bil narejen raziskovalni program *Prenova mesta: metodološka orodja za določanje in vrednotenje prednostnih območij in tipov prenove*, v katerem je bil natančno razdelan pojem urbane prenove in predlagana tudi metodologija za njeno izvajanje.

Prav je, da se pri načrtovanju urbane prenove zgledujemo po dobrih primerih iz prakse. Zavedati pa se moramo, da ima Slovenija nekatere svoje značilnosti, kot so na primer velikost mest, število prebivalcev, zgodovinska in kulturna dediščina ter še nekatere druge značilnosti, ki zahtevajo drugačen pristop k oblikovanju dolgoročnih programov za urbano prenovo kot v večjih evropskih državah. Oblikovati je treba splošne modele prenove za različne tipe degradiranih mestnih predelov na območju Slovenije ter jih nato na posameznih primerih dopolniti z lokalnimi značilnostmi. Urbana prenova pomeni več kot le fizično prenovo obravnavanih mestnih območij. Pomeni neprekinjen razvojni proces znotraj urbanih skupnosti. Sodelovati morajo tako stroka (urbanisti, arhitekti, gradbeniki, geografi, sociologi in drugi) kot prebivalci urbanih območij, predvidenih za prenovo.

Treba je vzpostaviti načrtovalski sistem, ki bo sposoben slediti dogajanju v prostoru in željam prebivalcev na obravnavanih območjih. Priprave občinskih prostorskih aktov običajno predolgo trajajo. Od nastajanja do zaključka načrtovanja aktov se v prostoru marsikaj spremeni, zato se lahko vse skupaj začne vrteti v »začaranem krogu«. Seveda je nujno postaviti neke globalne usmeritve na občinski ravni, vendar bi bilo treba za sprotno presnavljanje mesta omogočiti več svobode manjšim mestnim četrtim, da bi bile sposobne neprekinjeno zagotavljati visoko raven bivanja.

V teoretičnem delu diplomske naloge smo se spoznali s principi urbane prenove in revitalizacije ter definirali osnovne pojme. V praktičnem delu smo zbrali podatke o širšem območju mesta Krško in natančneje analizirali podatke o ožjem obravnavanem območju starega mestnega jedra. Razvili smo koncept za revitalizacijo celotnega območja starega mestnega jedra ter podali nekaj konkretnih predlogov sprememb v prostoru. V diplomski nalogi je narejen predlog, kako bi na območju historičnega jedra vzpostavili mešano rabo, ki bi nudila prebivalcem peš dostop do dela, splošne oskrbe, rekreacije, kulturnih dogodkov in podobnega. Natančneje smo se posvetili historični mestni ulici in predlagali nekaj možnosti za njeno oživitev. Na podlagi teoretičnih dejstev in ugotovitev, do katerih smo prišli med

izdelavo diplomske naloge, predlagamo model (metodologijo) za prenovu historičnih mestnih jeder.

Predlog metodologije celovite prenove in revitalizacije starih mestnih središč

Prenova kateregakoli starega mestnega jedra zahteva celovit pristop. To pomeni, da je treba narediti najprej prostorske, sociološke in gospodarske analize. Pritegniti je treba čim širšo strokovno javnost pa tudi prebivalce, ki na obravnavanem območju živijo. Raziskati moramo težave in omejitve, ki povzročajo propadanje mestnega jedra ter izpostaviti prednosti in poiskati nove izzive, ki bi obravnavani del mesta znova oživili. V nadaljevanju je predlagana metodologija za celovito prenovu in revitalizacijo starih mestnih središč, ki smo jo oblikovali glede na proučeno teorijo o urbani prenovi ter že predlaganem metodološkem pristopu v raziskovalnem projektu Prenova mesta: metodološka orodja za določanje in vrednotenje prednostnih območij in tipov prenove v okviru (Mihelič s sod., 2007).

Najprej je treba ovrednotiti:

- **naravne pogoje** ter preveriti, kakšne so njihove slabosti, prednosti in kakšne možnosti ponujajo za nadaljnji razvoj širšega mestnega območja;
- **ustvarjene pogoje**, ki obsegajo grajeno urbano okolje, javne zaprte in odprte prostore. Izpostaviti je treba **kakovostno kulturno in arhitekturno dediščino**, še poudariti urbane prostore, ki pozitivno vplivajo na življenje v skupnosti ter opozoriti na neprimerne ali slabo opremljene urbane prostore;
- **lego in povezanost obravnavanega območja s širšim prostorom;**
- **opremljenost prostora;**
- **gospodarsko javno infrastrukturo** (prometno omrežje, elektronske komunikacije, energetske kanali, širokopasovne internetne povezave) ter ugotoviti, če zadošča za nove načrtovane projekte ali pa jo je treba dopolniti. Treba je zagotoviti zmožljivo širokopasovno internetno povezavo, ki bo omogočala nemoteno delo tudi od doma;
- **demografsko gibanje prebivalstva** v mestnem središču. Poiskati je treba vzroke, zakaj se ljudje selijo iz centra ter zbirati predloge ukrepov, ki bi nivo življenja v urbanem središču dvignili. Tako bomo zadovoljili bivanjske potrebe obstoječih prebivalcev ter morda pritegnili še nove;
- **gospodarstvo** na širšem in ožjem območju mesta. Opredeliti je potrebno, katere gospodarske panoge so dovolj razvite in uspešne, katere bi lahko izboljšali in dopolnili ter poiskati tiste gospodarske možnosti, ki jih v tem trenutku na tem območju primanjkuje, bi pa lahko pripomogle k boljšemu razvoju skupnosti in celotnega mesta. Z učinkovitimi spremembami in ukrepi bomo pritegnili tudi nove investitorje, s tem pa še obogatili mešano rabo prostora;

- **kakovost in obseg javne preskrbe;**
- že predlagane **kazalnike**, glede na katere se bo zbiralo podatke o prostoru ter jih dopolniti glede na specifične značilnosti in potrebe obravnavanih območij.

Splošni koncept celovite urbane prenove in revitalizacije historičnih mestnih jeter:

- **učinkovito načrtovanje urbane skupnosti**, kjer so v sodelovanje vključeni vsi zainteresirani prebivalci obravnavanega območja;
- **vzpostavitev urbanih tokov**, ki povzročijo neko novo dogajanje in življenje na »zaspalem« urbanem območju ter so zanimivi tako za obstoječe prebivalce kot za obiskovalce. Treba je ustvariti neke vrste »urbani prepah«, ki bo s pestrim programom pritegnil ljudi, da se bodo intenzivneje vključevali v oblikovanje »zdrave« urbane skupnosti. Prebivalci bodo lahko z lastnimi predlogi izboljšali kakovost življenja v skupnosti. Proučiti je treba, kakšne posledice bodo prinesli novi urbani tokovi na obravnavanih območjih;
- **spodbujanje in razvoj učinkovitega gospodarstva**. Preveriti je treba, katere gospodarske panoge so dovolj razvite, katere sicer obstajajo, vendar so slabše razvite ter katerih primanjkuje, pa bi jih bilo smiselno vnesti na obravnavano območje. Novi **urbani tokovi** in učinkovito načrtovana prenova bodo privabili tudi nove investitorje, kar pa bo še dodatno spodbujalo obogatitev mešane rabe prostora;
- **vzpostavitev učinkovite mešane rabe prostora;**
- **vzpostavitev učinkovitega mestnega prometa;**
- **oblikovanje kvalitetnih odprtih in zaprtih urbanih prostorov**, ki bodo privabili ljudi ter jih spodbujali k druženju in sodelovanju;
- **načrtovanje prijazne skupnosti za vse prebivalce**. Treba je zagotoviti nabor aktivnosti in urbanih prostorov, ki bodo zadovoljili različne skupine prebivalcev. Zagotoviti je treba dovolj kvalitetnih zelenih površin, rekreacijskih površin, različnih športnih igrišč in otroških igrišč.
- **spodbujanje sodelovanja prebivalcev** pri oblikovanju predlogov za načrtovanje razvoja obravnavanega območja;
- **vzpostavitev baze za stalno zbiranje podatkov** o obravnavanih območjih. Seznam splošnih urbanih kazalnikov bi bilo treba dopolniti glede na vsako obravnavano območje posebej, če bi se izkazalo, da koristijo pri analizah in načrtovanju učinkovite urbane prenove;

- **vlaganje sredstev v izobraževanje in ohranjanje strokovnega kadra**, ki bo sposoben kvalitetno in učinkovito spremljati ter načrtovati neprekinjeno urbano prenavo;
- **določiti potek prenove**, ki bi določil najbolj učinkovite trenutne dosežke. Treba je poiskati najbolj nujne točke prenove ter določiti prioritete naloge, ki bi območje najbolj učinkovito začele oživljati. Zaradi lažje finančne izvedljivosti je smiselno spodbujati neke manjše/točkovne preнове, ki bi se lahko organizirale v obliki delavnic.

Vsako zgodovinsko obdobje prinese nek nov način življenja. Vsak nov način življenja zahteva drugačen način bivanja. Kar je nekoč bilo funkcionalno, je danes morda utesnjujoče. Uveljavila so se neka nova pravila v načinu življenja, ki jih ne smemo prezreti in tako mestna območja prepustiti naključnemu razvoju. Urbana prenova bi morala biti prednostna usmeritev pri načrtovanju prostora. Danes se vsi življenjski procesi dogajajo hitreje. Včasih se zdi, kot da je organizacija prostora prepuščena stihiji. Mestna središča in nefunkcionalne soseske se »praznijo«. Ljudje in dejavnosti se selijo na obrobja mest. Ljudem je treba na primeru pokazati, da je življenje v skupnosti lahko tudi prijetno in nudi višjo raven kakovosti bivanja.

Proces nenehnega spremljanja prostorskega dogajanja in načrtovanja urbane prenove bi se moral začeti že takoj ob oblikovanju oziroma izgradnji nove soseske ali mestne četrti ter nikoli končati. Urbana prenova različnih degradiranih mestnih območij zahteva tudi različne pristope načrtovanja. Historična mestna jedra imajo običajno bogato zgodovinsko, kulturno in arhitekturno dediščino. Pristop k urbani prenovi takšnih območij je lahko precej težaven, saj zahteva visoko raven strokovnosti pri vrednotenju arhitekturne dediščine, načrtovanju obnove poškodovanih objektov, določanju stavb za rušenje, umeščanju primernih programov v obstoječe stavbno tkivo ter gradnji novih objektov. Hkrati pa je to lahko tudi prednost pri načrtovanju urbane prenove, saj so historična mestna jedra že prepletena z zgodbami ljudi in mestnih prostorov, ki jih je treba znova obuditi ter primerno predstaviti.

VIRI

Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES). 2011.

Poslovni subjekti v Poslovnem registru Slovenije po občinah in po skupinah, stanje na zadnji dan četrtletja.

http://www.ajpes.si/doc/Registri/PRS/Porocila/posl_subj_reg_skup_30092011.pdf

(Pridobljeno 11. 10. 2011.)

Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES). 2011.

Razmestitev poslovnih subjektov na območju mesta Krško. Podatki so bili pridobljeni na spletni strani Prostorski informacijski sistem občin (PISO).

<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=KRSKO>

(Pridobljeno 18. 12. 2011.)

Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO), 2011. (a): Hidrografija na območju Krškega. Spletna stran: Prostorski informacijski sistem občin (PISO):

<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=KRSKO>

(Pridobljeno 18. 12. 2011.)

Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO). 2011. (b): Podatki so bili pridobljeni na spletni strani PISO (Prostorski informacijski sistem občin):

<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=KRSKO>

(Pridobljeno 18. 12. 2011.)

Association of Bay Area Governments (1995-2008). 2011 Theory in action.

<http://www.abag.ca.gov/planning/theoryia/urbanre.htm>

(Pridobljeno 14. 11. 2011.)

Bassin, P. (ur.), Šubic Kovač, M. (ur.). 2009. Urbana prenova. Ljubljana: Društvo urbanistov in prostorskih planerjev Slovenije: 149 str.

Council for european urbanism (c.e.u.). 2010. General Agreement on Mixed Use.

<http://www.ceunet.org/mixeduse.html>

(Pridobljeno 22. 8. 2010.)

Carmon, N. 1999. Three generations of urban renewal policies: analysis and policy implications. Faculty of Architecture and Town Planning, Technion – Israel Institute of Technology.

<http://www.sciencedirect.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/science/article/pii/S0016718599000123>

(Pridobljeno 24. 8. 2011.)

Center za podjetništvo in turizem Krško. 2011. Analiza podjetništva za občino Krško na podlagi rezultatov za leto 2010. Občina Krško 2011.

<http://www.pckrsko.si/wp-content/uploads/2010/03/AnalizaPodjetnistva2010.pdf>

(Pridobljeno 12. 11. 2011.)

Dillinger Land (Kultur-Natur-Donau). 2012. Primer organiziranja turističnih dejavnosti ob trasi kolesarske poti v Nemčiji na odseku Ulm-Donauwörth.

<http://www.dillingerland.de/>
(Pridobljeno 10. 2. 2012.)

Direkcija Republike Slovenije za ceste. 2011. Število motornih vozil, ki v 24 urah peljejo mimo števnege mesta na povprečni dan v letu na določenih odsekih v letih 2000, 2005, 2010 (preglednica). Prometne obremenitve. Direkcija Republike Slovenije za ceste.
http://www.dc.gov.si/si/delovna_podrocja/promet/
(Pridobljeno 25. 8. 2011.)

Donauradweg. Kolesarska pot ob reki Donavi. 2012.
<http://www.fahrrad-tour.de/DonauradwegVerlauf.htm>
(Pridobljeno: 5. 2. 2012.)

DSD – Department for Social Development. 2003. People and place – Neighbourhood Renewal.
http://www.dsdni.gov.uk/index/urcdgurban_regeneration/neighbourhood_renewal/nru_publications/neighbourhood_renewal_-_people_and_place.htm
(Pridobljeno 8. 12. 2011.)

EUKN – European urban knowledge network. 2004. (a): National Urban Policies in the European Union.
http://www.eukn.org/E_library/Urban_Policy/National_Urban_Policies_in_the_European_Union
(Pridobljeno 13. 8. 2010.)

EUKN – European urban knowledge network. 2010. (b): Urban Development in Europe: A Survey of National Approaches to Urban Policy in 15 EU Member States. Internetna stran EUKN – European urban knowledge network:
http://www.eukn.org/E_library/Urban_Policy/EUKN_publication_Urban_Development_in_Europe
(Pridobljeno 13. 8. 2010.)

European Union Regional Policy. 2011. Cities of tomorrow: Challenges, visions, ways forward.
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/citiesoftomorrow/citiesoftomorrow_final.pdf (Pridobljeno 12. 11. 2011.)

Franciscejski kataster za Kranjsko (1823-1869). Arhiv Republike Slovenije. Ministrstvo za kulturo. Internetna stran: Arhiv Republike Slovenije.
<http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=23253>
(Pridobljeno, 22. 11. 2011.)

Gillespies. 2012. (a): Regeneracija centra mesta Glasgow (Škotska)
<http://www.gillespies.co.uk>
(Pridobljeno 10. 2. 2012.)

Gillespies. 2012. (b): Revitalizacija mestnega središča Southend v Angliji (Warrior Square Gardens). Avtor fotografij: Collin Philipe.

<http://www.gillespies.co.uk>

(Pridobljeno 10. 2. 2012.)

GURS (Geodetska uprava Republike Slovenije). 2011. (a): Komunalna opremljenost prostora (Krško). Podatki so bili pridobljeni na spletni strani: Prostorski informacijski sistem občin (PISO).

<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=KRSKO>

(Pridobljeno 18. 12. 2011.)

GURS. 2011. (b): Prometno omrežje na območju Krškega. Podatki so bili pridobljeni na spletni strani: Prostorski informacijski sistem občin (PISO).

<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=KRSKO>

(Pridobljeno 18. 12. 2011.)

GURS, 2012. (c): Digitalni model terena. Podatki so bili pridobljeni na spletni strani Atlas Okolja.

http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso

(Pridobljeno 4. 1. 2012.)

GURS. 2011. (d): Elektronske komunikacije (Krško). Podatki so bili pridobljeni na spletni strani Prostorski informacijski sistem občin (PISO).

<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=KRSKO>

(Pridobljeno 18. 12. 2011.)

GURS. 2011. (e): Energetika (Krško). Podatki so bili pridobljeni na spletni strani Prostorski informacijski sistem občin (PISO):

<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=KRSKO>

(Pridobljeno 18. 12. 2011.)

GURS. 2011. (f): Širokopasovno omrežje (Krško). Podatki so bili pridobljeni na spletni strani: Prostorski informacijski sistem občin (PISO).

<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=KRSKO>

(Pridobljeno 18. 12. 2011.)

GURS. 2011. (g): Zemljiški kataster in kataster stavb. Podatki pridobljeni na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo (oktober, 2011).

HESS – Hidroelektrarne na spodnji Savi. 2012 Podatki o hidroelektrarni Krško.

<http://www.he-ss.si/he-krsko.html>

(Pridobljeno 23. 3. 2012.)

Holmes, D. The City Deck, Green Bay USA. 2011. Objavljeno na internetni strani Design rulz (27.1.2011). Avtor navaja, da so fotografije pridobljene na strani podjetja, ki je načrtovalo projekt Stoss Landscape Urbanism, pridobljene iz članka Holmes, D.

<http://www.designrulz.com/product-design/outside-design/2012/01/how-to-increase-access-to-a-river-and-diversify-social-life-along-it/>

(Pridobljeno 10. 2. 2012.)

- Holzer, C., Hundt T., Luke, C., Hamm, O. G.** 2008. Riverscapes (Designing Urban Embankments). Basel-Boston-Berlin. 2008. Birkhauser Verlag AG: 542-545, 414-418.
- IPOP– Inštitut za politike prostora.** 2011. Definicija osnovnih pojmov urbane prenove: prenova, regeneracija.
<http://ipop.si/urejanje-prostora/izrazje/>
(Pridobljeno 4. 9. 2011.)
- Janser, S. in Koller, E.** 2012. Ulična ureditev »ready. stady. go!« (»pripravljene. pozor. gremo!) (Gradec, Avstrija). Pridobljeno na spletni strani designboom:
<http://www.designboom.com/weblog/cat/8/view/12308/sandra-janser-and-elisabeth-koller-ready-steady-go.html>
(Pridobljeno: 11. 1. 2012.)
- Jensen & Skodvin Arkitektkontor as (JSA).** 2008. Tourist project Gudbrandsjuvet – Viewing platforms & Bridges (Gudbrandsjuvet, Norveška, 2008).
<http://jsa.no/photos/Gudbrandsjuvetviewingplatform/index.html>
(Pridobljeno 4. 2. 2012.)
- KD ProstoRož.** Primeri ožvitev različnih urbanih prostorov (otroških igrišč, parkov, trgov): prostoRož09_ulica, prostoRož08_otroška, prostoRož05_parki. Avtorji fotografij: Jernej Valenčič, Kontrastika, Urška Boljkovac).
<http://prostoroz.org/>
(Pridobljeno: 11. 1. 2012.)
- Kostak Krško d.d.** 2011. Komunalna opremljenost prostora v Krškem.
http://www.kostak.si/dejavn_izvajanje_ostalih_storitev.htm
(Pridobljeno, 11. 12. 2011.)
- Koželj, J.** 1998. Degradirana urbana območja. Ljubljana : Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje (Ljubljana : Mitcom): 252 str.
- Krško.** 2011. Wikipedija, prosta enciklopedija.
<http://sl.wikipedia.org/wiki/Kr%C5%A1ko>
(Pridobljeno 5. 12. 2011.)
- Lapuh, J. 2011.** Izgradnja in obratovanje čistilne naprave v Krškem ter podatki o čistilni napravi. Elektronsko sporočilo poslano: Lapuh, V. Osebna komunikacija. (13. 1. 2012).
- Leipziška listina o trajnostnih evropskih mestih. 2007.** Sprejeta na neformalnem srečanju ministrov, pristojnih za urbani razvoj in teritorialno kohezijo, v Leipzigu, 24. in 25. maja 2007. Ministrstvo za okolje in prostor (MOP).
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/konvencije/leipziska_listina.pdf
(Pridobljeno 3. 8. 2010.)

Mihelič, B., Višnar, K., Goršič, N., Tominc, B., Bizjak, I., Stanič, I., Koman, K. 2004.

Prenova mestnih središč : metodologija za usmerjanje prenove in dolgoročni razvoj mestnih središč v slovenskih mestih : konkurenčnost Slovenije 2001-2006: urbana prenova naselij: uravnotežen regionalni in prostorski razvoj ter razvoj[n]a vloga okolja : zaključno poročilo o rezultatih opravljenega raziskovalnega dela na področju ciljnih raziskovalnih programov (CRP). Urbanistični inštitut Republike Slovenije. Ljubljana, 2004: 264 str.

Mihelič, B. s sod. 2007. Prenova mesta: metodološka orodja za določanje in vrednotenje prednostnih območij in tipov prenove; Vmesno poročilo o rezultatih opravljenega raziskovalnega dela na projektu v okviru ciljnega raziskovalnega programa CRP; CRP Konkurenčnost Slovenije 2006-2013. Ljubljana, Urbanistični inštitut Republike Slovenije. Internetna stran Ministrstvo za okolje in prostor:

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostor/pdf/studije/prenova_mesta_vmesno_porocilo_april07.pdf

(Pridobljeno 3. 8. 2010.)

Ministrstvo za kulturo. 2011. Register nepremične kulturne dediščine. Nepremična kulturna dediščina na območju mesta Krško.

<http://rkd.situla.org/>.

(Pridobljeno 12. 11. 2011.)

MKGP (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano). 2011. Raba kmetijskih zemljišč na območju Krškega. Podatki so bili pridobljeni na spletni strani: Prostorski informacijski sistem občin (PISO).

<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=KRSKO>

(Pridobljeno 18. 12. 2011.)

Natonal Urban Policy of the Netherlands. 2005. EUKN – European Urban Knowledge Network. Spletna stran: EUKN - European Urban Knowledge.

http://www.eukn.org/Netherlands/nl_en/E_library/Urban_Policy/National_Urban_Policy_of_the_Netherlands

(Pridobljeno 13. 8. 2010.)

NEK – Nuklearna elektrarna krško. 2012. Podatki o elektrarni.

http://www.nek.si/sl/o_nek/

(Pridobljeno 23. 3. 2012.)

Občina Krško, 2009. Urbanistično-arhitekturna delavnica za staro mestno jedro Krško 2009. Urbanistične podloge in analize. Podatki, pridobljeni na Občini Krško, oktober 2010.

Občina Krško. 2009. Urbanistično - arhitekturna delavnica za staro mestno jedro Krško 2009. DAŠAP – Društvo arhitektov in študentov arhitekture Posavja. 2009: 6.

Občina Krško. 2011. Podatki o občini Krško.

www.krsko.si

(18. 8. 2010 in 20. 12. 2011.)

ODPM (Office of Deputy Prime Minister). 2004. (a): Komponente trajnostnih skupnosti. Skills for sustainable communities (The Egan Review).

<http://www.communities.gov.uk/documents/communities/pdf/152086.pdf>

(Pridobljeno 25. 11. 2011.)

ODPM – Office of Deputy Prime Minister. 2004. Skills for sustainable communities (The Egan Review), 2004. Spletna stran: ODPM – Office of Deputy Prime Minister:

<http://www.communities.gov.uk/documents/communities/pdf/152086.pdf>

(Pridobljeno 25. 11. 2011.)

Oslo Declaration (Deklaracija v Oslu). 2009.

<http://www.ceunet.org/oslodeclaration.html>

<http://www.oslodeclaration.org/>

(Pridobljeno 3. 8. 2010.)

Perko, D. (ur.), Hrvatina, M. (ur.), mag. Kladnik, D. (ur), dr. Orožen Adamič, M. (ur.). 2001. Slovenija. Pokrajina in ljudje. Ljubljana. Mladinska knjiga, 2001: 655–658.

Pirkovič Kocbek, J. 1982. (a): Mestni razvoj-poskus prikaza mestnega tlorisa. 1982. Morfološka zasnova Krškega. V: Sinteza, revija za likovno kulturo: 58, 59, 60, 1982. Bernik, S. (glavni in odgovorni urednik). Ljubljana, Zveza društev arhitektov Slovenije, Društvo slovenskih likovnih umetnikov, Društvo oblikovalcev Slovenije 1982: 54–62.

Pirkovič Kocbek, J. 1981. (b): Prvine načrta prenove historičnega jedra mesta Krško. Ljubljana, Urbanistični inštitut Republike Slovenije. Ljubljana. 1981: 78 str.

Premzl, V. 1999. Sonaravno in uravnoteženo. V: Mesta in urbanizacija (Zbirka Usklajeno in sonaravno štev. 3/1999). Premzl, V., Lobnik, F., Drozg, V., Koželj, J. »et al«; ilustracije Geodetski zavod Slovenije »et al«. 1999. Ljubljana, Svet za varstvo okolja Republike Slovenije (Kranj:Trajanus): 26–28.

Prosen, A., Zavodnik Lamovšek, A., Žaucer, T., Klemenit, B. 2008. Pomen majhnih in velikih mest za razvoj urbanih območij; CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013«; Zaključno poročilo s predlogom meril za razmejitev mest in odprtega prostora. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo in Filozofska fakulteta; Maribor, Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo. Ministrstvo za okolje in prostor. Spletna stran MOP.

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostor/pdf/studije/pomen_majhnih_srednjih_mest_urbana_obmocja.pdf

(Pridobljeno: 18. 8. 2010.)

Smart growth America. 2010. (a): Making Neighborhoods Great together.

<http://www.smartgrowthamerica.org>

(Pridobljeno 14. 11. 2011.)

Smart Growth Online. 2010. (b): Mix Land Uses.

http://www.smartgrowth.org/engine/index.php/principles/mixed_land/
(Pridobljeno 15. 9. 2010.)

Smart growth. 2011. Delna definicija pojma »pametne rasti«. Spletna stran: Wikipedia.

http://en.wikipedia.org/wiki/Smart_growth
(Pridobljeno 13. 11.2011.)

SPRS (Strategija prostorskega razvoja Slovenije). 2004. Ministrstvo za okolje in prostor.

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/drugo/sprs_slo.pdf
(Pridobljeno 18. 8. 2010.)

SSKJ (Slovar slovenskega knjižnega jezika). 2011. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Definicija pojma: prenoviti.

http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=prenoviti&hs=1
(Pridobljeno, 4. 9. 2011).

Stanič, I. 2001. Prenova – grajeno okolje (Uvodnik). V: Prenova – grajeno okolje. Stanič, I. (glavni urednik). Urbani izziv, 12, 1: 4.

SURS (Statistični urad Republike Slovenije). 2011. Število prebivalcev v občini Krško ob popisih 1981, 1991, 2002 ter v zadnjih letih. Statistični popisi prebivalstva 1981, 1991, 2002 ter statistični letopisi 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010).

http://www.stat.si/tema_demografsko.asp
(Pridobljeno 15. 8. 2011).

Šašek Divjak, M. 2009. Urbana prenova ali razvoj mesta »navznoter«. V: Bassin, P., Šubic Kovač, M. (urednika). 2009. Urbana prenova. Ljubljana: Društvo urbanistov in prostorskih planerjev Slovenije, 2009: 118–127.

Špiler, A., Avsec, K., Tepavčević, T., Ganc, J., Čepin, E., Divjak Malavašič, M., Romih, A., Preskar, Ž., Kozole, B., Umek, S., Močivnik, M., Naglič, D. 2004 Urbanistična zasnova Krško z Leskovcem. Spremembe in dopolnitve prostorskih sestavin dolgoročnega plana občine Krško za obdobje 1986-2000 in družbenega plana občine Krško za obdobje 1986-1990. Savaprojekt d.d. Občina Krško 2004. Podatki, pridobljeni na Občini Krško, oktober 2010: 62 str.

Tepavčević, T., Blatnik, D., Ganc, J., Romih, A., Žarn, P., Preskar, Ž. 2008. Strategija stanovanjskega razvoja Občine Krško. Savaprojekt d.d. Občina Krško 2004. Podatki, pridobljeni na Občini Krško, oktober 2010: 252 str.

Uredba o prostorskem redu Slovenije. 2004. Uradni list Republike Slovenije št. 122/2004.

Spletna stran Uradni List Republike Slovenije.
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2004122&stevilka=5064>
(Pridobljeno 12.12.2011).

Varovalni gozdovi. 2011. Definicija pojma. Biotehniška fakulteta, Ljubljana.

http://web.bf.uni-lj.si/go/varovalnigozd/varovalni_gozd.html
(Pridobljeno 14. 12. 2011.)

Village Square. 2012. Projekt za oživitev historčnega jedra mesta Burlington (Kanada).
<http://www.village-square.ca/>
(Pridobljeno 5. 2. 2012.)

WCED – World Commission of Environment and Development (Svetovna komisija za okolje in razvoj). 1987. Our Common Future.
<http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>
(Pridobljeno 14. 8. 2010.)

Zavod za gozdove. 2010. Gozdovi s posebnim režimom (Krško). Podatki so bili pridobljeni na spletnih straneh Prostorski informacijski sistem občin (PISO).
<http://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=KRSKO>
(Pridobljeno 18. 12. 2011.)

ZPNačrt – Zakon o prostorskem načrtovanju. 2007. Uradni list Republike Slovenije številka 33/2007. Spletna stran Uradni list Republike Slovenije.
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200733&stevilka=1761>
(Pridobljeno 12. 9. 2011.)